

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 36 (2718)

Пятніца, 6 верасня 1974 года

Цана 8 кап.

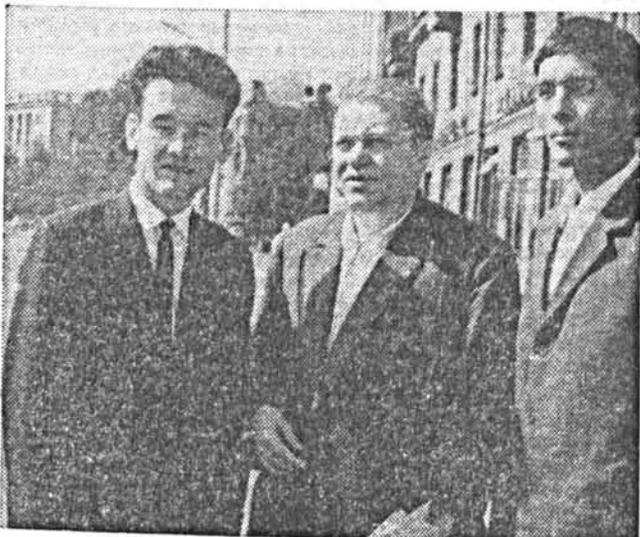
На пятым пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў СССР. На здымку (злева направа): Герой Сацыялістычнай Працы П. Броўна (Беларусь), П. Шабачін (Украіна), Т. Каіпберганаў (Каракалпакская АССР), Х. Гашокаў (Карачаева-Чэркеская аўтаномная вобласць) і Н. Рыбак (Украіна).
Фота А. СЦЯШАНАВА. (Фотарэпрадукцыя з «Известий» за 4 верасня 1974 г.)

Максім Танк з узбекімі пісьменнікамі (1967 г.).

САЮЗУ САВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ—СОРАК ГАДОЎ

Матэрыялы аб пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, прысвечаным 40-годдзю Першага Усесаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў, чытайце на 3-й, 8-й і 9-й старонках.

Пімен Панчанка сярод каракалпакскіх літаратараў (1966 г.).

Іван Шамякін, Сяргей Грахоўскі і Аляксандр Савіцкі ў адной з лабараторый Акадэміі навук БССР. (1973 г.).

У ЦЭНТРАЛЬНЫМ КАМІТЭЦЕ КПСС

Цэнтральны Камітэт КПСС разгледзеў пытанне «Аб рабоце па падбору і выхаванню ідэалагічных кадраў у партыйнай арганізацыі Беларусі»

У прынятай пастанове ЦК КПСС адзначыў, што ЦК Кампартыі Беларусі, абкомы, гаркомы і райкомы партыі, кіруючыся ўказаннямі XXIV з'езда КПСС аб умацаванні камуністычнага выхавання працоўных, праводзяць вялікую работу па падбору і выхаванню ідэалагічных кадраў, настойліва дабіваюцца, каб на ўсіх участках ідэалагічнага фронту знаходзіліся палітычна сталыя, ініцыятыўныя работнікі, якія маюць неабходную тэарэтычную, прафесіянальную падрыхтоўку.

Партыйная арганізацыя Беларусі ўмела накіроўвае намаганні ідэалагічных кадраў на развіццё палітычнай актыўнасці і працоўнай ініцыятывы рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі на шырокае разгортванне сацыялістычнага спароніцтва, паскарэнне навукова-тэхнічнага прагрэсу, паспяховае выкананне заданняў пяцігодкі. Праводзіцца сістэматычная работа па растлумачэнню ўнутранай і знешняй палітыкі партыі, прапагандзе ідэй савецкага патрыятызму, інтэрнацыяналізму, маральнага кодэкса будаўнікоў камунізма, па выхаванню працоўных на слаўных базавых і працоўных традыцыях Камуністычнай партыі і савецкага народа, гераічных подзвігах савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны. Працоўныя рэспублікі выхоўваюцца ў духу непрымірымасці да буржуазнай і рэвізіянісцкай ідэалогіі. Ва ўсёй гэтай дзейнасці неспрэчны ўдзел прымаюць кіруючыя работнікі партыйных, савецкіх, гаспадарчых, прафсаюзных, камсамоўскіх органаў.

Клапатлівая адносіны і пастаянная ўвага з боку партыйных арганізацый да мастацкай інтэлігенцыі садзейнічалі згуртаванню творчых саюзаў, павышэнню іх ролі ў фарміраванні духоўнага свету чалавека. За апошнія гады ў рэспубліцы створаны таленавітыя творы, якія раскрываюць высокія маральныя якасці савецкіх людзей, гістарычны подзвіг народаў нашай краіны ў барацьбе супраць фашысцкіх захопнікаў.

У Беларускай партыйнай арганізацыі складваецца прадуманая сістэма работы з ідэалагічнымі кадрамі: сістэматычна вядзецца іх марксісцка-ленінская вучоба, створаны тэарэтычныя семінары, у якіх вывучаюцца пытанні тэорыі і палітыкі партыі, міжнародных адносін, тэарэтычныя асновы і метады ідэалагічнай работы; многія прапагандысты, лектары, журналісты вучацца ва ўніверсітэтах марксізма-ленінізма.

Павышэнню эфектыўнасці ідэалагічнай работы садзейнічае таксама сістэматычнае інфармаванне прапагандысцкіх кадраў па актуальных пытаннях унутранай і знешняй палітыкі партыі, эканомікі, грамадскага жыцця, дзейнасці партыйных камітэтаў, дзяржаўных органаў. ЦК Кампартыі, абкомы рэгулярна праводзяць прэс-канферэнцыі для журналістаў, дні рэдактара, выпускаюць інфармацыйныя бюлетэны і на пытаннях арганізацыйна-палітычнай работы. У дапамогу ідэалагічным кадрам выдаецца спецыяльны бюлетэнь, у якім змяшчаецца матэрыял па крытыцы капіталістычнай сістэмы і буржуазнага ладу жыцця.

Партыйныя камітэты пачалі больш удзяляць увагі ідэйнаму і прафесіянальнаму росту работнікаў народнай асветы, навуцы і культуры, развіццю іх актыўнасці ў грамадска-палітычным жыцці.

З мэтай павышэння вынікаў ідэйна-выхаваўчай дзейнасці вядуцца навуковыя даследаванні ў сферы сацыяльных працэсаў і грамадскай думкі, шляхоў павышэння працоўнай і грамадскай актыўнасці працоўных. Пры партыйных камітэтах буйных прадпрыемстваў, райкомаў, гаркомаў, абкомаў партыі, ЦК Кампартыі рэспублікі створаны спецыяльныя групы, якія абагульняюць інфармацыю, што ідзе знізу, і накіроўваюць свае вывады і рэкамендацыі ў пярэчыны партыйных арганізацый.

Станоўча ацэньваючы работу па падбору і выхаванню ідэалагічных кадраў у Беларускай партыйнай арганізацыі, ЦК КПСС разам з тым падкрэсліў, што сучасны ўзровень развіцця нашага грамадства, маштабнасць стаячых задач па будаўніцтву камунізма, камуністычнаму выхаванню, вострыя ідэалагічныя барацьбы на міжнароднай арэне прад'яўляюць больш высокія патрабаванні да ідэалагічнай работы, а значыць, і да кадраў. Тым больш нельга мірыцца з недахопамі ў гэтай справе.

Галоўнае заключаецца ў тым, каб забяспечыць няўхільнае павышэнне ідэйнага ўзроўню і эфектыўнасці ідэалагічнай работы, умацаванне яе сувязі з жыццём, з практыкай камуністычнага будаўніцтва. У святле гэтых патрабаванняў ЦК КПСС падвергнуў крытыцы некаторыя партыйныя камітэты рэспублікі за аслабленне ўвагі да ідэалагічных участкаў работы, да падбору ідэалагічных кадраў.

Цэнтральны Камітэт указваў на недастатковую ўвагу многіх партыйных камітэтаў да абагульнення і пашырэння станоўчага вопыту ідэйна-выхаваўчай работы. У працэсе падрыхтоўкі і інструктавання кадраў не заўсёды ўмела ўвязваюцца штодзённыя задачы ідэйна-палітычнай дзейнасці з перспектыўнымі пытаннямі выпрацоўкі ў працоўных высокіх маральных нормаў, камуністычных перажананняў.

ЦК КПСС адзначыў, што партыйныя арганізацыі недастаткова ўдзяляюць увагі выхаванню дзейнасці школ, прафтэхвучылішчаў, сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў і ВНУ.

Слаба канцэнтруецца ўвага на тым, каб усе працоўныя калектывы становіліся сапраўднымі цэнтрамі выхавання новага чалавека, усталявання камуністычных адносін да працы, сацыялістычнай уласнасці, высокіх маральных адносін паміж людзьмі.

ЦК КПСС даручыў ЦК Кампартыі Беларусі, абко-

мам, гаркомам, райкомам партыі, апіраючыся на побыты вопыт, распрацаваць і ажыццявіць меры па далейшаму паляпшэнню падбору, расстаноўкі і выхавання ідэалагічных кадраў, ліквідацыі наяўных недахопаў у рабоце з імі. Пры гэтым зыходзіць з таго, што ідэалагічная работа — гэта перадавы ўчастак будаўніцтва камунізма, барацьбы супраць міжнароднага імперыялізму і рэакцыі, апартунізму і рэвізіянізму ва ўсіх яго праяўленнях.

Цэнтральны Камітэт падкрэсліў, што на сучасным этапе камуністычнага будаўніцтва, калі паскорыўся працэс сацыяльнага развіцця, узраслі маштабы эканамічнага будаўніцтва, ажыццяўляецца пераход да інтэнсіўных метадаў гаспадарання, хутка расце адукацыя і культура савецкіх людзей, калі на міжнароднай арэне ўсталяваўся прынцыпы мірнага суіснавання і ў той жа час расшыраецца і ўскладняецца ідэалагічная барацьба, значэнне ідэалагічнай работы і ўвага да яе ўсёй партыі нязмерна ўзрастаюць. У гэтых умовах да ідэалагічных кадраў прад'яўляюцца больш высокія патрабаванні. Яны павінны добра разбірацца ў праблемах унутранай і знешняй палітыкі партыі, эканамічным і культурным жыцці, звязваць прапаганду марксісцка-ленінскай тэорыі, камуністычных ідэалаў з вырашэннем практычных задач, актыўна падтрымліваць усё новае і перадавое, умела арганізоўваць барацьбу супраць праяўленняў дробнабуржуазнай псіхалогіі. Ад ідэалагічных кадраў патрабуецца, каб яны з пазіцыі марксізма-ленінізма ацэньвалі грамадскія з'явы, на практыцы адстойвалі прынцыпы савецкага патрыятызму і пралетарскага інтэрнацыяналізму, паслядоўна і аргументавана выкрывалі буржуазную і рэвізіянісцкую ідэалогію. Яны павінны нястомна авалодваць лінкскім майстэрствам палітычнай асветы і пераканання мас, весці агітацыйна-прапагандысцкую работу доказана і даходліва, аператыўна рэагуючы на падзеі ў краіне і на сусветнай арэне, на ідэйныя запатрабаванні савецкіх людзей.

ЦК Кампартыі Беларусі, абкомам, гаркомам і райкомам партыі прапанавана сканцэнтраваць намаганні ідэалагічных кадраў на комплексным вырашэнні ідэйна-выхаваўчых задач, маючы на ўвазе далейшае фарміраванне ў шырокіх мас працоўных рэспублікі марксісцка-ленінскага светлагляду, камуністычнай маралі, павышэнне адукацыйнага і культурнага ўзроўню працоўных, іх прафесіянальнага майстэрства і дзелавітасці. Усімі сродкамі выхаванчай работы ўцягваць працоўных у свядомую дзейнасць па павышэнню эфектыўнасці вытворчасці і кіраванню грамадскімі справамі, фарміраваць у кожнага чалавека высякародныя мэты і духоўныя патрэбнасці, высокамаральныя паводзіны, садзейнічаць разумнаму выкарыстанню свабоднага часу. Неабходна арганічна спалучаць выхавануючы работу на вытворчасці, у цэнтрах культуры і адпачынку, па месцу жыхарства, умела прымяняць калектыўныя і індывідуальныя метады ідэйнага ўплыву. Шырэй выкарыстоўваць магчымасці сродкаў масавай інфармацыі, асабліва тэлебачання, для прапаганды савецкага ладу жыцця, нагляднага паказу лепшых узораў працы, грамадскай дзейнасці, арганізацыі адпачынку і быту працоўных. Улічваць умовы працоўнай дзейнасці, спецыфічныя асаблівасці запатрабаванай розных груп насельніцтва.

Неабходна палепшыць навучанне кадраў практыцы бягучага і перспектыўнага планавання ідэйна-палітычнай работы, каардынацыі дзейнасці ідэалагічных арганізацый. Глыбока абагульняць і эфектыўна пашыраць лепшы вопыт ідэалагічнай работы. Развіваць навуковы даследаванні, звязаныя з вывучэннем грамадскай думкі, эфектыўнасці ідэалагічнай работы.

ЦК КПСС адобрыў практыку непасрэднага ўдзелу кіруючых кадраў партыйных камітэтаў і дзяржаўных органаў Беларусі ў рабоце семінараў прапагандыстаў, лектараў, дакладчыкаў, палітінфарматараў і агітатараў у інфармаванні актыўна партыйных і савецкіх работнікаў, шырокіх мас працоўных па актуальных пытаннях гаспадарчага і культурнага будаўніцтва, міжнароднага становішча.

У пастанове звернута ўвага партыйных камітэтаў на неабходнасць павышэння ролі ідэалагічных аддзелаў у кіраўніцтве прапагандысцкай, агітацыйна-масавай работай, дзейнасцю друку, радыё і тэлебачання, у арганізацыі кантролю за работай органаў народнай асветы, культурна-асветных устаноў. ЦК КПСС запатрабаваў старанна адбіраць у ідэалагічныя аддзелы партыйных камітэтаў камуністаў, якія праявілі сябе здольнымі прапагандыстамі і добрымі арганізатарамі ідэйна-выхаваўчай работы, забяспечыць стабільнасць саставу ідэалагічных кадраў, ствараць умовы, пры якіх яны могуць найбольш паспяхова выконваць даручаную ім справу. Партыйныя арганізацыі павінны пастаянна клапаціцца аб павышэнні аўтарытэту ідэалагічных кадраў.

Партыйным камітэтам, ідэалагічным кадрам рэкамендавана апірацца ў вырашэнні ўсіх вытворчых і выхаванчых задач на працоўныя калектывы — асновы ячэйкі нашага грамадства. Дабівацца, каб кожны працоўны калектыў выступаў як носьбіт высокай па-

літычнай свядомасці, сацыялістычнай дысцыпліны працы і арганізаванасці, непрымірыма змагаўся супраць праяўленняў хітасці, п'янства, хуліганства і іншых антыграмадскіх учынкаў.

Неабходна глыбока распрацоўваць шляхі і метады актывізацыі працоўных калектываў у камуністычным будаўніцтве, адпрацоўваць сістэму ўзаемадзеяння тэхніка-эканамічных, арганізацыйных, ідэалагічных і іншых фактараў у выхаванні працоўных. Больш поўна выкарыстоўваць планаванне сацыяльнага развіцця вытворчых калектываў для павышэння працоўнай і грамадскай актыўнасці працоўных, эфектыўнасці ідэйна-палітычнага выхавання.

ЦК Кампартыі рэспублікі, абкомам партыі прапанавана прыняць меры па далейшаму ўдасканаленню тэарэтычнай і прафесіянальнай вучобы ідэалагічных кадраў. Забяспечыць глыбокае вывучэнне ідэалагічнымі работнікамі партыйных камітэтаў, прапагандыстамі, журналістамі, настаўнікамі, выкладчыкамі, дзеячамі навуцы і культуры праблем тэорыі, унутранай і знешняй палітыкі партыі, навуковых асноў партыйнай прапаганды, дапамагаць ім авалоданні марксісцка-ленінскім метадам аналізу і ацэнкі з'яў грамадскага жыцця. Настойліва прывіваць ім патрэбнасць сістэматычнай самастойнай работы па павышэнню свайго ідэйна-тэарэтычнага і прафесіянальнага ўзроўню.

Улічваючы сучасную міжнародную абстаноўку, вучыць ідэалагічныя кадры ўменню з наступальных пазіцый весці барацьбу з буржуазнай і рэвізіянісцкай ідэалогіяй. На семінарах, курсах і ў іншых формах арганізоўваць вывучэнне лінкскіх прынцыпаў, эфектыўных прыёмаў і метадаў барацьбы супраць варожай ідэалогіі, яе асновы напрамку, даваць своечасова марксісцка-ленінскае тлумачэнне сучасных сацыяльных праблем і працэсаў.

Палепшыць вывучэнне педагогікі і псіхалогіі, прапагандысцкага майстэрства, перадавога вопыту арганізацыі ідэйнага выхавання мас, прызнана мэтазгодным весці навучанне ідэалагічных работнікаў у вышэйшых партыйных школах, а таксама на пастаянна дзеючых курсах па спецыяльных навучальных планах і праграмах.

ЦК Кампартыі Беларусі рэкамендавана шырэй практыкаваць павышэнне кваліфікацыі работнікаў аддзелаў прапаганды і агітацыі райкомаў і гаркомаў партыі — у абкомах, а ідэалагічных аддзелаў абкомаў — у ЦК Кампартыі рэспублікі. Прыняць меры для паляпшэння навучання і інструктавання па пытаннях арганізацыі прапаганды, агітацыі, культурна-асветнай дзейнасці сакратароў пярэчых партыйных арганізацый, а таксама іх намеснікаў, якія займаюцца ідэалагічнай работай.

Забяспечыць далейшае паляпшэнне падбору і выхавання журналісцкіх кадраў, умацаванне іх ідэйнай загартоўкі і павышэнне майстэрства. Сістэматычна інфармаваць работнікаў друку, радыё і тэлебачання аб важнейшых рашэннях партыйных і савецкіх органаў, арыентаваць іх на асяццеленне канкрэтных праблем эканамічнага жыцця і культурнага будаўніцтва, аналізаваць і накіроўваць дзейнасць рэдакцыйных калектываў, рэгулярна разглядаць планы іх работы, павышаць ролю пярэчых партыйных арганізацый у выхаванні журналісцкіх кадраў.

Арганізаваць вывучэнне работнікамі, якія займаюцца пытаннямі культуры, лінкскіх спадчыны, тэорыі і вопыту КПСС у галіне культуры будаўніцтва, праблем марксісцка-ленінскай эстэтыкі, сучаснай ідэалагічнай барацьбы. Павысіць патрабавальнасць да арганізацыі культуры і творчых саюзаў, іх партыйных арганізацый за вырашэнне ідэйна-творчых праблем, павышэнню прафесіянальнага майстэрства, адказнасці мастакоў за ідэйную накіраванасць творчасці, больш актыўна прыцягваць увагу мастацкай інтэлігенцыі да галоўных праблем камуністычнага выхавання, эканамічнага і сацыяльнага развіцця краіны.

Разглядаць удасканаленне работы з кадрамі агульнаадукацыйнай, прафесіянальна-тэхнічнай і вышэйшай школы, іх марксісцка-ленінскай вучобы, ідэйна-маральнага выхавання як адну з важнейшых задач. Узмацніць патрабавальнасць да органаў народнай асветы за падрыхтоўку, падбор і павышэнне кваліфікацыі настаўнікаў і выкладчыкаў. Зыходзіць пры гэтым з таго, што настаўнік выхоўвае навучэнца і асабістым прыкладам, і асабістымі паводзінамі, і высокай мараллю.

Партыйныя арганізацыі, мясцовыя Саветы, органы народнай асветы павінны праяўляць лінкскія клопаты аб народным настаўніку, садзейнічаць павышэнню яго ведаў, ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню, педагогічнага майстэрства з тым, каб кожны настаўнік у поўнай меры мог ажыццяўляць стаячы перад ім задачы па ўзбраенню падрастаючага пакалення асновамі навук з улікам сучасных патрабаванняў, фарміраванню камуністычнага светлагляду навучэнцаў, іх маральнага аблічча, палітычнай свядомасці і працавітасці. Неабходна няўхільна прытрымлівацца лінкскага патрабавання — больш цесна звязаць нашу школу з усім ходам камуністычнага будаўніцтва.

Прыняць неабходныя меры да далейшага расшырэння і паляпшэння работы аспірантуры ў педагогічных ВНУ з мэтай поўнага ўкамплектавання кафедры выкладчыкамі высокай навукова-метадычнай кваліфікацыі. Развіваць у будучых педагогаў і іншых спецыялістаў навыкі выхаванчых, больш шырока прыцягваць іх да грамадска-палітычнай работы.

ЦК Кампартыі Беларусі рэкамендавана расшырыць навуковы даследаванні стану і вынікаў ідэйна-палітычнага выхавання, палепшыць каардынацыю навуковых распрацовак у гэтай галіне, праводзімых ВНУ і гуманітарнымі інстытутамі Акадэміі навук Беларусі.

СВЯТА АРДЭНАСНАГА ВІЦЕБСКА

Урачыста адзначыў свой дзесяцігадовы юбілей горад над Дзвіной — Віцебск. У Беларускай дзяржаўнай драматычнай тэатры імя Якуба Коласа адбылося ўрачыстае пасяджэнне гарадскога камітэта КП Беларусі і гарадскога Савета дэпутатаў працоўных, прысвечанае 1000-годдзю горада і ўрачыснаму ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Прысутнымі апладываюць сустрэлі прысутныя з'яўленне за сталом прэзідыума кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэрава, сакратараў ЦК КПБ А. Н. Аксёнава, А. А. Смірнова, намесніка Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Е. Лабанка, першага намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР У. Ф. Мішкова, першага сакратара Віцебскага абкома КПБ С. М. Шабакова, старшыні выканкома абласнога Савета дэпутатаў працоўных П. Я. Рубіца.

На свяце прысутнічалі дэлегацыі гарадоў-герояў Ленінграда і Мінска, гарадоў Смаленска, Пскова, Каўнаса, Даўгапілса, Гомеля, Магілёва, Брэста, Гродна, Оршы, Полацка і Наваполацка, сельскіх раёнаў вобласці, дэлегацыі акругі Франкфурт-на-Одэры Германскай Дамакратычнай Рэспублікі і Зеленагурскага ваяводства Польскай Народнай Рэспублікі.

Урачыстае пасяджэнне адкрылі ўступным словам адкрыла старшыня выканкома Віцебскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных В. П. Вараб'ева.

Цёпла сустрэты прысутнымі, з прамовай на ўрачыстым пасяджэнні выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, член Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў. Пад бурныя апладысменты таварыш П. М. Машэраў прымацаваў ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга да сцяга горада.

На ўрачыстым пасяджэнні выступілі сакратар Віцебскага гаркома КПБ В. В. Міхельсон, расточнік станкаў даўнічага завода імя Кірава В. С. Крыжкі, другі сакратар Мінскага гаркома КПБ А. А. Раўт, народны артыст БССР А. М. Трус, першы сакратар Віцебскага райкома КПБ В. С. Трафіменка, намеснік камандзіра па палітчастыні легендарнага крэйсера «Аўрора» В. Ф. Коваль, першы сакратар Смаленскага гаркома КПСС А. І. Макаранкаў, першы сакратар Каўнаскага гаркома КП Літвы К. Ленцінас, першы сакратар Полацкага гаркома КПБ В. К. Сабаленка, першы сакратар Віцебскага гаркома ЛКСМБ Г. Г. Кузьменка і іншыя.

На плошчы У. І. Леніна адбыўся шматтысячны агульнагарадскі мітынг працоўных.

БЫЦЬ З ВЕКАМ НАРОЎНІ!

ПЛЕНУМ ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў СССР, ПРЫСВЕЧАНЫ

40-годдзю ПЕРШАГА УСЕСАЮЗНАГА З'ЕЗДА САВЕЦКІХ ПІСЬМЕНнікаў

Верная прынцыпам партыйнасці і народнасці, шматнацыянальнай і адзінай па сваіх імкненнях савецкая літаратура стала велізарнай сілай у выхаванні новага чалавека — будаўніка камунізма. Вялікае значэнне ў яе фарміраванні і развіцці Першага Усесаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў, што адбыўся 40 гадоў назад. Гэтай важнай падзеі ў жыцці Краіны Саветаў прысвечаны пленум праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, які адкрыўся 3 верасня ў Маскве.

Ёсць глыбокі сэнс у тым, што прадстаўнікі шматнацыянальнай савецкай літаратуры сабраліся на свой форум у Калоннай зале Дома саюзаў, дзе чатыры дзесяцігоддзі назад быў створаны гэты брацкі саюз мастакоў слова, саюз аднадумцаў, барацьбітоў за ўсталяванне ідэалаў новага камуністычнага грамадства.

На працягу ўсёй сваёй гісторыі наша мастацкая літаратура заўсёды была з партыяй, з народам — выражаючы яго думкі і спадзяванні, услаўляючы веліч сацыялістычнай эпохі. У гэтым — высокая місія савецкай літаратуры, якая, па завету А. М. Горкага, зрабіла галоўным сваім героем чалавека працы, будаўніка камунізма.

У дзень адкрыцця пленума ў святочна ўпрыгожанай зале сабраліся ветэраны савецкай літаратуры — дэлегацыі Першага Усесаюзнага з'езда, пасланцы ўсіх пакаленняў майстроў мастацкага слова ад 134 пісьменніцкіх арганізацый, аб'яднаных творчым саюзам, іх калегі-госці амаль з сарака краін свету, дзеячы культуры, прадстаўнікі партыйных і грамадскіх арганізацый сталіцы.

10 гады раніцы. Пачынаецца ўрачыстае пасяджэнне.

Прысутныя цёпла сустрэлі таварышаў В. В. Грышына, К. Т. Мазурава, М. А. Суслава, П. М. Дземічанова.

Аднадумна выбіраецца ганаровы прэзідыум пленума ў складзе Палітбюро ЦК КПСС. На чале з Генеральным сакратаром ЦК КПСС таварышам Л. І. Брэжневым.

Уступным словам пленум адкрыў першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Г. М. Маркаў.

Сорак гадоў таму назад, скажаў ён, з 17 жніўня па 1 верасня 1934 года, у гэтай цудоўнай зале праходзіў першы Усесаюзны з'езд савецкіх пісьменнікаў. З усіх краёў нашай неабсяжнай краіны на з'езд прыбылі прадстаўнікі старажытнейшых і маладых літаратур, якія існавалі да Кастрычніцкай рэвалюцыі і ўзніклі пасля яе. Вядомыя ўсяму свету майстры слова, якія пачалі свой творчы шлях у дарэвалюцыйныя гады, палыманыя песняры вялікай

рэвалюцыі, што выйшлі з народных глыбін, і, нарэшце, пачынаючы аўтары, якія заявілі аб сабе першымі кнігамі, сабраліся тут, каб калектыўна абмеркаваць, якой павінна быць літаратура эпохі будаўніцтва сацыялізма, якое месца ў барацьбе народа за перамогу ленинскіх ідэй павінен заняць пісьменнік, што з мінулага неабходна ўзяць з сабой у вялікі паход у будучыню, як паўне выкарыстаць магчымасці, якія дае літаратарам метады сацыялістычнага рэалізму, што адкрывае неабмежаваныя магчымасці для глыбокага і праўдзівага адлюстравання рэальнасці ў рэвалюцыйным развіцці.

Наш першы пісьменнік з'езд аказаў велізарны ўплыў на лёс роднай літаратуры, і мы па праву адносим яго да падзей гістарычнага значэння.

Прайшоўшы разам з народам яго слаўны шлях барацьбы і перамог, з гонарам вытрымаўшы праверку часам, савецкая літаратура паказала, што толькі сацыялістычны лад створыць стварыць і сапраўды стварае ўсе ўмовы для сапраўднага росквіту культуры. Даказана і іншае — аб'ядненне пісьменнікаў у рамках адзінага творчага саюза адчуваўна садзейнічае фарміраванню ўзростава новага тыпу, росту іздзячэння літаратуры на масы чытачоў, умацаванню яе грамадскага аўтарытэту.

Сёння, скрозь прайшоўшы дзесяцігоддзі, у думках вяртаючыся да тых дзёў ад нас дзён, мы ярка ўяўляем, якая змястоўная і разумная работа кіпела ў гэтай зале, які высокі і высакародны пафас грамадскай актыўнасці валодаў сэрцамі дэлегатаў з'езда.

Натхніцелем гэтай выключнай калектыўнай работы, на чале якой стаяў заснавальнік літаратуры сацыялістычнага рэалізму Аляксей Максімавіч Горкі, была Камуністычная партыя, яе Цэнтральны Камітэт, што паслядоўна ажыццяўлялі ленинскую палітыку культурнай рэвалюцыі, у ходзе якой літаратура адводзілася першараднае месца.

«Літаратурная справа павінна стаць часткай агульнапралетарскай справы», — пісаў Уладзімір Ільіч Ленін яшчэ ў 1905 годзе.

Вырашэнне літаратурна-мастацкіх пытанняў у Краіне Саветаў было ўзнята на ўзровень дзяржаўных задач. Партыя і ўрад, кіруючыся ленинскімі запаведзямі і паставіўшы літаратурную справу на цвёрлы фундамент сацыялізма, зрабілі ўсё, каб літаратура ўвайшла ў савецкі ўклад жыцця як састаўная і неад'емная частка ўсяго грамадскага быцця.

На долю савецкай літаратуры і яе грамадскай арганізацыі — Саюза пісьменнікаў СССР — выпала шчасце працаваць, абпіраючыся на ленинскае вучэнне аб сацыялістычнай культуры.

Саюз пісьменнікаў СССР з самага пачатку ствараўся як творчае адзінства літаратур усіх народаў і народнасцей нашай шматнацыянальнай краіны, бо дружба народаў і брацкае супрацоўніцтва, сацыялістычны інтэрнацыяналізм — аснова савецкага ладу, важнейшая рыса савецкага ладу жыцця.

Пасля першага з'езда колькасць літаратуры ў нашай краіне амаль падвоілася, і цяпер савецкая літаратура пішацца на сямідзесяці шасці мовах. Удум-

ваемся, якія ўражальныя гэтыя лічылі!

Але самае галоўнае заключэнне ў тым, што гэта не проста арыфметычнае складанне моў, а перш за ўсё ідэяна-палітычнае адзінства літаратур, якія вырастаюць на глебе перадавых нецывільных традыцый, арганічна імкнуча да ўзаемаўзбагачэння і авалодвання сацыялістычнай духоўнай агульнасцю.

З гонарам мы адзначаем, што творчае спадарожніцтва талентаў за ўсе гэтыя мінулыя гады дало магчымасць вылучыцца дзесяткам і дзесяткам вядомых пісьменнікаў. Сярод іх — нямецкая прадстаўніцкая родаў, якія не мелі да рэвалюцыі сваёй пісьменнасці і прайшлі ў найкарацейшыя гістарычныя тэрміны дыстанцыю цэлых эпох.

Стварэнне ў нашай краіне шматнацыянальнага па сваёй саставу творчага саюза з'явілася натуральным вынікам паслядоўнага ажыццяўлення ленинскай нацыянальнай палітыкі. Саюз наш адпавядае інтарэсам кожнай нацыянальнай літаратуры паасобку і задачам, якія стаяць перад усімі савецкімі пісьменнікамі.

Сёння нашы першыя словы звернуты да ленинскай партыі і яе Цэнтральнага Камітэта. На ўсіх этапах развіцця савецкай літаратуры партыя ідэяна ўзбройвала пісьменнікаў, дапамагала нам у вырашэнні складаных адказных задач, што выстаўляе жыццё.

XXIV з'езд КПСС прыняў важнейшыя рашэнні, якія яшчэ вышэй узнікаюць значэнне савецкай літаратуры ў агульнанароднай барацьбе за камунізм, а перад Саюзам пісьменнікаў ставіць задачу далейшага ўмацавання сувязей з грамадствам і з жыццём, павышэння і ўмацавання свайго ўплыву на ўвесь літаратурна-мастацкі працэс.

З вялікім натхненнем наша літаратурная грамадскасць сустрэла паставы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы». У ёй дадзены глыбокі і ўсебаковы аналіз стану справы на гэтым участку ідэалагічнага фронту і разам з тым разгорнута шырокая праграма дзеянняў. Можна з упэўненасцю сказаць, што за два з палавінай гады, якія мінулі з дня агульлікавання паставы, прыкметна ўзрасла грамадская роля крытыкі і зроблены важныя крокі для выканання ўсяго комплексу задач, паставленых перад літаратурнай грамадскасцю.

Савецкія пісьменнікі — перакананыя барацьбіты за справу партыі, за ідэю камунізма. Яны з гонарам выканалі свой патрыятычны абавязак на франтах Вялікай Айчыннай вайны і ўласнай крывёю, як байцы Савецкай Арміі, даказалі, што для пісьменнікаў няма нічога вышэйшага, чым інтарэсы Радзімы, інтарэсы партыі і народа. У рашучых сутычках з буржуазнай ідэалогіяй, з рэвізіяністамі і рознага роду адступнікамі ад марксізма-ленинізма, антыкамуністамі і антысавецкімі нашы пісьменнікі выступалі як умелыя і вопытныя барацьбіты, наносчы дакладныя, трапныя ўдары па класаваму ворагу.

За плённую дзейнасць па камуністычнаму выхаванню пацоўных, за заслугі перад Радзімай у перыяд барацьбы з нямецкім фашызмам Саюз пісьменнікаў удостоен вышэй-

шай урадавай ўзнагароды — ордэна Леніна. Ордэнам Леніна ўзнагароджана «Літаратурная газета». Многія іншыя друкаваныя органы Саюза пісьменнікаў таксама ўдстоены высокімі ўрадавымі ўзнагародамі.

Высокае давер'е партыі, высокая ацэнка літаратуры, якая дадзена ў выступленнях Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева, пісьменнікі пастараюцца апраўдаць работай, стварэннем новых твораў аб нашым гераічным сучасніку — будаўніку камунізма, аб гістарычных здзяйсненнях партыі і народа ў барацьбе за перамогу камунізма, за ажыццяўленне знешнепалітычнага курсу КПСС на разрадку міжнароднай напружанасці.

Для нас няма вышэйшага гонару, чым беззапаветнае служэнне тым мэтам, якія паставлены перад чамі Камуністычнай партыяй і яе ленинскім ЦК. Як бы ні спрабавалі зарубежныя зласліўцы адарваць нашу літаратуру ад партыі і народа, ім гэта не ўдалося і ніколі не ўдацца!

Далейшае ўмацаванне сувязей літаратуры з народам, больш глыбокае пранікненне ва ўнутраны свет працоўнікаў горада і вёскі, праўдзівае адлюстраванне сучаснага жыцця рабочага класа, калгаснага сялянства, савецкай інтэлігенцыі — усяго савецкага народа, які стаў новай гістарычнай супольнасцю, — вось прадмет нашых першаступенных клопатаў. Гэтай мэце падпарадкаваны такія пачыненні, як паводкі на буйнейшыя будоўлі, творчыя сустрэчы з чытачамі на прадпрыемствах, стварэнне пастаянных пастойных друкаваных органаў на важнейшых аб'ектах п'яцігодкі, правядзенне літаратурных конкурсаў і г. д. Гэтыя формы работы зусім апраўдалі сябе. Мы будзем развіваць іх і ў далейшым удасканалюць, знаходзіць новыя спосабы сувязі з калектывамі працоўных, новыя спосабы пазнання самых разнастайных з'яў сучаснасці.

Усе звонкі Саюза пісьменнікаў СССР будуць умацаваць барацьбу за павышэнне ідэяна-мастацкага ўзроўню літаратуры, за высокі професіяналізм у рабоце ўсіх майстроў слова. Мы не можам, не маем права пісаць нехайна, нястала ў мастацкіх адносінах, без унутранай натхненнасці і ідэяна-палыманасці. Да савецкай літаратуры прыкаваны погляды мільянаў і мільянаў чытачоў на радзіму і за рубяжам. Да нашага вопыту пастаянна звяртаюцца пісьменнікі сацыялістычных краін, прагрэсіўныя пісьменнікі свету, бо савецкая літаратура — невячарпальная крыніца гуманізму, гістарычнага аптымізму. Верым савецкай літаратуры і надалей з кожным годам будзе ўсё больш і больш уплываць на развіццё сусветнага літаратурнага працэсу.

Сорак гадоў таму назад у сваім заключным слове на першым Усесаюзным з'ездзе А. М. Горкі вітаў перамогу большавізму на з'ездзе пісьменнікаў. У гэтым, іменна ў гэтым ён бачыў галоўны вынік плённай работы пісьменнікаў з'езда. Сёння, адзначыўшы знамянальную дату ў жыцці Саюза пісьменнікаў, мы з задавальненнем адзначаем, што гэта перамога — поўная, канчатковая, што мы і ў далейшым будзем непахісна ісці пад сцягам Камуністычнай партыі!

[Заканчэнне на 8—9-й стар.]

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Маскоўскі драматычны тэатр імя М. В. Гоголя за вялікую работу па мастацкаму абслугоўванню працоўных горада Мінска ў перыяд гастролей у жніўні 1974 года.

За шматгадовую актыўную работу ў партыйных органах і друку ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР начальнік упраўлення па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю выканкома Гродзенскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных Іосіф Феліксавіч ЛАСМІНСКІ ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Выбар Багдана Хацяноўскага

Аляксей Кулакоўскі — пісьменнік, у творах якога заўсёды востра і выразна адчуваецца і пах, і смак, і подых, і пульс сапраўднага жыцця.

Пра што ён пісаў праз іх — пра цяжасці аднаўлення гаспадаркі ў першыя пасляваенныя гады («Гартаванне»), пра складаныя працэсы, што адбываліся ішчэ зусім нядаўна ў вёсцы («Нявестка»), пра суровыя будні змагання з ворагам на фронце Вялікай Айчыннай («Расце мята пад акном»), «Сустрэчы на ростанях»), пра першых беларускіх шахцёраў, якія яшчэ ўчора былі звычайнымі сялянамі («Тут я жыў, «Расце мята пад акном»), «Салігорскія эцюды»), — кожны раз чытач з першых жа старонак паглыбляецца ў створаны пісьменнікам свет, узбагачаецца і веданнем жыцця, якое паказана ў мастацкім творы, і духоўнай радасцю актыўнага супражывання з яго героямі.

Чалавек, наш сучаснік, заўсёды ў цэнтры ўвагі пісьменніка, праз іх прызму зроку героя ўводзіць кожны раз чытача ў свет сваіх твораў, у жыццё, пра якое ён піша і якое ўзнаўляе ў сваёй творчай фантазіі. А. Кулакоўскага нельга далучыць да пісьменнікаў толькі «традыцыйна вясковай» альбо, наадварот, «гарадской» тэмы. Справа не ў тым ці іншым тэматычным кірунку. Вартаць А. Кулакоўскага як пісьменніка вызначаецца перш за ўсё абвостранай увагай да Чалавека, да яго сувязей і ўзаемаадносін з навакольным жыццём, да яго імкнення да гармоніі, да яго барацьбы за самыя светлыя маральныя ідэалы сучаснасці.

Усё гэта яскрава выявілася ў апошнім буйным творы А. Кулакоўскага — рамана «Сцежкі зведаныя і названыя».

А. Кулакоўскі. «Сцежкі зведаныя і названыя». Раман. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

даныя». Менавіта праз паказ лёсу галоўнага героя — вясковага бедняка Багдана Хацяноўскага пісьменнік раскрывае складаныя сацыяльныя працэсы ў беларускай вёсцы ў час калектывізацыі і ў гады ўсенароднай барацьбы з ворагам у час фашысцкай акупацыі.

Нібыта знародна запаволена пачынаецца твор падрабязным апісаннем таго, як Багдан Хацяноўскі іграў на скрыпцы. Ва ўяўленні Міхася, падлетка, ад імя якога вядзецца апавяданне, Багдан — выдатны музыкант. Да гэтага свайго захаплення ён ставіцца з вялікай унутранай павагай. Нялёгка складалася яго жыццё, жыццё беззямельнага гаротніка, які быў вымушаны прыстаць у прымы ў хату, дзе ніхто не разумее яго па-сапраўднаму. А. Кулакоўскі пераканаўча паказвае, што ўсведамленне ўласнай годнасці ў героя ідзе праз яго багатае духоўнае жыццё. Нягледзячы на прымітыўнасць і цяжкасць працы, якой ён займаецца ўвесь свой век, Багдан Хацяноўскі — глыбока інтэлектуальная натура з вялікай любоўю да людзей, з натуральным, арганічным імкненнем рабіць для іх толькі добрае, светлае, радаснае.

Іграе скрыпка Багдана Хацяноўскага спачатку ў яго хаце, потым на вечарынках у Лопаніх. Міхась усё прыглядаецца да Багданавага інструмента і сам хоча так іграць, а чытач паступова ўцягваецца ў падрабязнасці жыцця вёскі, знаёміцца з яе кыхарамі, з тым, што іх турбуе, хвалюе, непакоіць. А прычыны для гэтага многа — пачалася калектывізацыя, арганізуюцца калгасы, які потым на прапанове Багдана Хацяноўскага будзе названы імем Леніна. Перад кожным вясковцам цяпер паўстае складаная псіхалагічная праблема — праблема выбару, выбару і сацыяльнага, і маральнага. У кожнага яна вы-

рашаецца па-свойму нялёгка, і менавіта тут, у паказе таго, як прыходзіць у калгас і Шчыпар Самашвайка, і Марфа Крутамысава, і Нікан Лепаўтун, і многія іншыя героі рамана, пісьменнік знаходзіць для абмалёўкі кожнага індывідуальна выразныя фарбы, дэталі, рысы.

Для Багдана Хацяноўскага, бадай, пераломнымі з'явіліся тыя гады, калі яму давалася весці ў агульную стайню свайго старога каня Крумкача. Наіўна-кранальны дыялог Багдана з жывёлай яшчэ раз падкрэслівае той вялікі гуманістычны запал, які цэліць душу Хацяноўскага і які, урэшце, і падказаў яму ў гэты перыяд адзінае правільнае рашэнне, як і многім іншым беднякам. У камуне, у калгасе яны багачы, часам хутчэй інтуітыўна, чым усвядомлена, не толькі перспектывы лепшага жыцця, але і блізкасць да здзяйснення сваіх маральных ідэалаў, што складалася не адным пакаленнем сялян-земляробаў. І ў гэтым, мне здаецца, і заключаецца тое мастацкае адкрыццё, якое зроблена А. Кулакоўскім у вобразе Багдана Хацяноўскага.

Абраўшы, па выразу А. С. Пушкіна, форму «свободнаго романа», Аляксей Кулакоўскі, прамінуўшы многія гады ў жыцці сваіх герояў, працягвае расказ пра іх у новы, зноў пераломны ў пэўнай ступені перыяд — у суровыя гады цяжкай навалы — нямецка-фашысцкай акупацыі.

І зноў перад героямі паўстае ва ўвесь свой рост праблема выбару, прычым зноў на першы план пісьменнік вылучае маральны аспект гэтай праблемы... Багдан Хацяноўскі і іншыя аднавяскоўцы не могуць уявіць сабе цяпер другога жыцця, чым тое, якое складалася за гады Савецкай улады. Фашысцкі гарнізон далёка, і брыгада Хацяноўскага па-ранейшаму пра-

цуе ў полі... Аднак знаходзяцца людзі, што па тых ці іншых прычынах самі робяць іншы выбар, і сярод іх — сын Багдана Хацяноўскага Панцеляймон, альбо Панця, як яго называюць у вёсцы.

Вельмі цяжка перажывае стары Багдан гэту трагедыю. Не можа ён бачыць сына, якога так любіў і якому аддаў столькі многа ў маладыя гады, у павязцы і шапцы паліцэйскага, з нямецкім карабінам у руках. Калі Панця ўпершыню з'явіўся ў новым званні ў хату, Багдан вырашыў адразу ж узяць яго шапку і карабін і занесці назад, у Галубоўку, дзе быў гарнізон... Ён наіўна спадзяецца, што яму ўдасца растлумачыць «новай уладзе», што яго сын не можа, не павінен быць паліцаем...

Разам са сваім героем пісьменнік задумваецца і пачынае аналізаваць, як так сталася, што Панця здрадзіў свайму народу, свайму бацькаўшчыне. Відаць, мала ўвагі ўдзяляў яму Багдан, хаця, здаецца, усё рабіў, каб выхоўваць сына па сваіх маральных прынцыпах. Аднак перамог уплыў Бычыхі, яго маці, сквапнай, эгаістычнай мяшчанкі, для якой задавальненне сваіх дробнаўласніцкіх інтарэсаў — галоўнае ў жыцці. Вобразам Панці пісьменнік пераканаўча паказвае, як разбураецца асоба, калі яна пазбаўлена духоўнага пачатку, калі яна расце ў патрыярхальнай атмасферы адвечнага і адзінага імкнення пабольшыць сваё, не грэбуючы, часам, і чужым.

І ўсё ж зерне, пасянае Багданам, дало, хоць і завельмі позна, свае парасткі. Панця, адчуваючы, як амаль усё кыхары вёскі адварочваюцца ад яго, не прымаюць яго ў новай ролі, пачынае таксама задумвацца, яго пачынае, хоць і запознена, турбаваць сумленне. Адна з прычынаў важных у рамана — сцэна, калі Панця прыходзіць у хату да сястры Вулькі і патрабуе павесіць партрэт Гітлера, які далі яму Цярэха. Але ж

шага хлапчука, гадоў дзесяці-адзінаццаці. Панця яшчэ не ведаў, якія гэта вочы, бо не бачыў іх, аднак усёй істотай адчуваў, што яны пранізваюць яго, дастаюць да сэрца, выклікаюць боль у грудзях. Набраўся адвагі і глянуў уніз: іх позіркі сустрэліся. Панця не толькі адчуў, а нібы сам убачыў, як задрыжалі яго павекі, як яго вочы пачалі скакаць і вляцць то ў адзін бок, то ў другі, нібы шукаючы паратунку. А вочы хлапчука, вялікія і ясныя, як два месячыкі-маладзічкі, глядзелі на Панцю проста, ударта і настойліва. Колькі здзіўлення і знявагі было ў гэтых вачах!..»

Перад тым, як скончыць самагубствам, Панця вяртае ў хату бацькаву скрыпку, якую некаму прадаў раней і цяпер забраў назад. Пад струнамі скрыпкі пасля трагічнай смерці сына Багдан Хацяноўскі знайшоў запіску: «Тата! Людзі добрыя! Бывайце назаўсёды!» Вялікую боль і горьч выклікае гэты запіскі крык душы, і разам з тым яшчэ раз пацвярджае сапраўдную высокую маральнасць жыццёвых прынцыпаў Багдана Хацяноўскага.

Багдан Хацяноўскі катэгорычна адвяргае, як здрадніцкую, думку спаслацца для выраставання на тое, што яго сын — паліцэйскі. І нездарма літаральна ўсе ў партызанскім лагеры з вялікай павагай сустракаюць Багдана, калі яго ў канцы рамана прыводзяць туды. Гэта паўчыц добра перадаецца і чытачу. У паказе душэўнай чысціні героя, яго абвостранай ўспрыняццэ добра і зла, хлусні і справядлівасці, у сцвярдзэнні маральнага максімізму ў яго ўчынках і паводзінах, — надзвычай сучаснае гучанне рамана А. Кулакоўскага.

Відаць, каб мацней падкрэсліць тое, што хацеў ён сказаць вобразам Багдана Хацяноўскага, пісьменнік знарок пакідае ў ценю Міхася, у якім угадваюцца аўтабіяграфічныя рысы. На нашу думку, раман страціў ад гэтага, бо адчуваецца, што вобраз Міхася мог бы атрымацца не меней цікавым і значным.

Банкарэм НІКІФАРОВІЧ.

ПРАМОЙ НАВОДКАЙ

Калі паэт пісаў, што хоча, каб да шытка прыраўнялі яго, ён меў на гэта права, як чалавек і грамадзянін. Мае яго і Васіль Маеўскі. Яшчэ юнаком, будучы ў партызаных, аўтаматам і зброяй сатыры ён змагаўся з ворагам. Многія байцы і камандзіры атрада імя Катоўскага, які дзейнічаў на Гомельшчыне, памятаюць трапныя вершы В. Маеўскага, што з'яўляліся тады ў падпольным друку, у партызанскіх насценных газетах. Некаторыя з іх, як, напрыклад, казка-быль «Пра Гітлера і бога», хадзілі па руках, перапісваліся па некалькі разоў.

Нядаўна ў пісьменніка выйшла чацвёртая кніжка сатыры і гумару — «Прамой наводкай». Ужо яе назва гаворыць сама за сябе: аўтар, як і раней, на прэдым краі барацьбы з усім тым, што зямнае нашаму паспяховаму руху наперад. Бескампрамісна і трапна, прамой наводкай ё ён па бюракратах, хуліганам, спекулянтах, розных прыстасаванцах, кар'ерыстах, абывацелях — усіх тых, каго мы называем антыподамі нашага грамадства.

Сатырычна-гумарыстычныя стрэлы В. Маеўскага трапляюць у самую цэль, вы-

В. Маеўскі. «Прамой наводкай». Гумар і сатыра. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

клікаюць роспач і разгубленасць у носыбітаў чужой нам маралі. Паэт востра б'юць бюракратызм — гэты перажытак мінулага. Цяпер бюракрат наводзіць сябе не так, як раней, бо няма тых сацыяльных умоў, якія спрыялі б яму.

Але ці не сустракаем мы тады-сяды бюракрата-праталіста накішталь Цімоха Хвосцікава з «Кораня зла», па прапанове якога за парушэнне рашэння «за нумарам пяць тысяч дроб чарговых...» запісалі хлопцам па вымове. І толькі за тое, што ў час дэкады лесанасаджэнняў яны «за вёскай, дзе дарога павярнула ўлева, садовыя, а не лясныя пасадзілі дрэвы».

Атрымаў на арэхі і папярковы спецыяліст Язеп Сачок («Папярковы аграном»), які «без рашэнняў — ні па крок. Ён уб'юся ў іх, што ў перат — ні назад і ні наперад», і краснабаі з верша «Майстры гаварылі», што «...тры дэкады — смех і грэхі шукаюць прычыну, чаму штомесяц кожны цэх калюць штурмаўшчына». А прычына — у іх жа саміх: паўмесяца, а то і больш засядаюць, пераліваюць з пустога ў парожняе.

В. Маеўскі высмейвае і такіх «барацьбітоў» з бюракратызмам, як Цярэх з байкі «Праўдалюбо» Цярэха». На

чарговай нарадзе ён «разграміў» свайго начальніка за дрэнны стыль кіраўніцтва, дамогся нават таго, каб пасадзілі ў кіруючае крэсла яго, Цярэха. Але ж

«Вялікі праўдалюбо» Цярэх
Назаўтра сам забыўся,
За што Кузьму так «прабраў»,
Бо і пры ім стыль кіраўніцтва — не змяніўся.

Ад пільнага воча сатырыка не схаваюцца нават такія «спрытныя» кіраўнікі, як старшыня калгаса Язеп («Язэпава спецыялізацыя»), які на словах — наватар; патрабуюць спецыялізацыю, — калі ласка. А на справе — звычайны галавацян. Доўга не думаючы, ён настойваў на рашэнні, каб «усю жывёлу па баку!... Дарогу — толькі ідыку!»

Няцяжка здагадацца, што з гэтага атрымалася.

На жаль, яшчэ трапляюцца такія гора-кіраўнікі. Пазнаюць сябе ў кнізе В. Маеўскага ашуканцы і хабарнікі, зладзей і іх памагатыя, тыя, хто прыпісвае ўраджайнасць («Незгаворлівы трэці»), бярэ хабар ці карыстаецца блатам («Хабар і Блат»), хто па абавязку службы павінен стаць на варце законнасці, але, не без карысці для сябе, не заўва-

жае яе парушэнняў («Законнікі»).

Але няхай не будзе лыжкай дзёгцю ў бочцы мёду, калі адначасым некаторыя недахопы. Вось, скажам, байка «Тупіца». У ёй аўтар крытыкуе тых, хто, як Нікадзім Тупіца, з'ездзіць за граніцу і без усялякіх прычын хваліць усё замежнае. Тэма, як кажуць збітая, ды і паварот думкі не новы, нават у самой маралі: «таму лухты ты не нясі, а лепш падумаў, чый ты хлеб яси...»

І тут жа прыгадваецца вядомая байка С. Міхалкова: «К несчастью есть еще семейки, где наше хаят и бранят, а сало русское едят».

Тое ж самае можна сказаць і аб байках «Журавель-капельмайстар», дзе журавель падбірае кадры ў капэлу «Лясная трэль», у час канцэрта якой «хто ў лес цягнуў, хто — у балота», «Зацвілы Карась» і некаторыя іншыя.

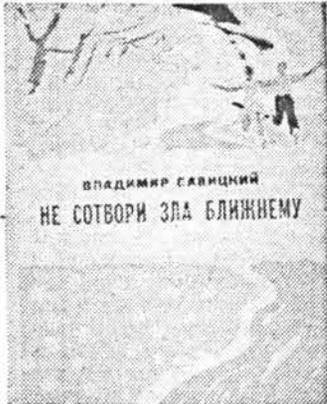
Ёсць пэўныя недаробкі і ў тэхнічным афармленні кніжкі. Чаму ён не падзяліць яе на тры раздзелы — «Байкі», «Фельетоны і гумарэскі», «Мініяторы і эпіграмы»? Ад гэтага яна стала б больш стройнай. Трапляецца часам і выдавецкая неахайнасць.

Але недахопаў нямнога, і яны не псуюць агульнага ўражання. Новая кніжка Васіля Маеўскага — сведчанне яго творчай сталасці.

Уладзімір ФАМІН.

Вокладні новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: выбраныя вершы С. Дзяргая ў серыі «Бібліятэка беларускай пазіі» (афармленне В. Юрчанкі, францісіп Л. Чурно), «Загляні в сябе поглубже» А. Фомчанкі (мастан Г. Красінскі).

«Лясныя песні» (укладальнік Я. Зазека, мастак М. Гуціў), «Не сотвори зла ближнему» Ул. Савіцкага (мастак М. Вецік), «Лялі-Ляль» С. Клімковіч (мастак Ю. Зайцаў).

У ЛІПЕНЬСКАП кніжцы часопіса «Маладосць» апублікавана новая аповесць Васіля Быкава «Воўчая зграя» — твор пра вайну, у якім пісьменнік яшчэ раз імкнецца асэнсаваць мінулае ў суадносінах з сённяшнім днём.

Так ужо атрымалася, што свае багатыя франтавыя ўражання В. Быкаў не ўвасобіў у адным вялікім творы (зрэшты, гэта характэрна для многіх «ваенных» пісьменнікаў), а падае іх чытачу патроху, «квантамі», асобнымі самастойнымі эпізодамі. Чаму?

Аповесці В. Быкава — гэта не проста малюнкі ваеннага побыту. Памяць мастака пранесла праз мірныя гады франтавыя ўражання, якія з гадамі не толькі не аслаблі, а яшчэ выразней акрэсліліся, падняліся да ўзроўню маральных, этычных праблем часу. Таму кожная быкаўская аповесць — гэта тонка прыкметаны і псіхалагічна дакладна ўзроўнены малюнак невялікага (з пункту гледжання маштабу і падзей вайны), але вельмі важнага моманту. Важнага для дзейных асоб (і — дзякуючы аўтарскаму майстэрству — для чытача) неадкладнага, тэрміновага выбару, калі на карту пастаўлена ўсё: сумленне чалавечы, лёс уласны і тых, хто побач. Нарэшце, само жыццё. На вачах чытача ставіцца і ў трагічных (бо — вайна!) абставінах вырашаецца заўсёды сур'ёзная маральная праблема.

Гэта ў кожным творы В. Быкава, з найтанчэйшымі праявамі чалавечых пачуццяў і парываў, магчымымі для гэтых абставінаў, іменна для гэтых характараў. Вырашэнне такой ідэяна-мастацкай задачы вымагае ад пісьменніка жанру аповесці — гэта ў яго ўжо стала традыцыяй.

Так, В. Быкаву, у адрозненні ад многіх іншых пісьменнікаў, што прыйшлі ў літ. В. Быкаў, «Воўчая зграя», Аповесць. «Маладосць», № 7, 1974.

ВЫПРАБАВАННЕ С У М Л Е Н Н Е М

тартуру пры такіх абставінах, як і ён, важна нават не столькі яго вайна, не ён (яго равеснік, таварыш і г. д.) на вайне, колькі разнастайнасць праяў чалавек у крытычнай сітуацыі, найвышэйшай ступені якой якраз і з'яўляецца вайна.

...Па незнамым горадзе, азіраючыся па баках, нетаропка ідзе сціпла апрануты чалавек. Ён шукае дом, дзе жыве той, каго не бачыў трыццаць год і дзесяці гадоў цяпер выбраўся са сваёй вёскі. Дзяўчынка заўважыла, што гэты чалавек аднарукі. «Я? Ды які я герой! Я не герой. Так...» — проста адказвае ён дзяўчцы і пагружаецца ў свае нялёгія і неадступныя ўспаміны...

Ляўчук яшчэ ў большай ступені, чым героі папярэдніх твораў В. Быкава, уабраў у сябе найбольш тыповыя рысы беларускага характару. Ад самага істотнага да дэталей прыкметных дробязей — здольнасці ў кожным моманце, не задумваючыся, ахвяраваць сабой да гэтага востра клопату, каб не забыцца зняць гамашы, калі зойдзе ў незнамую кватэру — увесь ён як быццам зроблены з аднаго цэльнага кавалку добрай, надзейнай пароды.

Ён і сапраўды ніколі не лічыў сябе героем, і нават не задумваўся над усім гэтым. Проста ваяваў, рабіў тое, што было патрэбна, не аднойчы ратаваўся ад пагібелі і, як мог, ратаваў іншых. Пасля вайны жыў усамітнамі. Безліч разоў перабраў у памяці ўсё, што перажыў тады. І востра цяпер павінна адбыцца сустрэча. Хто ж ён, сёння той маленькі чалавечак, якога тады ён бачыў толькі адзін

дзень? А было ўсё так. Паранены партызан Ляўчук суправаджаў у больш спакойнае месца людзей, якім таксама, як і яму самому, патрэбна была медыцынская дапамога: цяжка параненага байца Ціханава і атрадную радыстку, будучую маці Клаву Шарохіну. Адзін за адным пакутліва і недарэчна загінулі спадарожнікі Леўчука, цудам уцалелі ён сам і гэтак жа цудам натрапіў на маленькі скрутак — там быў Клавін хлопчык, што нарадзіўся ў гэты ж дзень. І яшчэ адзін цуд адбыўся. Параненаму, знямогламу Леўчуку з немаўлём на руках удалося пазбегнуць праследвання фашыстаў. Потым яны рассталіся.

Сітуацыя, як заўсёды ў В. Быкава, складаная. Але ж чалавек ёсць чалавек. Ён у любых абставінах павінен ім заставацца. Ён не мае права, не можа губляць чалавечы характэр. Бо нават у звычайным жыцці, а тым больш у цяжкіх, трагічных момантах толькі ў самім сабе і ў тых, хто побач, знойдзе ён падтрымку і сілы.

Вось чаму сёння так важна для Леўчука ўбачыць знойдзенага і выратаванага ім чалавек, што ён стаў такім, якім, на яго погляд, не мог бы стаць, — бо інакш навошта былі тыя нечалавечыя пакуты? І для чытача гэта вельмі важна, бо і чытач перажывае разам з быкаўскім героем і холад, і адчай, і няспынную пагрозу смерці, перажывае па-сапраўднаму балюча, таму што ўсё гэта ў пісьменніка — максімальна праўдзіва і верагодна.

Як дасягае аўтар гэтай ве-

рагоднасці? Хэміnguэй калісьці сцвярджаў, што пісаць аб вайне сёння, не пабачыўшы яе, — безнадзейна. Не атрымаецца. Можна ўявіць такую меру «няведання» матэрыялу, фактаў, пачуццяў, чалавечых думак, пры якой пісанне аб вайне — наогул амаральна. Літаратура — такая сфера, дзе крытэрыі маральнасці вызначае надзвычай многае. І мастацкасць ад яго залежыць таксама. Права аўтара сказаць: «Я гэта (іменна гэта) ведаю лепш за ўсіх на свеце», калі выкарыстаць «формулу» Твардоўскага, — адзінае, што дае права спадзявацца на поспех — ідэйны, маральны, мастацкі поспех у літаратуры.

Усё ў В. Быкава — так, як толькі і бывае ў жыцці. І складанасць абставін, у якіх кідае чалавек выключная сітуацыя і з якіх трэба знайсці толькі адно выйсце. І гэтая няспынная пагроза смерці, што суправаджае ўсё дзейнае і афарбоўвае яго ў свой жудасны колер, і адносіны да яе, да смерці — не наогул, а канкрэтна, у дачыненні да самога сабе і тых, хто побач... «Ні вывучэнне матэрыялаў, ні паказанні сведкаў не могуць кампенсавать, на мой погляд, таго, што не зведала і не перажыла», — сцвярджае В. Быкаў. Чытаючы яго творы, яшчэ раз пераконваешся, што гэта сапраўды так.

Пісьменнік упэўнены, што чалавек, сённяшні і будучы, не можа, не павінен забываць аб тым, якой цаной дабыта яго цяперашняе мірнае жыццё. І не выпадкова. Ляўчук кожа ўбачыць таго, каго ён некалі выратаваў. Для яго важна, кім ён і якім стаў. Якой будзе гэтая сустрэча, застаецца толькі здагадацца. Але хочацца спадзявацца, што той безыменны хлопчык стаў сапраўдным чалавекам.

Н. ВАЛАДКОВІЧ, навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР.

У СЯМ'І СЛАВЯН

Пытаннем узаемасувязей беларускай літаратуры з братнімі славянскімі літаратурамі ў розныя перыяды іх гісторыі прысвечана новая кніга М. Ларчанкі «Яднанне братніх літаратур», якая з'яўляецца працягам ранейшага даследавання аўтара «Славянская супольнасць», прысвечанага той жа праблеме. Некаторыя раздзелы новай кнігі («Шаўчэнкаўскія традыцыі ў творчасці Я. Купалы», «М. Багдановіч і ўкраінская літаратура», «Якуб Колас і руская класічная літаратура» і інш.) без змен або ў дапрацаваным выглядзе паўтараюць артыкулы з папярэдняй працы, некаторыя друкаваліся раней у розных перыядычных выданнях. Большасць жа раздзелаў напісана аўтарам нанова з прыцягненнем багатага фактычнага матэрыялу, часта малавядомага. Многія з'явы і факты нашай літаратуры знайшлі ў кнізе новае асэнсаванне і вытлумачэнне.

Ва ўступе, названым «Праблема вывучэння ўзаемасувязей нацыянальных літаратур», аўтар разглядае найбольш важныя тэарэтычныя палажэнні ўзаемасувязей нацыянальных літаратур, вызначае асноўныя формы, віды, шляхі і сродкі іх узаемапрацікнення і ўзаемадзеяння. Затым у наступным раздзеле ён падрабязна спыняецца на руска-беларускім літаратурным яднанні, на канкрэтных прыкладах паказвае, як наша літаратура ў розныя часы засвойвала і творча развіва-

ла лепшыя традыцыі А. Пушкіна, М. Лермантава, М. Гогаля, М. Някрасава, М. Горкага. Даследчык грунтоўна і ў большасці выпадкаў пераканаўча гаворыць пра тое, як гэтыя традыцыі рэалізму, народнасці, грамадзянскасці, гуманізму знаходзілі сваё праламленне і творчае асэнсаванне ў беларускіх аналічных паэмах пачатку XIX стагоддзя, у творчасці Ф. Багушэвіча, Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча, Цёткі, а таксама ў беларускай савецкай літаратуры.

Шырокая і змястоўная размова вядзецца ў гэтай сувязі пра ролю прагрэсіўных традыцый ва ўжыванні разнастайных прыёмаў і сродкаў адлюстравання рэчаіснасці, стварэнні мастацкага вобраза, выкарыстанні здымкі фальклору, пра пераклады твораў рускай літаратуры на беларускую мову і многае іншае. Праўда, аўтар часам некалькі спрошчана ўяўляе сабе творчы пераёмнасць мастацкіх традыцый. Гэта адчуваецца, напрыклад, калі ён спрабуе вызначыць агульнае ў такіх вобразах, як рамантычны лермантаўскі Мцыры і рэалістычны багушэвічэўскі Алідарка, або Пятарыні і Лабановіч ці Тарас Бульба і дзед Талаш. Наўрад ці метагэаграфічна таксама, на нашу думку, так скрупулёзна вышукваць гогаляўскія традыцыі ў ранніх творы Я. Коласа «Наша сяло, людзі і што робіцца ў сяле». Тут калі і можна гаварыць, дык толькі пра вучобу маладога беларускага пісьменніка ў аўтара «Вечароў на хутары...».

Праблема беларуска-ўкраінскай літаратурнай суполь-

насці ў некаторых сваіх аспектах ставіцца і вырашаецца ў раздзеле «Літаратурнае яднанне Беларусі і Украіны». Тут М. Ларчанка ў агульным плане прасочвае гістарычныя шляхі ўзаемасувязей і ўзаемадзеянняў беларускай і ўкраінскай літаратур, паказвае, што гэтыя сувязі маюць сталы і даўня карэнні, што грунтоўна і на агульнасці гістарычных лёсаў двух народаў-братоў. Больш трывала і шырока гэтыя сувязі ўсталяваюцца ў XIX стагоддзі, калі ўкраінская літаратура геніем Т. Р. Шаўчэнка была выведзена не толькі на ўсеславянскую, але і на сусветную арэну.

Даследчык абмежаваўся тут разглядаць шаўчэнкаўскія традыцыі ў беларускай літаратуры, паказаў, як гэтыя традыцыі знайшлі сваё выяўленне і далейшае развіццё ў творчасці Я. Купалы, Я. Коласа і М. Багдановіча. У кнізе шырока паказана дзейнасць М. Багдановіча і Я. Коласа як даследчыкаў украінскай літаратуры і ў першую чаргу творчасці Т. Шаўчэнка, якая і для іх саміх з'явілася выдатнай школай творчага развіцця, узорам высокага паэтычнага майстэрства.

У раздзеле «Літаратурнае яднанне Беларусі з заходнімі і паўднёвымі славянамі» прыведзены цікавыя, часта малавядомыя, факты ўзаемасувязей беларускай літаратуры з польскай, чэшскай, балгарскай і югаслаўскай, паказана, што гэтая культурная і літаратурная ўзаемнасць была своеасаблівым праўдзеным агульнасці гістарычнага развіцця славян-

скіх народаў. Падкрэсліўшы, што сувязі гэтыя бяруць свой пачатак яшчэ ў свой мінуўшчыне, аўтар канстатуе, што найбольш плённа і паспяхова яны развіваюцца ў апошнія дзесяцігоддзі, калі гэтыя народы сталі на шлях сацыялістычнага развіцця, калі створаны рэальныя перадумовы збліжэння іх культур і літаратур. У паўвядзенай гэтай прыводзяцца цікавыя факты тыпалагічных, кантактных сувязей асобных літаратур, тэматычнага іх узаемапрацікнення, адзначаецца пашырэнне перакладчыцкай дзейнасці на сучасным этапе. Праўда, аўтар абмяжоўваецца тут пераважна перакладам або простым пералічэннем фактаў, пытанні ж іх навуковага асэнсавання закранае толькі ў плане пастаноўкі.

Каштоўныя звесткі падае М. Ларчанка ў раздзеле пра скарынінскія традыцыі ў кнігадрукаванні славян. Прыведзены тут матэрыялы пра Скарыну і яго эпоху пераканаўча паказваюць выключна вялікую ролю беларускага першадрукара, асветніка і гуманіста ў культурным і літаратурным жыцці ўсяго славянскага свету.

Праўда, у кнізе ёсць некаторыя недакладнасці. Так, ва ўводзінах аўтар памылкова сцвярджае, што Сімяон Полапкі навучаўся ў Кіева-Магілянскай духоўнай акадэміі, тады як ён на самай справе атрымаў адукацыю ў Кіева-Магілянскай калегіі ў 1640—1650 гг., а акадэміяй (прытым не духоўнай) гэтая ўстанова стала значна пазней, у 1701 г. Апаўдана Я. Коласа «Пісаравы імяніны» і «Выбар старшыні» названы «Пісарскі вечар» і «Выбары старшыні», верш «Родныя вобразы» — «Родныя абразы», купалаўскі

верш «Слугам алтарным» пераіначаны ў «Слугам аўтарным», а паэма Т. Шаўчэнка «Мар'яна-чарніца» у «Мар'яну-чарушніцу». Дарэчы, і пераклаў яе на беларускую мову Я. Колас, а не Я. Купала, як сцвярджаецца на стар. 147. Славутае шаўчэнкаўскае пасланне мае назву «І мёртвым, і жывым; і ненароджаным...» а не «Мёртвым, і жывым, і ненароджаным...» Віленскі публіцыст Генрык Дэмбінскі двойчы назваў Г. Дэмбінскі. Цытата на старонцы 67 узята з коласаўскага верша, які з'яўляецца выдодзі пад назвай «Я не знаю...», а не «Родныя абразы», як ён называўся раней у старых выданнях.

Думаецца, што ў навуковай працы неметагэаграфічна прыводзіць цытаты ў скарачаным выглядзе. Маецца на ўвазе шырока вядомае выказванне А. М. Горкага пра Я. Купалу і Я. Коласа ў яго лісце да М. Кацюбінскага, дзе чамусьці апушчана слова «прымітыўна» («Так прымітыўна проста пішучы...»). Сапраўдны санс гэтай горкаўскага выказвання пераканаўча растлумачаны літаратурнаўцамі.

У цэлым жа кніга «Яднанне братніх літаратур» мае значную навуковую каштоўнасць, пашырае нашы ўяўленні аб шляхах развіцця беларускай літаратуры, раскрывае некаторыя ўнутраныя заканамернасці гэтай развіцця, абумоўленыя песнымі ўзаемасувязямі з іншымі літаратурамі і ў першую чаргу славянскімі, пераканаўча паказвае, што наш народ унёс немалы ўклад у агульнаславянскую культуру, што ён па праву займае сёння дастойнае месца ў сям'і нялічнай славян.

К. ХРОМЧАНКА, дацэнт БДУ імя У. І. Леніна.

НА ТОЕ, каб абысці вялікае Дзікае балота, перасекчы Ружанскую пушчу, спатрэбілася двое сутак. Правільней, амаль двое сутак, бо ўсё-такі ўдзень стараліся па-спаць хоць гадзін па чатыры—пяць.

Зноў дывалі на бярозавым узлеску, каля пшанічнай сцяны. Кладлі з сухіх сучкоў малесенькі, бяздымны агонь, смажылі недаспелыя каласы пшаніцы, выцярушвалі падпаленыя і пацвярдзелыя ад агню, і ўсё-такі зеленаватыя, са смакам сырызны зярняты, сілкаваліся. Васіль расказаў і ад хвалявання прыкрываў вочы скалечанаю рукою, вымураваючы ў чорнае смуглі лоб. І ўсё больш пераходзіў на «рыдну» ўкраінскую мову, заікаўся...

Ва ўяўленні Мікульскага паўставалі малюнкі бітвы першага і другога дня вайны... Нечуванай па лютасці і самахвярнасці... Бітвы, пра якія мо яшчэ ніхто і не ведае, якія адразу нельга ахапіць розумам.

Расказ-рэквіем...

Расказ-споведзь...

Мікульскі, сам усхваляваны, мо не запомніў з таго расказу ніводнага прозвішча, хоць Васіль, здаецца, называў многа танкістаў. Камандзір Васілёвага танкавага батальёна быў маёр — Бандарын, Бандурын ці Бандаронак... І ў камандзіра роты было падобнае прозвішча, і ў камандзіра батальёна...

У пункты збору з летніх лагераў танкі прымчалі ў чатыры-пятнаццаць раніцы. Напрасткі, па драбналесці, мнуцы і ломачы гусеніцамі маладыя бярозкі і сосны. Як садзіліся ў танкі — яны былі сівыя ад кропель расы, а прымчалі — брудныя, абляпаныя гразёю, па вежах паліпла кара з пылу.

Палалі Пружаны, палалі іх казармы, склады. Узрываліся цыстэрны з бензінам, і ў неба ўзляталі, як пратуберанцы, клубы агню і дыму. Гэтага дыму і агню было паўнеба, і меркла за ім, ніяк не магло прабіцца сваімі промянямі вялікае, крывава-чырвоное сонца. А самалёты ўсё пікіравалі на ваенны гарадок, на Пружаны, рабілі заход за заходам, кружылі, як варані. Траслася біла ў ногі зямля — ажно падгніаліся калені. Асіні і бярозкі нагрэсалі ўжо расу, лісце мокра блішчэла, калыхаліся галіны, як ад ветру. Гул выбухаў бомб быў басавітараскасты, далатаў пасля, нібы гэты землетрус рабіўся асобна, а грукат — асобна, і адно з адным не было звязана.

Добра, што і людзі, і тэхніка былі ў летніх лагерах, на вучэбным палігоне! Добра, што немцы не ведалі дакладна яго размяшчэння!..

Рыхтаваліся ў мірны час да ваенных дзеянняў старанна, лепшыя месцы ў акрузе займалі па танкавай стральбе, а застала вайна зняцкаку...

Два танкавыя палкі мела дывізія, а вайну сустраў адзін іхні няпоўны полк — два батальёны танкаў. Другі полк перадаваў старыя танкі Т-26, Т-28 у іншыя часці і чакаў новых, Т-34.

Дваццаць другога чэрвеня зранку Васіль яшчэ не ведаў, што ў камандзіра іх дывізіі палкоўніка Багданава няма ўжо сувязі з вышэйшым начальствам, што яны імчацца на захад — «затрымаць, адкінуць ворага за межы дзяржаўнай граніцы» — толькі па загаду, што быў у чырвоным пакеце, за пяццю пачаццямі, пакеце, які дазваляўся ўскрыць толькі пры абставінах надзвычайных. Пасляў танкі насустрэчу ворагу Багданаў упершыню не па статусу — паперадзе, а не за часцямі прыкрыцця.

Ляцелі па шаны з адчыненымі люкамі, як на парадзе. Так лепш было сачыць за сцяжкамі сігналастаў, за танкам камандзіра батальёна.

На маршы, на дарозе Пружаны — Відамля іх і накрылі самалёты. Ляцелі чарговай чарада на Пружаны ці далей. І раптам частка самалётаў легла на крыло, зрабіла разварот. Пачалі падаць на калону з боку сонца адзін за адным. Скрыгат, выццё — нібы па жывому разрывалі паветра... У Васіля спацела ад напружання патыліца, быццам усе самалёты цаліліся толькі ў аднаго яго. Але не хаваўся ў лок, не зачыняўся. Зачыніўся — і тады ты і глухі, і слепы, а высунаўшыся лягчы было сачыць за камандзірскім танкам, за самалётам. «Прыбавіць хуткасці!» — прасігналілі з галавы калоны. А яны і так ужо ішлі на гранічнай хуткасці, выпіскаючы з машын усё магчымае і немагчымае. Над галавою са свістам і ровам махнулася зялёная, з чорна-белымі крыжамі на крылах махіна, засланіўшы паўсвету. Каля трэцяга з галавы калоны танка ўздыбалася велізарная скала агню, камяні ў і камякоў зямлі, Танк стаў на дыбы, нібы наляцеў на гэтую скалу, і за-

Наблізілася да канца чатырохгадовая работа над раманам «Мора Герадота». Пра што гэты твор? Пра людзей на вайне, пра масавы партызанскі рух на Палессі ў 1942—44 гадах. Але падзеі, пра якія будзе ісці гаворка ва ўрывку, вяртаюць нас да 22—23 чэрвеня 1941 года. Расказвае пра іх свайму сябру Цімафею Мікульскаму былы танкіст Васіль Шыпяк. Звялі іх разам дарогаі вайны, яны абодва ўцяклі з палону, прабіраюцца на ўсход...

Аўтар.

ПАЯДЫНАК

УРЫВАК З РАМАНА

валіўся на бок, удзёбнуўшы гармату ў бруку гусеніцы. «Чаго сталі? Немцы! Баявы парадок трэба прымаць!» — застукалі вечкамі люкаў камандзіры танкаў, перакрываўліся. Аказваецца ад Сталярова ехаў на матацыкле насустрэчу — укосікі, як п'яны, сувязны. Толькі і сказаў: «Хутчэй!.. Гінуць хлопцы... Танкі ў іх Т-III і Т-IV...» і зваліўся на рукі танкістаў.

Галавасты мужык быў той маёр Бандарын, Бандурын ці Бандаронак — камандзір батальёна. Першай і трэцяй танкавым ротам ён скамандаваў размясціцца на ўзлеску, на пагорках, замаскавацца. У гэтых ротах многія Т-26 былі з 37-міліметровымі гарматамі. Іх задача — біць з засады па бартах, як толькі іх калона ўклініцца паміж імі. У другой роте большасць машын была з 45-міліметровымі гарматамі, другая і кінулася насустрэчу немцам...

Мабыць, панцыры лёгка справіліся з узводам Сталярова. Бо нават заўважыўшы нашы танкі, не спяшаліся прымаць баявы парадок, усё яшчэ грузна валохаліся ў паходнай калоне, выпушчалі з лесу, як доўгі пасечаны на членкі ўдаў.

Справа ад шаны на схіле пагорка быў папар, а далей пад лес ружавела канюшына. Па левы бок дарогі да самага ўзлеску зелянела ярына, толькі бліжэй да дарогі і далей уперад стракацеў кветкамі вузкі луг з купкамі лазы. Нашы танкі і раз'ехаліся ўступамі ўправа-ўлева ад дарогі, прыбавілі хуткасці, каб хутчэй ахапіць нямецкую калону, зайсці з флангаў. Бліжэйшы ад дарогі танкі не вытрывалі, павялі агонь у лоб — па шчылінах для назірання, каб аслепіць, аглушыць немцаў. Снарады то чыркалі, то адскоквалі, то ўзрываліся, асыпаючы панцыры асколкамі. Але ніводны нямецкі танк не спыніўся, толькі вежы варушыліся, паводзілі стваламі гармат у бакі, выбіраючы сабе ахвяры. Вежы прыплюснутыя, шырокія з прававольнымі зрэзамі, калібр гарматаў амаль удвая больш магутны, чым у нашых танкаў. Адрозніваўся панцыраў харкнулі дымам і агнём і, нібы засердаваўшы на наскокі нашых, пачалі спаўзаць з дарогі ўправа і ўлева, насустрэчу тым нашым, што зайшлі з флангаў. Але час яны ўжо ўпусцілі!..

«51» і «17» паспелі наблізіцца да нямецкіх машын менш, чым на сто метраў і з фланга. «Страляйце ж! Страляйце!» — захацелася закрычаць Васілю на ўсё горла. І тыя прыпыніліся, з гармат выкінуліся тонкія трычкі агню — снарады ўдарылі па крыжастых бартах... Есць, гарыць адзін Т-III. Прабілі!.. Можна, аказваецца. І іх прабіваць! І зноў рванулі нашы ўперад, каб яшчэ больш зблізіцца мо збіраўся кінуцца на таран? Але і нямецкія панцыры паспелі разварнуць гарматы насустрэчу... Гах! — і ў «51» у дыме і агні варухнулася, як шапка грыба, уся вежа. Над «17» выбухнуў фантаз агню — узарваліся бакі з бензінам. З агнянага пекла яшчэ выкінулася, працарыўшы агністую дугу, фігурка чалавека. Пылаючы, як паходня, прабегла колькі крокаў і рухнула вобзям...

Стральба з абодвух бакоў усё гусцела, ператваралася ў кананаду. На лузе і на полі ярыны нібы хто імгненна высаджваў фантастычныя земляныя дрэвы, а яны не слухаліся, ападалі камякамі, слаліся над зямлёю ўдушлівым дымам-чадам. Ужо гарэла да дзясатка нашых і нямецкіх танкаў, а к'русель смерці ўсё кружылася ў дыме і праху, бляску выбухаў. Нашы лёгкія танкі нібы танцавалі вакол нямецкіх,

заскрыгаталі па бруку гусеніцы. «Чаго сталі? Немцы! Баявы парадок трэба прымаць!» — застукалі вечкамі люкаў камандзіры танкаў, перакрываўліся. Аказваецца ад Сталярова ехаў на матацыкле насустрэчу — укосікі, як п'яны, сувязны. Толькі і сказаў: «Хутчэй!.. Гінуць хлопцы... Танкі ў іх Т-III і Т-IV...» і зваліўся на рукі танкістаў.

Галавасты мужык быў той маёр Бандарын, Бандурын ці Бандаронак — камандзір батальёна. Першай і трэцяй танкавым ротам ён скамандаваў размясціцца на ўзлеску, на пагорках, замаскавацца. У гэтых ротах многія Т-26 былі з 37-міліметровымі гарматамі. Іх задача — біць з засады па бартах, як толькі іх калона ўклініцца паміж імі. У другой роте большасць машын была з 45-міліметровымі гарматамі, другая і кінулася насустрэчу немцам...

Мабыць, панцыры лёгка справіліся з узводам Сталярова. Бо нават заўважыўшы нашы танкі, не спяшаліся прымаць баявы парадок, усё яшчэ грузна валохаліся ў паходнай калоне, выпушчалі з лесу, як доўгі пасечаны на членкі ўдаў.

Справа ад шаны на схіле пагорка быў папар, а далей пад лес ружавела канюшына. Па левы бок дарогі да самага ўзлеску зелянела ярына, толькі бліжэй да дарогі і далей уперад стракацеў кветкамі вузкі луг з купкамі лазы. Нашы танкі і раз'ехаліся ўступамі ўправа-ўлева ад дарогі, прыбавілі хуткасці, каб хутчэй ахапіць нямецкую калону, зайсці з флангаў. Бліжэйшы ад дарогі танкі не вытрывалі, павялі агонь у лоб — па шчылінах для назірання, каб аслепіць, аглушыць немцаў. Снарады то чыркалі, то адскоквалі, то ўзрываліся, асыпаючы панцыры асколкамі. Але ніводны нямецкі танк не спыніўся, толькі вежы варушыліся, паводзілі стваламі гармат у бакі, выбіраючы сабе ахвяры. Вежы прыплюснутыя, шырокія з прававольнымі зрэзамі, калібр гарматаў амаль удвая больш магутны, чым у нашых танкаў. Адрозніваўся панцыраў харкнулі дымам і агнём і, нібы засердаваўшы на наскокі нашых, пачалі спаўзаць з дарогі ўправа і ўлева, насустрэчу тым нашым, што зайшлі з флангаў. Але час яны ўжо ўпусцілі!..

«51» і «17» паспелі наблізіцца да нямецкіх машын менш, чым на сто метраў і з фланга. «Страляйце ж! Страляйце!» — захацелася закрычаць Васілю на ўсё горла. І тыя прыпыніліся, з гармат выкінуліся тонкія трычкі агню — снарады ўдарылі па крыжастых бартах... Есць, гарыць адзін Т-III. Прабілі!.. Можна, аказваецца. І іх прабіваць! І зноў рванулі нашы ўперад, каб яшчэ больш зблізіцца мо збіраўся кінуцца на таран? Але і нямецкія панцыры паспелі разварнуць гарматы насустрэчу... Гах! — і ў «51» у дыме і агні варухнулася, як шапка грыба, уся вежа. Над «17» выбухнуў фантаз агню — узарваліся бакі з бензінам. З агнянага пекла яшчэ выкінулася, працарыўшы агністую дугу, фігурка чалавека. Пылаючы, як паходня, прабегла колькі крокаў і рухнула вобзям...

Стральба з абодвух бакоў усё гусцела, ператваралася ў кананаду. На лузе і на полі ярыны нібы хто імгненна высаджваў фантастычныя земляныя дрэвы, а яны не слухаліся, ападалі камякамі, слаліся над зямлёю ўдушлівым дымам-чадам. Ужо гарэла да дзясатка нашых і нямецкіх танкаў, а к'русель смерці ўсё кружылася ў дыме і праху, бляску выбухаў. Нашы лёгкія танкі нібы танцавалі вакол нямецкіх,

выкручваліся з-пад іх удараў, нарочычы самі ўткнуць у борт ці ззаду, у маторную частку.

Васіль «на асляпенне» зрабіў толькі два стрэлы — пашкадаваў марна граціць снарады. Ён не паспеў абысці нямецкія танкі злева, але ўбачыў, што адзін Т-IV, ці не той, што падбіў «семянацатку» — падставіў яму свой борт. Бах! — і панцыр успыхнуў мо праз хвіліну пасля «17». Расстраляў з кулямёта яшчэ двух нямецкіх танкістаў у чорным, што выскачылі з люкаў. З-за падпаленага танка тут жа выпушала другое страшыдла — зда-лося, надта шырокае і пляскае, павяло гарматаю ў іх бок. «Сямён!!!» — закрычаў, угнуўшыся, вадзіцелю, але той ужо сам скеміў, рвануў «Т-26» уперад бліжэй да выльчанага нямецкага. Можна, таму, што блізка, здалося: паласнуў гітлеравец па іх як з агнямёта. Міма! Далей паварочваць за імі немцу не было як — замінаў гэты, што гарэў. А Сямён крутнуў вакол агню, выцірнуў з-пад дыму і апынуўся ў немца ззаду. Палаўнічы і ахвяра памяняліся ролямі. «А-а, фашысцкая морда!» — ажно стагнаў, сціскаючы зубы Васіль, ліхаманкава круцячы рукі пад'ёмнага і паваротнага механізмаў гарматы, да болы ціснучы брыво да трыплекса, узіраючыся. «Давай!» — крыкнуў вежавам стралку, і тут жа грукат выбуху невыносна балюча ўдарыў па барабаных перапонках — забавіў разавіць рот. Есць, гарыць і другі!

Адскочылі на святлейшы прагалак у дыме, далей ад дарогі — адкінулі накрыўкі люкаў — каб выпісціць трохі парахавы смурод і чад. Убачылі: па лузе адпаўзалі, адчлываючыся агнём, некалькі панцыраў. «Ага-а!!! Алякліся, гады!»

Каля самай дарогі палыхала куча металу. Таран... Наш танк расколяны, як запалкавая каробка, вежа ажно заскочыла на нямецкі. І яшчэ таран, дымы магутны касцёр — бліжэй крыху, але за дарогай...

Усяго ў розных месцах — і па гэты бок дарогі, і па правы, на пустэцы папару, палыхала вогнішчаў дваццаць. Тры нямецкія панцыры, якія прарваліся на дарозе да таго месца, дзе сядзіліся да шаны крылы ўзлеску, сталі нерухомы, два з іх дыміліся — падбілі нашы з засады.

Эх, каб не бензін быў у нашых машынах! Каб хоць на міліметраў дваццаць таўсцейшая браня! Каб не толькі ад кулі і асколкаў!.. Ды мацнейшую гармату!.. У нямецкіх гарматы па калібр у амаль у два разы больш магутныя... І каб засталася такая ж манеўранасць і скорасць руху! «Броня крепка і танкі наши быстры, и наши люди мужеством полны...» Праўда ўсё, праўда, хапае мужнасці і стойкасці. А вось бронею то трэба мець супрацьснарадную, такую, як у новых танках Т-34. Хоць бы адным вокам паглядзець на той цуда-танк, пра якога шапталіся, якога так чакалі!..

«Што далей рабіць? Чаму ніхто не камандуе?» — Васіль намагаўся разгледзець сярод гшчарніку дымоў танк камандзіра батальёна. Ці ён застаўся ў засаде з першай і трэцяй ротамі, ці атакуваў нямецкую калону з другой ротай?

Бой аціхаў, снарады рваліся ўжо зрэдку, татакалі сям-там кулямёты. Раптам Васілёў танк здрыгануўся ўсім корпусам, яго нават прыўзняло! коса кінула вобзямлю. З-пад правай гусеніцы ўскінуліся космы агню і дыму, дзынкнулі па днішчы асколкі. Аглушаны, Васіль інстынктыўна асеў у вежу, наковыўка балюча стукнула па пальцах. Застагнаў і Сямён. «Ты паранены?» — патузаў яго за плячо. «Нічога, нічога... Гусеніцу трэба зірнуць... Здаецца, спякліся...» — «Што зірнуць?» — «Гусеніцу!!!» Васіль адчыніў люк, паднягнуўся на руках, вылез з вежы. І толькі сконнуў, мо яшчэ ў паветры ляцеў, як новы аглушальна-звонкі выбух ударыў па перапонках. Снарад разарваўся ў сярэдзіне танка, машыну ахапіла полымя.

Васіль выплюнуў з рота зямлю, папоўз далей ад танка, натыкаючыся тварам на бучныя, халодна-сакавітыя сцябіны ярыны. Тыцнуўся тварам у зямлю і зарыдаў: няма Сямёна, няма дзёкі — Васіля — зарадкачага, вежавага стралка. Калі ён зноў падняў галаву над пасевамі, то ўбачыў, што яму махае рукою, бязгучна разавіваючы рот, танкіст з вежы танка «13» — белагаловы, без шлема. Выцягнуўшы на вежу кулямёт, ён страляў па гусеніцах нямецкага Т-III, які моцна нахіліўся на бок, але яшчэ не здаваўся. З-пад танка адстрэльваліся з аўтамата, другі немец у чорным камбінезоне тузаў ломінам парваную гусеніцу,

спрабуючы даць ёй рады і таксама час ад часу страляю па «13» з пісталета. Варушылася, ведучы ствол ад Васілёвага танка, вежа панцыра. «Гад!.. Дык гэта ты расстралаў маю машыну..» — заклінула розум злосьць. Васіль гатовы быў кінуць з голымі рукамі на немцаў. Ён бачыў, як гармата Т-III паварочвалася да «трынаццаткі», але як толькі набірала патрэбны напрамак, ствол задзіраўся так высока, што «трынаццатка» аказвалася ў мёртвай зоне: вырчуаў дыферэнт.

«Сюды! — не пераставаў махаць яму белагаловы. Да-да-да! Да-да-да! — біў кароткімі чэргамі па тых, што заселі за гусеніцамі, не даваў падпаўзіці ім бліжэй, кінуць гранату.

Паміж палачымі Васілёвым танкам, «трынаццатай» і падбітым нямецкім можна было вычарціць трохкутнік. Васілю, каб дабрацца да белагаловага танкіста, трэба было прапаўзіці па гіпатэнузе, уоперак разораў метраў сто. І калі ён выпаўз на грэбень палоскі-надзеда, немец палінуў з пісталета і па ім. І змоўк: ці патроны скончыліся, ці падбіў яго белагаловы. Зноў страчыў з-пад танка аўтамат — раз па «13», раз па Васілю. Ледзь паспеў укаціцца ў разору, як пачуліся адразу некалькі выбухаў — паўзрываліся ў яго танку снарады. Падхапіўся, прабег колыкі крокаў, зноў упаў, у наступную разору, і над ім віснуў рой куль — секануў аўтаматчык. Толькі немец-аўтаматчык перанёс агонь на танк, Васіль зноў зрабіў рывок, зноў упаў у разору. Пачаў біць па Васілю і кулямёт Т-III, мусіць, немец-танкіст, што сядзеў у сярэдзіне, пакінуў гармату ў спакоі. Але кулі таксама ішлі высока, не даставалі. Васіль быў ужо зусім блізка каля танка белагаловага, патрэбна была яшчэ адна перабэжка.

— За рыгачі сядай! У мяне ўсе пагінулі! — пракрычаў Васілю на ўсё горла белагаловы, мусіць, таксама аглушаны. Васіль пачуў ужо яго, а мо здагадаўся па артыкуляцыі губ, і кінуў цела ў апошні рывок — ёсць! Прыкрыўся танкам... Запознена стракануў па ім немец-аўтаматчык.

«Трынаццатка» стаяла ў паўабарота да панцыра — перадам і крыху левым бокам. Люк вадзіцеля быў пад прамым абстрэлам.

— Давай!.. Я прыкрыю! — зноў пракрычаў яму белагаловы танкіст. Васіль выскачыў з-за танка, рвануў за скабу накрывку прыдняга люка. Не паддаецца... Уся ў выбоінах умяцінах, край накрывкі заклінены завусеніцамі.

— Не адчыняй! — кінуўся зноў за танк. — Я цераз верх!

Але белагаловы юркнуў у сярэдзіну вежы, вышрынуў зноў і кінуў яму лок-маніроўку.

— Давай! Я заткну яму хайла! — зноў застрачыў па аўтаматчыку.

Шыпняк падскочыў да люка, падчапіў локіма накрывку, націснуў... Ёсць! Адкінуў яе і зжахнуўся: убачыў скрываўленую патыліцу вадзіцеля, цела яго было нахлілена ўперад і нібы нанізана на рыгачі бартавых фрыкцыёнаў. Перамагаючы млоснасць, прыўзняў яго за плечы, адваліў у бок. Але адсунуць добра не было куды — перашкаджала цела вежавага стралка, куча снарадных гільзаў. І тады ён сабраў усю сілу, падхапіў вадзіцеля пад пахі, пацягнуў на сябе. Калі ўжо цела таго перавесілася з люка, з-пад нямецкага танка зноў паласнулі з аўтамата. Алякно, нібы распаленым жалезам, бок уздрыгнула ў руках і цела вадзіцеля. Мёртвы, ён прыняў усю чаргу на сябе, абараніў Васіля ад немінучай смерці. Адцягнуў забітага за танк, у варонку, перамагаючы боль у бакі, залез на месца вадзіцеля. Было мокра пад ім — ад чужой крыві, макрэй бок — ад уласнай...

Згадзілася навука ўзаемазамыняльнасці членаў экіпажа. Матор зароў, як узрадаваўшыся, танк рвануў з месца. «У спіну!.. немцу зайдзі!» — пракрычаў яму, угнуўшыся ў сярэдзіну танка, камандзір «трынаццатага», зноў разгнуўся, зняў з вежы і ўстаў у сваё гняздо маўклівы кулямёт. Мусіць, скончыліся патроны...

Васіль зманеўраваў... Балюча ўдарыла па перапонках паветра, «трынаццаты» ўздрыгнуў... Гарыць немец!

Шыпняк адчыніў свой люк, каб лепш бачыць, дзе што робіцца. На ўсім вялікім полі бою толькі яны ўсё яшчэ ваявалі. З-за дарогі, з двух вежавага Т-28 штосыці перадавалі флажкам, але дым то засланяў танк, то адсланяў, і разабраць сігналы было цяжка.

Ад цёмнага лесу з захаду выстройваліся ў баявы парадок новыя нямецкія танкі. Уперадзе іх былі ўжо браневікі і матацыклісты. Але рухацца ўперад яны не спяшылі, чагосьці чакалі.

«Дзе ж танк камроты? Мусіць, зграў, загнуў...»

З ўзлеску таксама махаюць, ці не дубліруюць флажкам: «Далучыцца да засады... Загавяе камандзір батальёна...» — нахіляўся да Васіля, звешваючыся цераз верхні люк белагаловы.

Павярнулі да ўзлеску і паўз яго — да дарогі. Тут дыму было менш, проста ў вочы біла сонца. Зноў сігналяць — «Заняць пазіцыю!» Васіль ехаў згізагамі — перашкаджалі свае і чужыя падбігны машыны, пры кожным павароце зіркаў назад. Колькі нашых танкаў выходзяць з гэтага бою? Што засталася ад іх роты? Мусіць, правільнае рашэнне — засесці яшчэ раз, сустрэць ворагаў флангамым агнём... Да таго ж немцу і сонца будзе ў вочы...

Заняўшы пазіцыю ў неглыбокім яры, выцяглі нежывога вежавага стралка, паклалі пад ёлку, прысыпалі цела шыгуллем. Не было калі і не было чым капаць магілу. Самалётнага гулу яны спачатку не пачулі. Толькі як заспіталі бомбы, і скрозь на ўзлеску, і глыбей, у драбналесці, у большым лесе, на папары і на полі ярыны, на самой дарозе ўскінуліся ў неба раскідзістыя, колеру жалобы, земляныя кусты, зразумелі, чаго чакалі немцы. Самалёты не пікіравалі, сыпалі бомбы ўмітусь, з невялікай вышыні і густа, апацоўваючы метр за метрам. Выцё бомбаў і выбухі ўсё гусцелі, зліваліся ў невыносную какафонію. Лес завалак дымам, і ў ім падскоквалі і падалі кусты і дрэвы, глыбы зямлі, нейкія жалызнікі і дэталі танкаў і бронеаўтамабіляў, колы і трані гусеніц. Яны спачатку сядзелі ў танку, а потым залезлі пад яго. «Трынаццатку» таксама падгушквала, пасоўвала з месца на месца, абідвала зямлёю, дрэвамі і асколкамі. Зямля штурхала ў грудзі, падкідала, вырвала з рук, як жывая, здавалася, што і ён баліць, і яна не знаходзіць сабе месца ў гэтай калатнечы...

Калі ўсё сціхла, і яны падхапіліся, выпалілі з-пад танка, па лесе поўзалі агнявыя драконы з распущанымі па ветры то белымі, то чорнымі грывамі дыму. Агонь нібы стараўся хутчэй захапіць тых месцы, якія яшчэ не перакалалі, не засыпалі бомбы, дзе было больш снажывы. Гарэў лес, гарэлі растружаныя, перакруленыя танкі і бронеаўтамабілі... Стагналі, ускрыжвалі параненыя, мітусіліся чорныя ад дыму і копаці жывыя танкісты. Упалелыя машыны выбраліся на голае месца, на дарогу, каб не загарацца ад лесу...

Рэшткі батальёна — не больш трэці часткі — паспешліва адступілі ад Дымікаў. Там таксама былі зручныя лясістыя ўзгоркі абпал дарогі, там стаялі ўжо батарэі саракапятчыкаў з асобнага супрацьтанкавага дывізіёна іх дывізіі, там залеглі пэтэраўцы, акапаліся пехацінцы...

Занялі пазіцыю і яны. Але чым было страляць? Тры снарады, крыху патронаў, узятых з падбітага танка. Не большы боекомплект быў і ў іншых машынах, канчалася паліва.

На новым рубяжы бой трываў якога паўдня. Варожыя танкі падпускалі блізка і білі прамой наводкай па бартах, кідалі звязкі гранат. Каля разбітай саракапяткі Васіль знайшоў дзве скрынкі снарадаў, і не было там ніводнага жывога байца. Выстралілі іх, зноў хадзілі «ў пазычкі», зноў стралялі, пакуль не дзыгкнула апошняя гільза.

Яшчэ раз адкаціліся немцы, пакінуўшы на полі бою паўтара дзесятка машыны. І зноў наляцелі самалёты, зноў рэшткі батальёна вырваліся з-пад бамбёжкі, шукалі ратунку ва ўцёках, у хуткасці, манеўранасці. Гуляў з самалётам наперагонкі і Васіль. Гэта была апошняя Васілёва бітва. Немец зрабіў яшчэ адзін заход, нібы гуляў з танкам у нейкую гульнію-забаўку, і Васілю рантам здалася, што танк прыўзняло і кінула ў прорву, і ён сам ляціць, ляціць разам з ім у бяздонне...

Калі ён ачуняў і выпаўз з перакруленага на бок танка, белагаловага нідзе не было. Бой грымеў ужо каля Паддубна, адкатваўся да Пружан. Па полі ад адной кучы пабітай тэхнікі да другой хадзілі немцы, дабівалі цяжкапараненых, а тых, хто мог ісці, успорвалі на ногі, зганялі ў гурт...

Уставаў Васіль на ногі не вельмі хутка, і атрымаў ногца пад зад. Падыбаў, хістаючыся, да гурту байцоў. У галаве ўсё гуло і трашчала, нібы

хто драў па жывому брызент, кепска бачылася навакольнае. Толькі стаў, як да яго падаўся белагаловы.

— Жывы ты?! — узрадаваўся ён. — А я думаў капут табе, пацягаў за рукі...

На дарозе быў вялікі рух, з захаду няспынна ішлі машыны з будамі, танкі, браневікі. Адарваліся ад калоны, звярнулі ў бок да палонных і пабітай тэхнікі два браневікі з крыжамі на бартах і доўгімі антэнамі поруч з вадзіцельскім месцам. Следам за імі павярнула і некалькі матацыклаў суправаджэння. А мо гэта былі ганцы-пасыльныя? Бо з браневікоў выйшла група вышэйшых афіцэраў. Да іх падляцелі, ужо з усходу, таксама звярнуўшы з шаны, адзін браневік з гусеніцамі замест задніх колаў. З гэтага браневіка выйшлі двое афіцэраў. Сышліся ўсе, пераціскалі адзін аднаму рукі і ўжо разам, перагаворваючыся, пайшлі да групы палонных. Афіцэр з салдатамі, што табунілі палонных, павыцягваліся ў струнку.

Белагаловы танкіст схліўся ззаду да вуха Васіля, шапнуў — «Генералы...» — і стаў следам перакладаць іх гаворку. «Да, мілы Нерынг... — гаварыў высокі і сухі з твару генерал да другога, таўсцейшага, што пад'ехаў з усходняга боку. — Паўтараецца гісторыя, друг мой... Усё вяртаецца на тых ж кругі». — «Не ўсё, Гейнц... Прабач, але трэба быць трохі дыялектыкам, як вучаць бальшавікі». — «Паўтараецца, паўтараецца... Ты хіба не пазнаеш мясіны? Я ўсё добра памятаю... Тут праходзілі ўжо мае войскі, аж пад Кобрын. У 39-м... Я начаваў у Высока-Літоўску ў ноч з 14 на 15 верасня... Потым камандны пункт корпуса быў у Камяныцы. Калі б тады трохі інакш дэмаркацыйную лінію правялі, то не давялося б другі раз браць Брэсцкую крэпасць...» — «А што, туга там?» — «Вельмі... Сорак пята яхтонная як у сцяну Ілбом б'е... Я скоро махану туды, мо якая помач трэба...» — «Мой Гейнц, я чую няшчырасць у тваім голасе... Ты сам добра разумееш, што не справа танкістаў — браць крэпасці. Нам уперад трэба, уперад!» — «Я з табою згодзен, але ж...»

Прайшлі міма далей, да абломкаў савецкага танка БТ-7, пастаялі, памалі разварочаныя, скрамсаныя снарадамі кавалкі брані. Пра што гаварылі там, не было чуваць, і белагаловы шаптаў, скрыгочучы зубамі: «Каб гранатку сюды, адну гранатку!.. Ты не ўяўляеш, якія гэта вялікі шыпкі...» Павярнулі генералы назад, усё гэта перагаворваючыся. Дайшлі да групы палонных, глядзячы сабе пад ногі, і рантам спыніліся, як спатыкнуліся на іх, нібы толькі іго заўважылі. Зусім блізка падшоў да Васіля той, што назваў Нерынгам.

— Пух! — сказаў ён нечакана, пахнуўшы палым ад прапаленую на грудзях дзірку. Васіль не схіснуўся.

— Ого! — здзіўіўся генерал і штурхнуў у грудзі яму далоняй. Васіль адступіў крок назад, не даў далей адступіць белагаловы, наставіўшы свае рукі. Але гэтага генералы не заўважылі, і стойкасць змучанага танкіста развесіліла генералаў: бач ты яго, а здаецца ж ледзь на нагах стаіць!

— Сымболы! — сказаў сухапары, прыплюшчыўшы чырвоныя павекі. Абодва абявалі вачыма палонных, пайшлі да браневікоў. За імі — уся світа.

З канвараў, што збіралі палонных у кучы, спала ўтрапенне: заварушыліся, заўздыхалі.

Белагаловы прапашаў Васілю: — Сымвал Расіі, гаворыць... «Усё не так проста, Нерынг!»... З рускімі не проста... Гэта не Польшча і не трыццаць дзевяты год... Я зараз у Калодна, на камандны пункт».

Шыпняк толькі зараз здзіўіўся, адкуль белагаловы так добра ведае нямецкую мову, а той і сам сказаў: — Я — немец напалову... Разумееш? З Паволжа...

Іх раз'ядналі, развялі па розных камандах. Пра лёс рэштак іхняга батальёна Васіль даведаўся праз некалькі дзён, сустрэўшы ў перасыльным лагеры ваеннапалонных саслужыўца з першай роты. Іх разбамбілі ноччу, некалькі цэлых танкаў далучыліся да рэштак батальёна капітана Лысенкі і біліся яшчэ за Пружаны.

Апошнія пяць танкаў з іх батальёна танкісты падарвалі або, калі не мелі чым падарваць, утапілі ў Шчыры.

1) Нерынг — камандзір 18-й танкавай дывізіі вермахта. У 1939 г. быў начальнікам штаба танкавага корпуса, якім камандаваў Гейнц Гудэрыян. Сустрэча камандзіра 2-й танкавай групы Г. Гудэрыяна з Нерынгам, сапраўды мела месца на Пружанскай дарозе. (Заўвага аўтара).

Надаўна мне ўпершыню давялося наведаць Заходнюю Сібір з групай пісьменнікаў. Багаты Сібірскі край, які сёння ў новабудуемых, надзвычай уражліва мяне, усхваляваў. Пра тое, што бачыў, пра характэрнае края і яго рупных гаспадароў мае новыя вершы. Аўтар.

САМАТЛОР

Ёсць у Сібіры Саматлор —
Што значыць — сэрца ўсіх азёр.
Паглядзіш — краю не відно...
Ды мёртвым звалася яно.
Ніхто не думаў і не сніў,
Што ў ім таіцца столькі дзіў!
І от сюды — у разгар снягоў —
З Баку, з каспійскіх берагоў,
З-за Волгі — рускае зямлі
На Об бурыльшчыкі прыйшлі.
І сярод многіх дружбакоў
Я стрэй былых франтавікоў.
Яны адтуль, дзе Лайскі бор,
Прышлі сюды, на Саматлор.
І стаў ім родным гэты кут:
З палатак горад вырас тут.
Вунь там, на ўзлеску, малады,
Стаіць ён тры ўсяго гады.
Але ён подзвігам сваім
Вядомы ўжо ў краіне ўсім.
Гудуць на багнішчах былых
Больш сотні скважын буравых.
І з кожнай, быццам ураган,
Сібірскай нафты б'е фантаў.
Я ўбачыў тут упершыню
Зямлі такую глыбіню.
Дзе ціша мёртва была —
Дарога возерам прайшла.
Яна, узятая ў бетон,
Нясе багаццяў мноства тон.
Былыя ідуць франтавікі
Праславіць край свой на вякі.
На месцы новых перапраў
Ім Саматлор
Плацдармам стаў.

ТАКАЯ ТУТ ЗЯМЛЯ

Нясуць нас імклівыя хвалі
Праз Нафтаюганск і Сургут.
А я ўсё ўглядаюся ў далі —
Якая зямля, рэкі тут?
Сасонкі, асіны, бярозы,
Лугі каля сініх азёр.
А там вунь —
Садок пры дарозе
Хтось віткамі рупна падлёр.
На захад —
Вяршыні Урала.
На поўнач —
Тайга і тайга.
А далей —
Цясніны Ямала
І тундра,
Уся ў белых снягах.
Хоць лёту адсюль да Цюмені
Не болей гадзіны адной...
Здаецца,
У свеце нідзе мы
Не бачылі шыры такой.

БЫЦЬ З ВЕКАМ

Першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР гораца вітаў ветэранаў, дэлегатаў першага з'езда пісьменнікаў, зарубажных гасцей, якія прадстаўляюць Саюзы пісьменнікаў брацкіх сацыялістычных краін і прагрэсіўных дзяржаў капіталістычных краін і краін, што сталі на шлях развіцця, прадстаўнікоў рабочага класа, калгаснага сялянства, народнай інтэлігенцыі, Савецкай Арміі, моладзі, якія прынялі запрашэнне ўдзельнічаць у рабоце пленума.

У заключэнне ён абвясціў здравіцу ў гонар Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і яе ленинскага Цэнтральнага Камітэта, нашай сацыялістычнай радзімы, савецкага народа, у гонар шматнацыянальнай савецкай літаратуры — вернага і выпрабаванага памочніка партыі і народа.

Слова для даклада аб 40-годдзі Першага Усесаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў атрымаў адзін з яго арганізатараў, Герой Сацыялістычнай Працы, сакратар праўлення СП СССР М. С. Ціханаў.

Савецкая літаратура, сказаў ён, нарадзілася разам з перамогай Вялікага Кастрычніка. Яна пачала сваё незвычайнае жыццё ў першыя ж дні станаўлення Савецкай улады. Яна адразу заявіла сябе як шматнацыянальная літаратура, якая з'ядноўвае разам рознамоўных паэтаў і пісьменнікаў пад сцягам Леніна.

Сацыялістычны рэалізм атрымаў у спадчыну і развіваў вялікія традыцыі перадавой рускай літаратуры, якая заваявала сусветнае прызнанне сваім высокім гуманізмам і вернасцю ідэалам справядлівасці працоўнага народа. Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя выклікала да жыцця новыя творчыя сілы ў народаў, якія не мелі да Кастрычніка нават сваёй пісьменнасці.

Паэты, празаікі і драматургі ўсіх народаў сталі непасрэднымі ўдзельнікамі сацыялістычнага будаўніцтва. Але разам з тым пісьменніцкія сілы былі разрозненыя. Сваім рашэннем ад 23 красавіка 1932 года Цэнтральны Камітэт партыі паставіў аб'яднаць усіх пісьменнікаў, якія стаяць на платформе Савецкай улады, у адзіны саюз савецкіх пісьменнікаў. Гістарычная пастанова «Аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый» была сустрэта з вялікім задавальненнем. Падрыхтоўкай Першага з'езда савецкіх пісьменнікаў пачаў займацца аргкамітэт, створаны на

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

аснове пастановы ЦК партыі. Яго старшынёй быў Максім Горкі.

Партыя дапамагла творчай інтэлігенцыі правільна вызначыць ідэйныя і творчыя арыенціры, з бальшавіцкай прынцыповасцю, па-наватарску вырашаць праблемы, якія сталі перад літаратурай шматнацыянальнай краіны.

З таго дня мінула сорак гадоў, сказаў далей дэкладчык. З'езд заставіў доўгі гістарычны шлях выпрабаванняў, барацьбы і вялікіх перамог. Без гэтага разам з народам і партыяй пройдзенага шляху савецкая літаратура не была б такой, якой яна паўстае цяпер усяму свету, — з'ява дзівосная, магутная, неабдымная. Ці можна па кнігах савецкіх пісьменнікаў убачыць шлях развіцця Савецкай дзяржавы і рост савецкага чалавека, яго працу, яго мары і надзеі? Можна. Шматнацыянальная савецкая літаратура, якая ўзнялася на духоўныя вышыні веку і мае мноства талентаў, пранікнёна адлюстравала яркія вобразы рэвалюцыянераў — пераможцаў, стваральнікаў новага свету, яна духоўна ўзбройвае людзей — воінаў і працаўнікоў.

У сваім выступленні на сусрэчцы з выбаршчыкамі Баўманскай выбарчай акругі горада Масквы 14 чэрвеня 1974 года Генеральны сакратар ЦК КПСС Леанід Ільіч Брэжнёў заявіў: «Гаворачы пра мастацкую творчасць, нельга не адзначыць, што за апошнія гады ў многіх творах савецкай літаратуры, у кіно і тэатры быў глыбока, праўдзіва, хваляюча паказаны неўміручы подзвіг савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Партыя высока цэніць такія творы. Для новых і новых пакаленняў савецкіх людзей гераізм народа, які вырастаў сусветную цывілізацыю, заўсёды будзе патрыятычным прыкладам, прыкладам мужнасці і высякароднасці».

На сённяшні дзень мы можам сказаць з поўнай упэўненасцю і гордасцю, што за час, які мінуў з Першага нашага з'езда пісьменнікаў, усе літаратуры Савецкага Саюза, пачынаючы з літаратуры на рускай мове, умаццалі і аб'ядналіся ў брацкую сям'ю, разнастайную ў сваіх творчых дасягненнях і знітаную агульным служэннем сацыялістычнай Бацькаўшчыне.

Працягваючы слаўныя горкаўскія традыцыі ўмацавання сувязі мастака з жыццём народа, савецкія пісьменнікі з не-

бывалым размахам і вострай творчай цікавасцю ўключаюцца ў барацьбу працоўных за выкананне планаў дзевятай пяцігодкі, едуць на ўдарныя будоўлі — на КамАЗ, у Цюмень, на БАМ, на Далёкі Усход, на Кольскі паўвостраў, яны ўстанаўліваюць сардэчныя сувязі з працаўнікамі новабудоўляў, прадпрыемстваў і калгасаў, з воінамі Савецкай Арміі — з будучымі героямі сваіх кніг.

Пісьменнікі, і старыя і маладыя, ствараюць новыя каштоўнасці ў арганічным сардэчным адзінстве з народам і партыяй, якая беражліва накіроўвае мастакоў на адзіны правільны шлях — шлях служэння свайму народу. На гэтым шляху літаратар спасцігае духоўны свет сапраўднага гаспадара эпохі, героя нашага часу — будаўніка камунізма.

Савецкія пісьменнікі, заявіў у заключэнне М. С. Ціханаў, не пашкадуець сваіх творчых сіл для далейшага ўмацавання сувязі літаратуры з жыццём народа, ствараць непаўторныя вобразы будаўнікоў камунізма, і сваімі творамі раскажуць чалавецтву пра жыццё і дасягненні камуністычнага будаўніцтва.

Затым былі зачытаны прывітальныя тэлеграмы ад Канстанціна Федзіна і Міхаіла Шолохава, якія наступілі ў адрас пленума.

У першы дзень работы пленума выступілі прадстаўнікі многіх пісьменніцкіх арганізацый — масцітыя літаратары і пачынаючыя празаікі, паэты. Усе яны падкрэслівалі велізарную ролю Першага з'езда пісьменнікаў у справе аб'яднання літаратурных сіл нашай шматнацыянальнай Радзімы.

Партыя заклікае літаратараў авалодаць новымі вышынямі ў творчасці. З рухам нашага грамадства па шляху камуністычнага будаўніцтва ўзрастае роля літаратуры і мастацтва ў фарміраванні светапогляду савецкага чалавека, яго маральных перакананняў, духоўнай культуры. Савецкія пісьменнікі няўхільна ажыццяўляюць гэты ўказанні і ў адпаведнасці з ленинскімі прынцыпамі партыйнасці бачаць задачу ў тым, каб і ў далейшым накіроўваць свае намаганні на актыўны ўдзел у агульнанароднай справе камуністычнага будаўніцтва.

Аб гэтым гораца, усхвалявана гаварылі Сяргей Міхалкоў (Масква), Васіль Казачэнка

(Украіна), Пятрусь Броўка (Беларусь), Аляксей Суркоў (Масква), Каміль Яшэн (Узбекістан), Аляксандр Чакоўскі (Масква), Сяргей Нараўчатаў (Масква), Імран Касумаў (Азербайджан), Павел Боцу (Малдавія), Анатоль Сафронаў (Масква), Надар Думбадзе (Грузія), Альфонсас Бяляўскас (Літва).

Удзельнікаў пленума цёпла вітала дэлегацыя работнікаў прамысловасці і сельскай гаспадаркі, ад імя якой выступіў Герой Сацыялістычнай Працы майстар-настаўнік ПТВ № 90 г. Ленінграда Б. А. Жураўлёў. Ад імя дэлегацыі камсамолу з прывітаннем да пісьменнікаў звярнуўся сакратар ЦК ВЛКСМ Л. І. Матвееў.

Гістарычны з'езд савецкіх пісьменнікаў стаў знамянальнай вяхой не толькі ў літаратуры першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. Ён аказаў прыкметны ўплыў на развіццё ўсёй сусветнай літаратуры. Аб яго інтэрнацыянальным значэнні гаварылі з трыбуны пленума старшыня Саюза балгарскіх пісьменнікаў акадэмік Панцялей Зарэў.

У Калоннай зале Дома саюзаў — там, дзе чатыры дзесяцігоддзі назад праходзілі пасяджэнні Першага з'езда савецкіх пісьменнікаў, 4 верасня працягваў работу пленум праўлення Саюза пісьменнікаў СССР.

Празаікі, паэты, драматургі, публіцысты, крытыкі з гордасцю падзодзілі вынікі 40-гадовага шляху, гаварылі аб тым, што неабходна зрабіць для далейшага развіцця савецкай літаратуры.

Вярнасць камуністычным ідэалам, глыбокая партыйнасць і народнасць, высокі ўзровень мастацкага майстэрства — вось рысы, уласцівыя савецкай літаратуры. Яна, падкрэслівалі выступаўшыя на пленуме, заўсёды натхнялася ідэаламі партыі, была і застаецца магутным сродкам фарміравання духоўнага аблічча чалавека новага грамадства.

Літаратура Краіны Саветаў, якая валодае велізарным уздзеяннем на розумы і сэрцы людзей, робіць значны ўплыў на ўвесь сусветны літаратурны працэс. Яна актыўна ўдзельнічае ва ўсталяванні ідэалаў камунізма. І таму не выпадкова падвяргаецца няспынным нападкам апалагатаў буржуазнай ідэалогіі. Свет капіталізму, як адзначаў Аляксандр Чакоўскі (Масква), ужо знаходзіцца ў становішчы абароны, і ўсё час-

цей на Захадзе даводзіцца чуць прызнанні аб растучай сіле духоўнага ўздзеяння сацыялістычнай культуры на самыя шырокія масы людзей. Аднак супраціўленне аджываючага свету набывае ўсё больш вытанчаныя, разнастайныя формы. І важная задача нашых пісьменнікаў — нястомна выкрываць падкопы ідэолагаў капіталізму, яшчэ ярчэй апячаць савецкі лад жыцця, нашу камуністычную мараль, служыць духоўнаму ўзвышэнню чалавека.

Развіваючы гэту думку, Ануар Бек Алімжанав (Казахстан), Рахім Эсенаў (Туркменія), Тэндзік Аскараў (Кіргізія), Мустай Карым (Башкірыя) і іншыя падкрэслівалі, што іменна метады сацыялістычнага рэалізму даў магчымасць не толькі выкрываць старое, аджываючае, але і весці наступальную барацьбу супраць яго, дапамагаць усталяванню новага, прагрэсіўнага.

Шматнацыянальная савецкая літаратура з'яўляецца палыміным вясчальнікам і прапагандыстам заваў Вялікага Кастрычніка. З першых крокаў існавання яна трывала звязала свой лёс з лёсам народа, ленинскай партыі. Апіраючыся на вопыт рускай літаратуры, пісьменнікі саюзных рэспублік дабіліся вялікіх поспехаў у стварэнні высокаідэйных, памастацку яркіх твораў. Сёння іх кнігі шырока вядомыя не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі. У гэтым, адзначалі прамойцы, вялікая заслуга рускіх перакладчыкаў, празаікаў і паэтаў, праца якіх — яшчэ адно праяўленне жыццёвага гораўскіх традыцый, інтэрнацыянальнага подзвігу ўсёй савецкай літаратуры.

— Кожны з нас, — сказаў Мірзо Турсун-Задэ (Таджыкістан), — лічыць сябе партыйным пісьменнікам. Гэта высокі гонар. Ён да многага абавязвае. Савецкі літаратар — актыўны барацьбіт за камуністычнае пераўтварэнне грамадства, і яго месца ў гушчыні жыцця. У адным страі з героямі сваіх кніг праходзім мы гораўскія «універсітэты».

У выступленнях падкрэслівалася, што наша літаратура атрымала ў спадчыну і плённа развілае гораўскія традыцыі. Адна з іх — імкненне апераўна адгукацца на новыя, значныя з'явы жыцця. Сродкамі баявой публіцыстыкі, нарыса ствараюць пісьменнікі яркі летапіс вялікіх здзяйсненняў народа. Многія з іх непасрэдна звязалі сваю творчасць з жыццём будаўнікоў КамАЗа, БАМа, буйных электрастанцый.

Многія прамойцы, у прыватнасці Віталій Озераў (Масква),

ГАЛАСЫ... ДЛЯ ГІСТОРЫ

Тысячы запісаў галасоў рускіх і савецкіх пісьменнікаў сабраны ў фанатэцы пры Усесаюзным бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў СССР. Тут можна паслухаць запіс аднаго з апошніх выступленняў А. В. Луначарскага, галасы Л. Талстога, А. Блока, С. Ясеніна, К. Транёва, У. Маякоўскага, М. Святлова, Я. Коласа і многіх іншых. Цяпер фанатэка папоўнілася запісамі выступленняў беларускіх пісьменнікаў.

Напярэдадні адкрыцця пятага пленума праўлення Саюза пісьменнікаў СССР літаратары нашай рэспублікі, якія прыехалі ў сталіцу, пабывалі на буйнейшых ма-

скоўскіх прадпрыемствах. М. Танк і І. Мележ сустрэліся з метрабудуўцамі, на камбінаце «Трохгорная мануфактура» выступіў А. Грачанікаў, на заводзе электравакuumных прыбораў — Е. Лось, ва ўпраўленні Маскоўскай чыгункі пабываў Г. Бураўкін.

Гэтыя выступленні ляглі на магнітныя стужкі, якія увойдуць у фанатэку. Будуць запісаны таксама галасы дэлегатаў Першага з'езда савецкіх пісьменнікаў народнага паэта Беларусі, Героя Сацыялістычнай Працы П. Броўкі і паэта М. Хведаровіча.

БЕЛТА.

ФОТА НАГАДАЛА

Пятро Глебна сярод рабочых Мінскага аўтамабільнага завода (1963 г.).

НАРОЎНІ!

падкрэслівалі, што практычны ўдзел у камуністычным будаўніцтве і праблемы непасрэдна творчага характару неаддзельны ад адной. Таму прыкметай грамадска-літаратурнага жыцця нашых дзён сталі паездкі пісьменнікаў да нафтавікоў і лесарубаў, шахцёраў і будаўнікоў, больш паглыбленае вывучэнне іх жыцця, частыя творчыя справаздачы перад рабочымі, працаўнікамі вёскі.

Заклік партыі ўсямерна ўмацоўваць садружнасць творчых работнікаў з вытворчымі калектывамі знайшоў гарачы водгук у літаратураў многіх рэспублік, краёў, абласцей. Ужо некалькі гадоў дзейнічае дагавор аб творчай садружнасці пісьменнікаў горада Леніна з Неўскім машынабудаўнічым заводам, паведамліў Георгій Халопай (Ленінград). Падтрымліваецца пастаянная сувязь з працаўнікамі палёў аднаго з раёнаў вобласці. У сваю чаргу камбінат «Апатыт» і трэст «Апатытбуд» устанавілі чатыры штогадовыя прэміі для пісьменнікаў Ленінграда, даюць ім творчыя камандзіроўкі.

Савецкі пісьменнік, падкрэслівалася на пленуме, — актыўны будаўнік новага жыцця. Яго адказнасць перад народам, давер'е людзей да яго надзвычай важныя. Яго асоба неаддзельная ад творчасці: з гэтым звязана яго грамадская актыўнасць, дакладнасць грамадзянскіх пазіцый. За сорок гадоў многія члены творчага саюза не толькі стварылі творы, якія ўвайшлі ў залаты фонд айчынай і сусветнай літаратуры, але і ўсім сваім жыццём і дзейнасцю садзейнічалі ўсталяванню гуманістычных ідэалаў.

Ярка праявіўся патрыятызм творчасці празаікаў, паэтаў, драматургаў, публіцыстаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Тэма патрыятызму, вярнуўшыся ў Радзіму, гаварылі выступаўшыя, у прыватнасці намеснік начальніка Галоўнага палітычнага ўпраўлення Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту генерал-палкоўнік Г. В. Срэдзін, і цяпер застаецца адным з важнейшых напрамкаў творчасці пісьменнікаў. Цяпер, калі наша краіна, усё прагрэсіўнае чалавецтва рыхтуюцца адзначыць 30-годдзе Вялікай Перамогі над фашызмам, тэма гераізму савецкага народа набывае асабліва актуальнасць, гаварылі Канстан-

цін Сіманаў, Сяргей Смірноў (Масква) і іншыя. Кнігі пра народны подзвіг маюць асаблівае значэнне для выхавання моладзі. Звяртаючы позірк да тых дзён, калі фарміраваўся творчы Саюз майстроў мастацкага слова, ацэньваючы яго плённы саракагадовы шлях, прамоўцы зацікаўлена гаварылі аб заўтрашнім дні нашай літаратуры. Бацькоўскі наказ Горкага — заўсёды памятаць пра маладых — знаходзіць жывы водгук у сэрцах савецкіх пісьменнікаў.

Добрая кніга, сказаў Уладзіслаў Крапівін (Свярдлоўск), сама па сабе падручнік жыцця. Такія кнігі асабліва важныя ў самым юным узросце, таму што дзяцінства — падмурак, на якім будуюцца ўсё далейшае жыццё чалавека. І мы абавязаны пастаянна памятаць пра сваю адказнасць за тых, хто ўступае ў вялікае жыццё. Маладыя павінны набываць пачуццё гаспадара, будаўніка, тварца. Маральная загартоўка падрастаючага пакалення немагчыма без добрых, яркіх твораў пра наша цудоўнае жыццё.

Аб актыўнай, пераўтваральнай ролі літаратуры ў сучасным грамадстве, яе цеснай сувязі з жыццём народа, аб імкненні ствараць твораў, дастойныя нашай эпохі, гаварылі першы сакратар праўлення Саюза кінематографістаў СССР Леў Куліджанаў, Роберт Раждзественскі (Масква), Ян Крос (Эстонія), Гарыф Ахунаў (Казань), Рачыя Аванесян (Арменія) і іншыя.

Літаратура сацыялістычнага рэалізму, народжаная Вялікім Кастрычнікам, развіваецца, чэрпаючы сілы ў народным жыцці, у дабротворнай ідэі партыйнасці, заявіў дырэктар Інстытута сусветнай літаратуры імя Горкага АН СССР Б. Л. Сучкоў. Дастаткова звярнуцца да выпушчанага нядаўна шасцітомнай «Гісторыі савецкай шматнацыянальнай літаратуры», каб убачыць важнасць укладу нашых пісьменнікаў у сусветны мастацкі вопыт. Сам факт з'яўлення гэтай працы сведчыць аб непарыўнай сувязі літаратуры і культур савецкіх народаў, якая

стала магчымай дзякуючы паслядоўнай ленинскай нацыянальнай палітыцы. Гэта выданне — прамая водпаведзь буржуазным нацыяналістам, якія акапаліся ў розных «саветалагічных цэнтрах» і безнадзейна спрабуюць экспертаваць у нашу краіну даўно прагніўшыя і заляжалыя ідэйкі нацыянальнай варажасці.

Прамоўца адзначыў, што крытыцы трэба будзе больш поўна паказаць уклад сацыялістычнага рэалізму ў сусветнае мастацтва, раскрыць яго значэнне для шуканняў дэмакратычнай літаратуры нашых дзён.

Па ўсім зямным шары нарастае хваля пратэсту супраць злачыністваў чылійскай ваеннай хунты. Магутна гучаць гнеўныя галасы і савецкіх пісьменнікаў. Чылі прысвячаюць яны палымныя радкі. Пра гэта, у прыватнасці, гаварыў на пленуме Арвід Грыгуліс (Латвія). Прысутныя цёпла апладзіравалі гошчу пленума, вядомаму чылійскаму пісьменніку, члену Паліткамісіі ЦК Камуністычнай партыі Чылі Валодэю Тэйтэльбойму.

Удзельнікаў пленума сардэчна віталі вядомы егіпецкі пісьменнік, вядомы грамадскі дзеяч, генеральны сакратар Асацыяцыі пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі Юсеф Эс-Сібаі, старшыня Саюза мангольскіх пісьменнікаў Ладангійч Тудзэ, прэзідэнт Міжнароднай асацыяцыі літаратурных крытыкаў Іў Гондан.

У адрас пленума паступілі шматлікія прывітанні ад грамадскіх арганізацый і творчых саюзаў нашай краіны, ад вядомых зарубежных пісьменнікаў, дзеячаў культуры і мастацтва многіх дзяржаў.

Удзельнікі пленума праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, прысвечанага 40-годдзю Першага Усесаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў, прынялі прывітальнае пісьмо Цэнтральнаму Камітэту Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Ад імя ўсёй пісьменніцкай арганізацыі краіны яны запэўнілі ленинскі Цэнтральны Камітэт КПСС, што будучы нястомна памнажаць поспехі савецкай літаратуры ў імя ажыццяўлення планаў і прадвызначэнняў партыі, у імя перамогі ідэалаў камунізму.

ТАСС.

Выгор БАРАДУЛІН

ЗЕМЛЯКУ Ў ДЗЕНЬ ТЫСЯЧАГОДДЗЯ

Выток свой з неўміручасці
ручай
Узляў, каб Віцьбай стаць
быліннапыльняю.
Час, з гордай славай горад
заручай!
Набегі й звады крыгалома
схлынулі.

«З вараг у грэкі» — даўгаваты
шлях.
Ды, дасягненні электронна
лічбачы,
Сучаснік, помні: ані дыб,
ні плах
Не ўстрашыліся аніколі
віцьбічы.

Дзе той шацёр на беразе
Дзвіны,
Раскінуты калісь княгіняй
Вольгаю?
Гайдалі Відбеск хвалі даўнілы,
Віціны пахлі ядлаўцом
і вольхаю.

Цябе якімі тостамі ні тосць,
Не здзівіш ні фанфарамі,
ні горнам!
Што самалёт-кілім?
Кілімы ёсць!
Свае для віцьбяля дарогі
зорныя!

А Віцьба ўладна-сінім
лемяшом
Вяла разору баравымі нетрамі,
І дойдзі з кемлівага племя
ішоў —
Світаў у марах горад белым
ветразем.

Мой Віцьбеск,
Ты не выпадкова ўзнік.
Вядзі ж, вякам ільбы крутыя
лысчы,
Ратай і ратнік, рупны
працаўнік,
Адлік ад тысячы да новай
тысячы!

Фільмы сонечнай Балгарыі

У гарадах і вёсках рэспублікі 2 верасня пачаўся паказ балгарскіх кінафільмаў, прысвечаны 30-годдзю Сацыялістычнай рэвалюцыі ў Балгарыі.

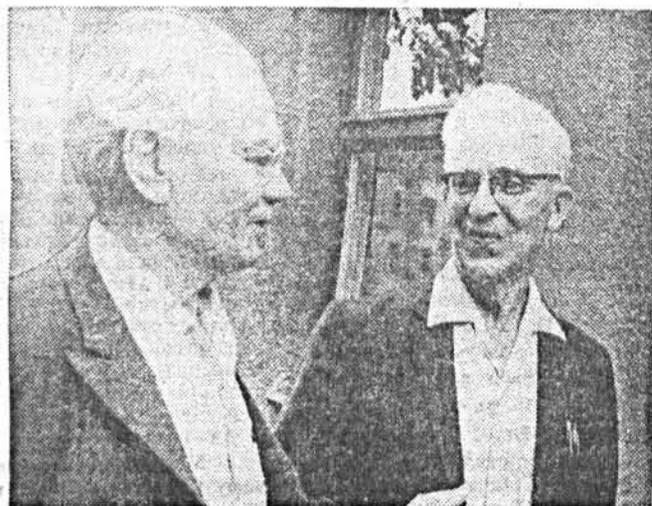
Гледачы пазнаёмяцца з новымі работамі майстроў кіно брацкай рэспублікі — кінакамедый «Бабіна лета» і паэтычнай стужкай аб каханні і дабраце «Добрыя дзядзькі».

Зноў выпускаюцца на экраны мастацкія фільмы

«Свабода або смерць», «Зноў у дарогу», «Восьмы», «Да нас прылятаюць птушкі», «Чорныя анёлы», «Кругі кахання» і іншыя.

«Алеша» — так ласкава назвалі ў Балгарыі помнік савецкаму воіну-вызваліцелю. Так называецца і каларовая дакументальная стужка, што расказвае аб жыцці Балгарыі пасля вызвалення ад фашыстаў.

БЕЛТА.

Васіль Вітка і Уолтэр Мэй (1972 г.)

Кіно

ЛЕСВІЦА Ў... КОСМАС

ДАКУМЕНТАЛЬНЫ ФІЛЬМ ТВОРЧАГА АБ'ЯДНАННЯ
«ЛЕТАПІС» — «ТРЫВОЖНЫЯ ВЫШЫНІ»

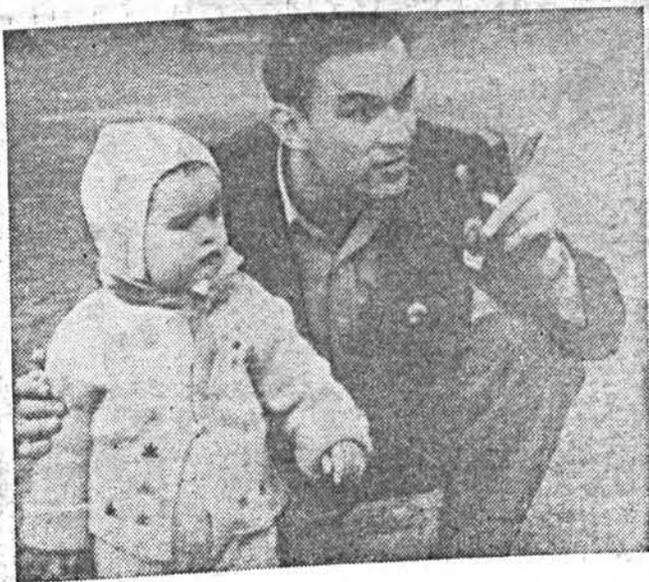
Мара чалавека — здолець неба, заваяваць вышыню, ляцець у нязведаныя далачыні — даўняя і заповітная мара. Гісторыя ведае няшмала прыкладаў, калі такія спробы заканчваліся трагедыяй зыходам. У фільме «Трывожныя вышыні», які зрабіў рэжысёр В. Дашук па сцэнарыі І. Чарных, не даследуецца гісторыя палётаў ці парашутнай справы; У цэнтры ўвагі нашы сучаснікі — выпрабавальнікі парашутаў, а яшчэ канкрэтней — выдатны майстар гэтай справы — Валянцін Даніловіч.

Пра гэтага чалавека гаворыцца ў Беларускай Савецкай Энцыклапедыі. Ён пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

Так сказана і на пачатку кінастужкі (аператар Ф. Кучар). Потым аўтары фільма вяртаюць нас да тых часін, калі выпрабавальнік В. Даніловіч бліскава выконваў адказныя заданні.

У фільме мы бачым выдатную аператарскую работу.

гэта, шчыра кажучы, кідаецца ў вочы. Адчуваеш сапраўды пазію парашутнага спорту. Як макі або цюльпаны, расцвітаюць у небе парашуты, упэўнена апускаюцца на зямлю.

Перад намі праходзяць розныя маркі самалётаў — ад самых простых, спартыўных, да рэактыўных, праходзяць карціны ад звычайных прыжкоў на парашутах, да катапультаў. І ўсё гэта паказана на практычнай дзейнасці мужана чалавека — Валянціна Даніловіча. Вось ён на вялікай вышыні. У яго апалыя шчокі — след атмасфернага ціску. Ён спрабуе «вызваліцца ад крэсла». І голас за кадрам тут дарэчы заўважае, што ў кожнай катапульта ёсць свой характар, што аб выпрабавальніках не гавораць: «Ён падаў», а «ён працаваў...». У фільме такім чынам даследуецца псіхалогія чалавека гэтай складанай прафесіі, гаворыцца пра яе навукова-тэхнічную спецыфіку і культуру, пра вялікі спорт у вышэйшым значэнні гэтага слова. Усё, што адбываецца ў кінастужцы далей, пераконвае нас у гэтым.

Вось ужо чалавек у адкрытым космасе робіць прагулку, ажыццяўляе свабодны палёт... І тут не абысціся без парашута-выпрабавальніка, тут таксама патрэбен яго вопыт, яго практычныя даследаванні. Вядома, не выпадкова, што з Валянцінам Даніловічам сябраваў першы ў свеце касманаўт

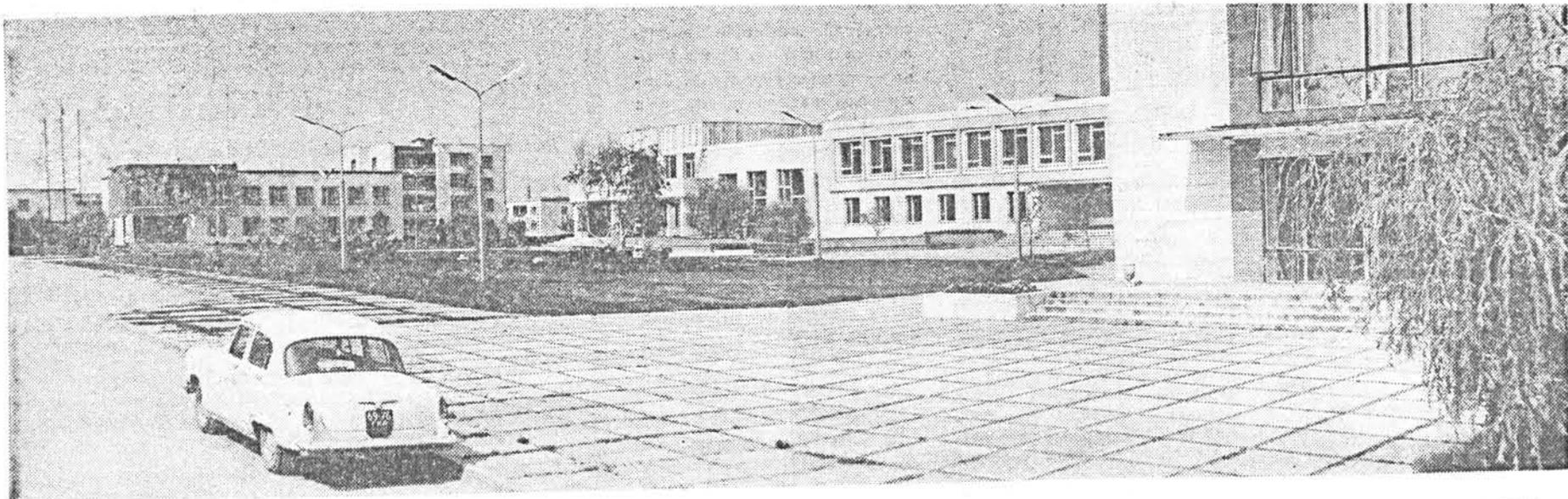
Юрый Гагарын. Мы бачым іх цяпер на унікальным гістарычным фотаздымку.

І зноў на экране — катапульта, катапульта, катапульта... Даніловіч, як і Гагарын, пры выкананні службовых абавязкаў загінуў. Але барацьба за асаенне неба, космасу, сусвету — працягваецца. Кожны дзень, кожную гадзіну з'яўляюцца новыя імёны мужных, адданных сваёй справе людзей.

Фільм пачынаецца і заканчваецца словамі аб тым, што ўсе хлопчыкі і дзяўчынкі хочучы быць моцнымі, дужымі, прагнуць паветра, гэта значыць, імкнуцца ўзняцца ў вышыню. Як у пачатку, так і ў канцы кінаарыса паказаны кадры, дзе рукі дзіцяці цягнуцца да матчыных рук. Абое нібы ідуць насустрач адзін аднаму. А вакол іх — неабсяжная прастора, а над імі — бязмежнае неба.

Думаецца, што рэжысёру В. Дашуку ўдалося стварыць добры фільм. Глядзець яго мне, як аўтару, было надзвычай цікава.

Аляксандр СІЗІКАУ, старшы лейтэнант Савецкай Арміі.
На здымку — кадр з дакументальнага фільма «Трывожныя вышыні».

Такі выгляд мае сёння вёска Верцялішкі Гродзенскага раёна.

Фота М. МІНКОВІЧА.

ЯКІМ БЫЦЬ ГРАМАДСКАМУ ЦЭНТРУ ВЁСКИ?

Беларускія архітэктары і будаўнікі распрацоўваюць праекты новай вёскі. Мяркуюцца замест існуючых цяпер 26 тысяч вёсак пабудавана каля трох тысяч добраўпарадкаваных пасёлкаў гарадскога тыпу — цэнтраў буйных сельскагаспадарчых аб'яднанняў. Якімі ж будуць грамадскія цэнтры гэтых пасёлкаў? Аб гэтым карэспандэнту АДІ Вячаславу Хадасоўскаму разказвае дырэктар Беларускага навукова-даследчага і праектнага інстытута па будаўніцтву ў вёсцы, кандыдат архітэктары Уладзімір Сакалоўскі.

— Шырокі, абсаджаны дрэвамі бульвар з 2—4-павярховымі дамамі пачынаецца на пакатым беразе ракі і пераходзіць у прасторную плошчу. — Разказвае Уладзімір Сакалоўскі. — У цэнтры яе — абеліск Перамогі, бар'ельефы якога разказваюць аб падзвігах жыхароў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Для падножка помніка гарыць Вечны агонь. Прыцягваюць увагу прыгожыя абрысы Дома культуры з прылеглым да яго плавальным басейнам, трохпавярховага адміністрацыйнага будынка. Тут жа, у цэнтры,

гандлёвы комплекс з кафэ і сталовай, камбінатам бытавога абслугоўвання, гасцініцай. Аб'ядноўвае ансамбль, надаючы яму гарманічную завершанасць, дзевяціпавярховы будынак жыллага дома.

На такому праекту ідзе перабудова былой вёскі Сарачы — цэнтра калгаса «Чырвоная змена».

Сёння большасць сельскіх пасёлкаў Беларусі — хутчэй добраўпарадкаваныя пасёлкі гарадскога тыпу, чым вёскі ў ранейшым разуменні гэтага слова. Есць у такіх пасёлках школы, бальніцы, клубы, развітая гандлёвая сетка, усе камунальна-бытавыя зручнасці.

— Чым жа тады выклікана неабходнасць новай масавай перабудовы вёсак?

— Тымі грандыёзнымі зменамі, якія адбыліся і адбудуцца ў хуткім часе не толькі ў сельскагаспадарчай вытворчасці, але нават у сацыяльным і дэмаграфічным саставе жыхароў вёскі. Паводле даных статыстыкі, напрыклад, колькасць работнікаў з вышэйшай адукацыяй за апошнія дзевяць гадоў павялічылася ў вёсках Беларусі ў 14 разоў.

— Уладзімір Эдуардавіч, а чаму ў пошуку аблічча новай

вёскі такая вялікая ўвага ўдзяляецца яе грамадскаму цэнтру?

— У адрозненне ад гарадоў з іх велізарнымі маштабамі і мноствам часта разназначных культурных і адміністрацыйных цэнтраў сельская забудова вельмі кампактная. Яна канцэнтруецца вакол галоўнай плошчы — ядра архітэктурнай і планіравачай кампазіцыі. У гэтым мастацкая і чыста архітэктурная сутнасць грамадскага цэнтра. Аднак значна шматгранней яго, як гавораць архітэктары, функцыянальнае значэнне.

Грамадскі цэнтр — гэта сканцэнтраванне культурнага і адміністрацыйнага жыцця вёскі. Тут не толькі магазіны або камбінаты бытавога абслугоўвання. У цэнтры размешчаны кіна- і тэатральныя залы, бібліятэкі, кафэ, рэстараны, спартыўныя комплексы. Усё гэта робіцца для найбольш поўнага задавальнення культурных і духоўных патрэбнасцей чалавека.

— Грамадскі цэнтр калгаса «Чырвоная змена», з якога Вы пачалі свой расказ, складаецца адміністрацыйны будынак, Дом культуры і гандлёвы комплекс. Гэта адзіны варыянт фарміравання цэнтра?

— Безумоўна, не. Аб'екты могуць быць самыя розныя. Сюды могуць адносіцца школы, гасцініцы, калгасны музей, якіх цяпер нямае ў нашых вёсках, спартыўны комплекс...

Распрацоўваючы праекты такіх цэнтраў, мы пастаянна выявляем на месца будучых забудов, сустракаемся з

жыхарамі. Абавязковыя ў нашай практыцы кансультацыі з кіраўнікамі і вядучымі спецыялістамі гаспадарак-заказчыкаў. Характэрны прыклад такой садружнасці — забудова пасёлка Верцялішкі ў Гродзенскай вобласці, за распрацоўку якога Дзяржаўную прэмію СССР разам з архітэктарамі атрымаў і старшыня мясцовага калгаса «Прагрэс» Пётр Сянько.

— Як будуць выглядаць астатнія будынкі цэнтра?

— Якіх-небудзь універсальных рашэнняў няма. У кожным канкрэтным выпадку абавязковы свой падыход «Сельская» ж архітэктурна валодае не менш багатым арсеналам выразных сродкаў, чым «гарадская». Галоў-

нае — улічваць яе асаблівасці, важнейшай з якіх мо'лічым арганічнае зліццё ансамбляў забудовы з ландшафтам мясцовасці, захаванне прыродных, гістарычных і іншых асаблівасцей і помнікаў гэтага раёна. Прыкладаў удалага вырашэння гэтай задачы ў нас ужо нямае.

...У майстэрнях інстытута я пазнаёміўся з некалькімі арыгінальнымі праектамі забудовы вёсак. Застаецца дадаць, што эксперымент даўно перасягнуў свае першапачатковыя граніцы. І інтэнсіўная комплексная забудова вёсак на праектах беларускіх архітэктараў вядзецца цяпер у 15—20 гаспадарках рэспублікі.

АДН.

КЛУБ НАРОДНЫХ УМЕЛЬЦАУ

Здаўна славіцца Вілейшчына таленавітымі ўмельцамі — самадзейнымі мастакамі, скульптарамі, рэзчыкамі па дрэву, ткачыкамі, керамістамі, вышывальшчыцамі, якія штогод дэманструюць свае творы на раённых і абласных выстаўках народнага мастацтва.

Днямі Вілейскі раённы адзел культуры склікаў майстроў народнай творчасці на нараду, дзе быў зацверджан склад удзельнікаў клуба народных умельцаў. Клуб будзе наладжваць раённыя перасоўныя персанальныя выстаўкі, ствараць свае філіялы, студыі і гурткі выяўленчага мастацтва, а таксама праводзіць канферэнцыі, творчыя сустрэчы членаў клуба з прафесійнымі мастакамі, арганізоўваць экскурсіі ў музеі.

Выступіўшы на нарадзе настаўнік Рабуньскай сярэдняй школы, кіраўнік мясцовай студыі А. Ракецкі, інструктар райкома партыі І. Патапчук, самадзейны скульптар П. Кандратовіч і іншыя адзначылі, што клуб народных умельцаў будзе садзейнічаць масаваму развіццю выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, павышэнню майстэрства народных умельцаў.

На нарадзе быў зацверджан план работы клуба, намечаны мерапрыемствы па падрыхтоўцы да раённай выстаўкі народнай творчасці.

Аналагічныя клубы будуць створаны ва ўсіх раёнах і гарадах Мінскай вобласці.

В. НОСАУ,
старшы метадыст Мінскага абласнога дома народнай творчасці.

Сатырычнае пяро мастака М. Гурло добра вядома аматарам мастацтва. Яго гумарыстычныя і сатырычныя малюнкi шмат гадоў не сыходзяць са старонак часопіса «Вожык». Яны зайзёды вызначаюцца вострым адчуваннем тэмы, вялікай выдумкай, дасціпнасцю і вынаходлівым вырашэннем.

У Мінскім палацы мастацтва дэманструецца выстаўка твораў мастака, якая прысвечана яго 60-годдзю.

Сёння мы прапануем нашым чытачам некаторыя з іх.

Чакаюць шэфу.

— Што тут робіцца?
— Да прыёму ўраджная рыхтуемся.

— Першы ўрок, дзеці, будзе урок працы. Выправім недаробкі будаўнікоў.

ПАЗІЦЫЯ МАСТАКА — ГРАМАДЗЯНСКАСЦЬ

У Мінскім палацы мастацтва экспануюцца персанальныя выстаўкі чатырох мастакоў. Я хачу расказаць пра адну з іх, пра юбілейную выстаўку жываліца Абрама Барысавіча Заборова, з якім разам вучыўся ў гады юнацтва, з якім часта сустракаюся і цяпер.

На персанальнай выстаўцы, прысвечанай 60-годдзю мастака, сабрана ўсё самае лепшае, створанае ім за 40 год творчай дзейнасці.

А. Б. Забораў адзін з выхаванцаў Віцебскага мастацкага тэхнікума. Мабілізаваны сацыялістычным будаўніцтвам першых пяцігодкаў, ён з самага пачатку самастойнай творчай работы, пасля сканчэння тэхнікума ў 1930

Творчасць мастака перадаваецца пераважна вызначэцца жыццесцвярджальным грамадзянскім пафасам. Ён піша сюжэтна-тэматычныя карціны, дзе галоўнае месца займае вобраз савецкага чалавека, рабочага, калгасніка, воіна, — будаўніка новага жыцця.

У суровыя дні Вялікай Айчыннай вайны А. Забораў — на фронце, у авіяцыі дальняга дзеяння. Але і тут, у суровых франтавых умовах ён не пакідае пендзяля. Ім была напісана карціна «Перад вылетам», партрэты лётчыкаў Герояў Савецкага Саюза Малодчага і Чумаченкі.

Адрозна пасля вайны мастак актыўна ўключыўся ў творчае жыццё рэспублікі,

кай Айчыннай вайны. Вялікая шматфігурная кампазіцыя «Рэйд генерала Даватара» ў свой час была заўважана гледачом.

Пасля творчай паездкі да вайсковых марак Балтыйскага флоту, куды мы ездзілі разам з А. Заборавым, я назіраў, з якім захапленнем і натхненнем ён працаваў над эцюдным матэрыялам і эскізамі аб вайсковых марках, — новай тэмай у яго творчасці. Мастак стварыў палатно «Вечар на рэйдзе». Яно вылучаецца душэўнай цеплынёй, лірызмам. Марак з ітарай, таварышчы, якія ў задуменні слухаюць яго, гарматы ў чахлах, мігаючыя асвятленні ваеннага порта, якія адлюстроўваюцца ў вадзе, — усё гэта падначалена адзінаму жывапіснаму тону, што сведчыць аб каларыстычных здольнасцях мастака.

Працуючы над ваенна-патрыятычнай тэмай, А. Забораў імкнецца раскрыць вобраз савецкага воіна, паказаць баявую гатоўнасць да абароны Радзімы. У трыціх «На зямлі, у небе і на моры» патрыятычная тэма выказана з падкрэсленай манументальнасцю. Апавадальнасць, якая дамінавала ў работах мастака 30—50-х гадоў, цяпер саступіла месца пластычнай мове. Цэнтральная частка трыціха «Ракетчыкі» (група воінаў, што стаяць на баявым пасту) вырашана як скульптурная кампазіцыя, гэта дапамагае мастаку выказаць асноўную ідэю трыціха — паказаць несапрушальную магучнасць Савецкай Арміі, якая абараняе мір. Бакавыя часткі трыціха дапаўняюць цэнтральную, яны больш лёгкія па форме, у іх больш прасторы, неба, мора, паветра. Гэта сказ пра нашы Узброеныя Сілы. Мастак у другім варыянце паўтарыў яе ў графіцы (аўталітаграфія), таксама паказанай на выстаўцы.

Проста і ўрачыста выглядае магучая карціна экспазіцыі «Клятва народных месціцаў». У цэнтры яе жаночая фігура з вінтоўкай. Поўная ўнутранай сілы, высякародства велічы, яна сімвалізуе сябой Радзіму-маші. Ад яе будзецца ўся кампазіцыя. Мужныя твары партызан, іх вочы, рытм рук з узнятымі аўтаматамі гавораць аб клятве помшчы, ворагу за зняважаную беларускую зямлю. Кампазіцыя моцная, у ёй нічога пельга перамясціць. Спакойны манархонны каларыт, скупое асвятленне ствараюць уважанае манументальнай скульптурнай групы. Карціна была рэпрадуцыравана ў альбоме работ савецкіх мастакоў, прысвечаных Вялікай Айчыннай вайне.

Запамінаюцца карціны «Чырвоныя эскадрыны»,

«Брэст 1941 г.», якія ўслаўляюць былыя паходы, грозныя бітвы грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў.

Ленінскай тэме А. Забораў прысвяціў карціны «На досвітку» (Ленін у Разліве) і «Перад бурай» (У. І. Ленін у Фінляндыі). Пустынны паўночны пейзаж, постаць правядыра, выразна паказаная на фоне светлай вады, затоеная ўсхваляванасць цёмнага неба — ва ўсім адчуваецца напружанае чаканне будучага.

Сведчаннем сталасці майстэрства мастака з'яўляецца карціна «Салдаты Кастрычніка». У ёй мастак развівае пластычныя прыніцы «Ракетчыкаў», «Клятвы народных месціцаў».

З твораў апошніх гадоў трэба адзначыць трыціх «Людзі беларускага сяла». Левае частка яго названа «Вясна, Юнацтва», правая — «Рабінушка». Гэта панарамна-эпічнае палатно расказвае пра беларускі край і яго людзей на фоне абагульненага беларускага пейзажа. Трыціх нараджае радасныя асацыяцыі, услаўляючы радасць

«Пясняр зямлі беларускай» — партрэт-карціна пра Якуба Коласа... Партрэт-карціна «Мастак» (збіральны вобраз), партрэт Максіма Горкага...

Дыяпазон творчасці А. Заборова даволі шырокі. Ён шмат працуе і ў жанры пейзажа. Наведвальнікі ўпершыню адзначылі яго поспехі ў гэтым жанры. Захапляе яго маляўнічая сюіта пейзажаў Закарпацця, беларускія пейзажы «На досвітку», «Сонца ў лесе», «Заход сонца», «Лён», «Залатая восень», «Хмара над возерам», «Вясенні матыў», серыя нарачанскіх пейзажаў. Гэта толькі малая частка створанага ў гэтым жанры. Яму ўласціва патэтычнае пераасэнсаванне натурнага матэрыялу: пейзажа, партрэта.

Мастак піша нацюрморты, працуе ў аўталітаграфіі.

Партрэт побач са станковай карцінай — адзін з асноўных жаўраў творчасці А. Заборова. Сярод іх больш значныя па псіхалагічнай характарыстыцы і мастацкай партрэта заслужанай артыстыкі ВССР Н. Гусельнікавай, народнай артыстыкі ВССР

Звон Хатыні.

годзе, акупуўся ў рытм жыцця краіны.

Малады мастак, улюбёны ў жыццё, рана праявіў схільнасць да грамадзянскай тэматыкі. Пра гэта сведчыць яго першае палатно «Змена ідзе». У ім пераладзены рэвалюцыйныя парывы 20-х гадоў. Фігуры рабочых, паказаныя на карціне, сімвалізуюць цвёрды поступ маладой рэспублікі.

Неўзабаве мастак паказвае яшчэ дзве карціны: «Новыя людзі, новы горад» і «Чапаеў». Апошняя — шматфігурнае палатно, лакалічна скампанаванае, з індывідуальнай характарыстыкай кожнага персанажа. Дынамічная кампазіцыя прасякнута баявой рэвалюцыйнай рамантыкай. Пераканаўчы вобраз Чапаева, дакладна перададзены прастата і мужнасць палкаводца. Карціна была паказана на Усесаюзнай выстаўцы ў Маскве прысвечанай 20-годдзю ВЛКСМ. Гэта быў першы творчы поспех маладога мастака.

У 1935—1937 гг. А. Забораў навучаўся ў студыі пры ДOME мастакоў у Мінску. Заняткі ў студыі далі свой плён. У 1940 годзе на Дзекале беларускага мастацтва ў Маскве А. Забораў паказаў карціну «Дзе сын?» Яна атрымала станоўчыя водгукі крытыкі, была рэпрадуцыравана ў часопісе «Творчество».

больш шырока разгарнулася яго творчасць, узбагачаная перажытым і бачаным. Адно за другой ён піша жанравыя карціны «Раціна на малочнай ферме», «Рыбакі возера Нарач».

Цяжка напружаныя рыбай і сецямі павольна рухаюцца па роўнядзі возера рыбацкія баркасы. Сілуэты рыбакоў як бы раствараюцца ў водблісках ранішняга неба. Палатно поўнае пазіі, напісанае ў цёпрых фарбах з багатымі рэфлексамі, праўдзіва перадае ўрачыстую пішню ранняга дня на возеры. Гэта велічны расказ пра мірную працу чалавека. Карціна была рэпрадуцыравана масавым тыражом.

Працягам нарачанскай тэмы з'явілася карціна «У рыбацкім калгасе». Усе кампаненты яе — кошыкі з рыбай, сеці, вопратка рыбакоў, абветраныя, загарэлыя твары напісаны пыронтм пэндзлем мастака, які доўга назіраў, добра вывучыў жыццё і працу рыбакоў, таму такі аб'ёмны і свежы жывапіс гэтай карціны.

Батальны жанр займае асобнае месца ў творчасці мастака. З вялікім навуццём патрыятызму стварае ён цыкл карцін, рэзвіваючы тэму гераізму, мужнасці савецкіх воінаў і партызан у барацьбе з ворагам: у дні Вялі-

В'єтнамскія студэнткі.

працы, пераможную песню жыцця, маладосці. З трыціха «Людзі беларускага сяла», цэнтральная частка была экспанавана ў Маскве на мастацкай выстаўцы дзвюх рэспублік — Малдавіі і Беларусі. Была рэпрадуцыравана ў часопісах «Творчество» і «Огонек».

Запамінаецца карціна «Салдаты». Тры былыя салдаты сядзяць на бервяне каля дома. Сонечныя фарбы як бы свеціцца знутры. «Мір дому твайму», — хочацца сказаць, паглядзеўшы на гэтую поўную глыбокага сэнсу карціну.

З новых работ на выстаўцы можна адзначыць «Звон Хатыні». У мінорным каларыце журботнай постаць пажылой жанчыны на фоне хатынскіх званоў.

І. Ждановіч, «В'єтнамскія студэнткі», «Калгасніцы», «Дзяўчына-агратахнік», партрэты рыбакоў.

За 40 гадоў творчай дзейнасці шмат перадумана, перажыта, шмат зроблена. Мастак-камуніст заўсёды на галоўным кірунку беларускага выяўленчага мастацтва. Паюнацку шчыра ўлюбёны ў мастацтва і прыгажосць. Абрам Барысавіч Забораў і сёння поўны творчых задум.

Праходзячы па залах выстаўкі А. Заборова, пераконваешся ў тым, што ён не ставіў сабе лёгкіх задач, у кожнай рабце ён шукае новае вырашэнне, і таму такія разнастайныя па колеру яго творы. Яны нясуць у сабе вялікі эмацыянальны зарад.

Ул. САКАЛОУ,
мастак.

Працаўнікі палёў (цэнтральная частка трыціха «Людзі беларускай вясні»).

Выйшлі з друку тэматычныя планы выдавецтваў рэспублікі на будучы год. Чым жа парадуюць кнігавыдаўцы нашых чытачоў?

Будучы 1975 год знамянальны радам важных падзей. Перш за ўсё — гэта завяршальны год дзевятай пяцігодкі, год 30-годдзя вялікай перамогі савецкага народа над фашыскай Германіяй. Натуральна, гэтым падзеям і іншым важным пытаніям унутранага і міжнароднага жыцця нашай дзяржавы прысвячаюцца многія новыя кнігі.

Тэматычны план старэйшага ў рэспубліцы выдавецтва «Беларусь» адкрываецца раздзелам грамадска-палітычнай літаратуры. У яго ўваходзяць зборнік дакументаў «З гісторыі індустрыялізацыі Беларускай ССР», «Хроніка важнейшых падзей гісторыі КПБ» (частка 3-я). Група аўтараў падрыхтавала да друку манаграфію «Па шляху, вызначанаму У. І. Леніным», у якой на прыкладах работы партарганізацый Беларускай рэспублікі метады кіраўніцтва народнай гаспадаркай у перыяд пабудовы сацыялістычнага грамадства, раскрыты формы работы партыйных органаў па разгортванню сацыялістычнага саборніцтва і творчай ініцыятывы працоўных.

Аб дзейнасці Кампартыі Беларусі па кіраўніцтву эканамічнай адукацыяй кадраў усіх галін народнай гаспадаркі расказае кніга М. І. Сянкевіча і А. І. Філімонава «Эканамічныя веды — працоўным». Пытаннем партыйнага будаўніцтва прысвячаецца работа Н. І. Андрасовіча «Партыйная арганізацыя і інтэнсіфікацыя вытворчасці».

Першы сакратар Полацкага гаркама КПБ В. К. Сабаленка ў брашуры «Адказнасць, дысцыпліна, арганізаванасць» дзеліцца вопытам работы пярвічных партыйных арганізацый па ўмацаванню працоўнай дысцыпліны, павышэнню арганізаванасці, адказнасці кадраў за даручаную справу, расказвае аб бальшавіцкай непрымірнасці камуністаў да недахопаў, іх барацьбе з раўнадушнасцю і зазнайствам.

Значную ўвагу выдавецтва «Беларусь» удзяляе пытанню ідэалагічнай работы партыйных і камсамольскіх арганізацый, камуністычнаму выхаванню працоўных, асабліва маладога пакалення.

«Камуністычны ідэал у нашых планах і здзяйсненнях» — так назваў сваю кнігу Л. А. Гуцаленка, дзе раскрываецца паняцце камуністычнага ідэалу, паказваецца

як на практыцы камуністычнага будаўніцтва ажыццяўляецца гэты ідэал, выхоўваецца чалавек будучыні.

Аб пераемнасці пакаленняў, правафланговых сацыялістычнага саборніцтва, ініцыятыва выдатных спраў будзе расказана ў брашурцы В. К. Касько «Ветразі камсамольскіх брыганцін». У зборніку «Яны з ударных камсамольскіх» пойдзе гутарка аб юнаках і дзяўчатах з ударных будоўляў, іх працоўным гераізме, высокай камуністычнай маральнасці.

Шырока прадстаўлен раздзел гісторыка-мемуарнай і ваенна-патрыятычнай літаратуры. У плане значыцца першы з трох тамоў кнігі «Усенародная барацьба супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў у Беларусі ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны». Удзельнікі партызанскага руху раскажуць у кнізе аб зараджэнні і развіцці барацьбы супраць фашысцкіх захопнікаў на часова акупіраванай тэрыторыі Беларусі. Выдаецца таксама кніга «Падпольныя камсамольскія органы перыяду Вялікай Айчыннай вайны» і іншыя публікацыі, прысвечаныя 30-годдзю разгрому германскага фашызму.

Выйдуць з друку работы, у якіх шырока асветляецца міралабівая знешняя палітыка КПСС, барацьба Савецкага Саюза за разрадка міжнароднай напружанасці і згуртаванне ўсіх міралаюбівых сіл. Намячаецца таксама выдаць некалькі кніг па пытаннях выхавання працоўных у духу сацыялістычнага інтэнацыяналізму. У ліку іх: «Паўвекавы вопыт СССР і сучасны свет» Т. Е. Саладкава, «Па шляху сацыялістычнай інтэграцыі» А. М. Вінаградова, «Ручку дружбы падалі» Н. І. Германова і іншыя.

У радзе работ паказваецца капіталістычны свет сёння, падвяргаецца крытыцы буржуазная ідэалогія.

Выдаецца «Народная асвета» і «Вышэйшая школа» выпускаюць у асноўным вучэбную літаратуру. Але ёсць у іх тэматычных планах работы, якія маюць цікавасць і для масавага чытача. Так, у кнізе «Праблемы фарміравання камуністычнага светапогляду» (пад рэдакцыяй М. Н. Аляксеева і Н. Г. Агурцова) раскрываюцца сутнасць і асноўныя рысы камуністычнага светапогляду, вызначаецца яго месца ў агульнай сістэме выхавання. У кнізе Н. Е. Цыпіса «Байцы гвардыі» апублікаваны невялікія апавяданні, у аснове якіх ляжаць факты з жыцця У. І. Леніна, яго саратнікаў, геро-

яў грамадзянскай вайны (выдавецтва «Народная асвета»). «Вышэйшая школа» выдае работы «Эканоміка і эфектыўнасць навукова-тэхнічнага прагрэсу» Е. І. Гаўрылава, «Тэхніка — эканамічнае кіраванне ва ўмовах АСК» Г. А. Плінера, «Метадалагічныя асновы атэстычнага выхавання» М. Я. Ленсу, «Права і камунізм» С. Г. Драбязкі і іншыя.

Выдавецтва «Навука і тэхніка» ў будучым годзе шырока прадставіць фундаментальныя работы па пытаннях гісторыі, філасофіі, права, палітычнай эканоміі і эканоміцы галін народнай гаспадаркі. Да найбольш значных трэба аднесці кнігі «З гісторыі выдання і распаўсюджвання твораў У. І. Леніна ў Беларусі» Л. Раўнапольца, «Базіс і надбудова развітага сацыялізма» А. І. Галаўнёва, «Рабочы клас у структуры сельскага насельніцтва» калектыву аўтараў. «Грамадская думка і паводзіны асобы» А. А. Тарасенкі.

Кнігі на грамадска-палітычныя тэмы будуць выпушчаны і выдавецтвам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Тут трэба адзначыць работы «Навукова-тэхнічная рэвалюцыя і сельская гаспадарка» А. М. Дзенісенкі, «Прырода і грамадства» Л. П. Лысенкі, «Савецкі Саюз у сістэме сацыялістычнай эканамічнай інтэграцыі» В. Г. Аляксеева, «Народны кантроль над дзейнасцю апарату кіравання мясцовых Саветаў» Е. Н. Тагунова.

Спецыялізаванае выдавецтва сельскагаспадарчай літаратуры «Ураджай» выпускаць у будучым годзе каля 20 брашур па прапагандзе перадавога вопыту ў земляробстве і жывёлагадоўлі. Аўтары публікацый — кіраўнікі і спецыялісты перадавых калгасаў і саўгасаў, вучоныя, партыйныя і савецкія работнікі. Будуць прадоўжаны серыі «Пяцігоддзі — ударную працу», «Маладзі вёскі — аб механізатарскіх прафесіях». Кнігай «На меліярацыйных трасах» адкрываецца ў 1975 годзе новая серыя «Чалавек працы і славіцца». Пад гэтай рубрыкай будуць выдавацца нарысы аб Героях Сацыялістычнай Працы, якія працуюць у розных галінах сельскагаспадарчай вытворчасці.

У 1975 годзе кніжнымі выдавецтвамі рэспублікі намечана выпусціць звыш 1160 назваў кніг і брашур. Тэматычныя планы выпуску літаратуры ёсць ва ўсіх кніжных магазінах. У іх прымаюцца і заказы на выданні.

А. ЖЫХАРАЎ,
намеснік галоўнага рэдактара
Дзяржаўнага Савета
Міністраў БССР па справах
выдавецтваў, паліграфіі
і кніжнага гандлю.
(БЕЛТА).

ЗАХОДЗЬЦЕ, КАЛІ ЛАСКА!

...УТУЛЬНАЯ прывабная, уся ў зеляніне вёска Стральцы — «Глыбінка», калі можна так сказаць, Гродзенскага раёна. У цэнтры — новы Дом культуры. Некалькі пакояў у ім займае бібліятэка. І калі ў мясцовым калгасе «Перамога» гавораць пра паважаных людзей гаспадаркі — механізатараў, жывёлаводаў, паляводаў, — з павагай адгукваюцца і аб загадчыцы бібліятэкі Зінаідзе Сяргееўне Кашчэй.

Стралецкая сельская бібліятэка — адна з лепшых у раёне. Чым жа вызначаецца яна сярод іншых, за што мае гонар так называцца?

Перш за ўсё — тут з дапамогай тэматычных паліц, стэлажоў, выставак вельмі ўдала прадстаўлены кніжны фонд. Ёсць цудоўная чытальная зала, куды прыемна зайсці. Вядзецца цікавая і змястоўная масавая і індывидуальная работа. Аб паступленні новых выданняў наведвальнікаў інфармуюць рэкамендацыйныя спісы літаратуры. Ды і вечары-сустрэчы, вусныя часопісы, канферэнцыі чытачоў нямаюць спрыяюць знаёмству з кнігамі. Доўга будуць помніць вяскоўцы вечары — «У памяці народнай — навечна», «Успомні тых, хто легендарна аваяны», «Партызанскі сцежкамі», прысвечаныя 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, канферэнцыі — «Новы крок да вялікай мэты», «Гродзеншчына — мой любімы край», «Розум супраць раліі», «Колькі прафесій — столькі дарог».

З. Кашчэй пасля заканчэння Гродзенскага культасветвучылішча працавала загадчыцай хаты-чытальні. Неўзабаве ёй прапанавалі пасаду бухгалтара. Згадзілася. Але кніга вабіла да сябе, не давала спакою. І вырашыла вярнуцца да яе, каб ужо больш ніколі не развітвацца.

Стралецкая сельская бібліятэка — гэта не толькі сховішча кніг. Гэта, перш за ўсё, ідэалагічны, выхаваўчы цэнтр на вёсцы. Лепшыя людзі калгаса «Перамога» — заўзятыя чытачы. Часта можна ўбачыць у чытальняй зале арганізм П. Хаціневіча, галоўнага інжынера гаспадаркі У. Кулеша. Ёсць тут і свой актыў, бліжэйшыя сябры кнігі — настаўнікі З. Вернева, Г. Шаўлоўская, Л. Хаціневіч. Значную дапамогу аказвае бібліятэцы і праўленне калгаса. Сёлета яно выдзеліла 500 рублёў для набыцця літаратуры.

Але не ўсё неабходнае яшчэ зроблена, лічыць З. Кашчэй. Першая задача — уцягнуць у работу больш актыўна з ліку спецыялістаў сельскай гаспадаркі, больш інтэнсіўна і змястоўна праводзіць масавыя мерапрыемствы. Не абысціся тут без дапамогі школьнікаў. Яны будуць насіць кнігі пенсіянерам.

Планаў у загадчыцы шмат. І першае яе жаданне, каб людзі ўсіх узростаў шгодзень ішлі ў Дом культуры, не абміналі пакой з шпальдай на дзвярах — «Бібліятэка».

А. САКАЛОУ,
НА ЗДЫМКУ — З. Кашчэй
прапануе новае выданне наведвальнікам.

У НАРОДНЫМ — ПРЭМ'ЕРА

Прэм'еру «Пяць вечароў» па п'есе А. Валодзіна паказаў народны тэатр Магілёўскага аўтамабільнага завода імя С. М. Кірава.

Пастаноўку ажыццявіў рэжысёр тэатра А. Кукшынінкі. Галоўныя ролі выконваюць рабочыя П. Райкаў, В. Кустаў, студэнт В. Рабаконь і іншыя.

ПАМЯЦЬ ПАЛЫМЯНЫХ ГАДОЎ

Брэсцкая студыя тэлебачання паказала новую работу — фільм «Праз палымяныя гады». Гэта — усхваляваны расказ аб урачыстасцях у легендарным Брэсце, прысвечаных 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Кадры адлюстравалі сустрэчу ветэранаў вайны на плошчы Свабоды, урачыстае шэсце ў Брэсцкай крэпасці, вечар «Гімн бессмяротнасці» ў гарадскім парку і іншыя незабыўныя падзеі.

БЕЛТА.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛИТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА».

«НЕ ЗАБЫВАЙЦЕ АМАТАРАЎ МУЗЫКІ»

Пад такім загалоўкам 2 жніўня ў газеце «Літаратура і мастацтва» было надрукавана пісьмо Ф. Левіна. У ім гаварылася аб неабходнасці выпуску літаратуры пра творчасць вядомых беларускіх выканаўцаў.

Як паведаміў дырэктар выдавецтва «Беларусь» М. Антоненка, у перспектыве план выданняў уключана новая серыя — «Нашы выканаўцы». Першае выданне гэтай серыі — «Хор беларускага радыё і тэлебачання» — запланавана на 1975 год.

ПЕРАД СЕЛЬСКІМІ ПРАЦАЎНІКАМІ

Шэсць агітацыйна-мастацкіх брыгад створана ў Слуцкім раёне. Сельскім працаўнікам палюбіліся выступленні калектываў, якія працуюць пры Казловіцкім, Кіраўскім, Грэскім дамах культуры, Замосцкім, Знаменскім сельскіх клубах.

З цікавым канцэртм прыехала да хлебарабай вучэска сельскага прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча № 9 агітбрыгада «Ураджай-74». Вясёлка сельскага клуба. Дружнымі апладыментамі сустраці гледачы вёскі Стары Гуткаў спявачак Л. Верамейчык і Г. Шуцёр, чытальніца П. Федаровіча.

Гарачая пара ў працаўнікоў палёў прадаўжаецца і названыя агітбрыгады часта завітваюць у госці да калгаснікаў.

ДОБРЫЯ ВЕСТКИ

Нядаўна яны далі канцэрты ў калгасах імя Энгельса, імя Будзённага, «Чырвоны Кастрычнік» і іншых гаспадарках раёна.

А. РАМАНОВІЧ.

НОВЫЯ НАРОДНЫЯ

Да ста народных калектываў прафсаюзаў рэспублікі, якія плённа працуюць на ніве самадзейнага мастацтва Беларусі, далучылася яшчэ тры. Гэта мужыцкі хор Палаца культуры Аршанскага завода лёгкага машынабудавання, жаночы вакальны ансамбль «Рэчанька» Палаца культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва Гомеля і духавы аркестр Палаца культуры шклозавода «Нёман» Лідскага раёна. Пастаючай прэзідыума Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў за

шматгадовую плённую дзейнасць, высокую творчыя дасягненні і актыўны ўдзел у культурным абслугоўванні насельніцтва ім прысвоена званне народных.

В. ВАЛАДЗЬКО.

МЕЛОДЫ СУРОВЫХ ГАДОЎ

На Брэсцкім панчошным камбінаце імя 50-годдзя СССР адбыўся другі конкурс эстраднай і народнай песні пад дэвізам «Песня ў ваенным шынялі».

Пераможцам конкурсу — работнікам камбіната Раісе Рапавай, Сцяпану Скравейку, Веры Сягаль — дыпламы і каштоўныя прызы ўручыў старшыня журы кампазітар Эдуард Ханок.

БЕЛТА.

ГРІМОТЫ артыле-
рыйскіх кананад зал-
пы «каціш», ім-
клывы наступленні пяхоты,
бліскавіцы паветраных баёў
— усё гэта з грозных ваен-
ных гадоў жыве ў памяці. У
самым сэрцы Васіля Мухіна.
У сне і наяву нагадваюцца
яму палёты, баявыя сябры—
і тыя, што не вярнуліся на
свае аэрадромы, і тыя, каму
пашчасціла жыць, заваёў-
ваць новыя вышыні пад мір-
ным паспяваенным небам.

Не забываецца Васілю
Мухіну сонечны, спякотны,
яшчэ мірны дзень—21 чэр-
веня 1941 года. Пасля закін-
чэння лётнага вучылішча ён
з групай маладых пілотаў
схаў да месца прызначэння,
у ваенна-паветраную частку
Ленінградскай ваеннай акру-
гі.

Аднастайна, як песню спя-
ваў, грукалеў коламі цягнік,
паравоз зычнымі гудкамі
абуджаў наваколле.

За акном справа, перад по-
віркам Васіля Мухіна, бліс-
кучы на сонцы, ледзь за-
ўважна зыбаўся Дон. Далей
— зялёныя стэпы, стэпы...
ажно прападаў за далагля-
дам, клікалі ў нязведаную
далячынь.

Гэта было 21 чэрвеня
1941 года. А назаўтра пача-
лася вайна. Вялікая Айчы-
ная... Свяшчэнная вайна...

Здавалася, для ўсіх цяпер
адна дарога—на фронт. Каб
на самай граніцы спыніць во-
рага. Мала хто тады ўяўляў,
якая навала рушыла на Са-
вецкі Саюз, якая буда спасці-
гла Радзіму... Але чаму ж
на адной з падмаскоўных
станцый трэцяга суткі стаіць
у тупіку вагон з маладымі
пілотаў? Наўкол—гамана,
Хмурны і грозны заходзяць
у вагоны мужчыны... Пла-
чучы жанкі на пероне. Уск-
рываюць дзеці... Ад болю
і суму сціскаецца сэрца ў
Васіля Мухіна. Дзень і ноч
развітання...

— Таварыш камандзір, да-
куль жа будзем стаяць? —
нарэшце не спячэў, спытаў
у старшага лейтэнанта Ва-
сіля Мухіна. — Усе на фронт...
А мы чаго?

— Мы, таварыш старшы
сержант, паедзем перавуч-
вацца. На самалётах новай
канструкцыі будзем граміць
фашыстаў...

— Як гэта, таварыш стар-
шы лейтэнант? — дапытваўся
Васіль Мухін. — У школе тры
гады вучылі...

— Смірна! — рэзка абар-
ваў яго камандзір. — Кругом,
шагам марш!

Казыруў Васіль Мухін,
пайшоў у свой вагон... Ска-
рыўся перад воляй каман-
дзіра, затаіўшы на яго ней-
кую загадкава-шчымлівую
злосьць. Чаму не разумее
старшы лейтэнант, што яго
душа прагне бою, што хоча-
цца яму граміць фашыстаў,
каб не падпусціць ворагаў
да роднай вёскі Кунтараўкі,
што на Гомельшчыне.

Успомнілася дзяцінства.
Неаглядныя палі, неабсяж-
ныя балоты, парослыя рэд-
кім бярэзнічкам і асакою.
Нялёгка жылося Васілю ў
вёсцы да калгаса. Хударля-
вы, хваравіты бацька, на
якую б работу ні схаў, браў
з сабою рухавіка, здатнага
да ўсякай справы, сына.
Доўга арэ Піліп Зосімавіч.
Ужо ледзьве ідзе за плугам
ад стомы. Тады кліча Васі-
ля...

Маці, Настасся Пятроўна,
на ўсю ваколіцу была вядо-
ма як добрая работніца.
Стомленая, сядзе пад бабку
жыта адпачыць, прагнаць
здранцвенне... І шпача вус-
намі, праклінае аднаасобнае,
цяжкае жыццё.

Першымі падалі Мухіны

Валянцін МЫСЛІВЕЦ

ЁН ЛЯТАЎ

3 Іванам КАЖАДУБАМ

заяву ў калгас. І працаваць
стала лягчэй у брыгадзе, і
хлеба ў засеках не забяўля-
ся. Чаго ж яшчэ хацець?

Сын Васіля паступіў у Го-
мельскі фінаансавы тэхнікум.
Дашлюць яму скаромніны,
грошай, і ўсё просіць баць-
кі, каб на выхадныя дамоў
наезджаў. Калі ж ехаць —
у аэраklub кожную вольную
хвілінку бяжыць. Скажаў ад-
нойчы бацьку, што лётчыкам
хоча стаць. Доўга смяяўся
Піліп Зосімавіч, а потым
сказаў:

— Як і цябе лётчык?
Зямлю табе араць... Калі б
на твой спрыт ды большы
роств...

Васіль тады прамаўчаў...
Зачараваў Васіля Мухіна
ўспаміны, развядзілі ду-
шу... Ён чуў звон расы на
лузе за вёскай, купаўся пас-
ля захаду сонца ў парнай
вадзе, ляжаў на капе сена
тварам да зорак і нібы па-
ступова ўзлятаў туды, у
звонкую вышыню... Мягчэла
душа, забывалася злосьць на
камандзіра... Толькі неад-
ступна даўць боль разлукі з
роднымі, стамляла бяздзей-
насць у такі цяжкі для Ра-
дзімы час.

Усё збытаў, заглушыў
густы, працяжны гудок па-
равоза... Іх везлі на ўсход.

Далёка ззаду засталася
Масква. Хутка Урал. А колы
вагонаў, здавалася, безупын-
на адбівалі: «На фронт, хут-
чэй на фронт...» На душы ў
Васіля Мухіна неспакой і
трывога.

Ішла вайна. У небе род-
най Беларусі здзейсніў свой
неўміручы подзвіг Мікалай
Гастэла. Першыя «кацішы»
ўдарылі па ворагах. А гітле-
раўцы наступалі, рваліся да
Масквы.

Васіль Мухін дасканала
азнаёміўся са знішчальнік-
амі канструкцыі Палікарпава,
на якіх ляталі Чкалаў, Ся-
роў. Жыў надзеяй, што накі-
руецца на фронт. А тут зноў

загад—засвоіць тэхніку пі-
латавання на слаўтых зні-
шчальніках канструктара Ла-
вачкіна. Толькі ў чэрвені
1942 года Васіль Піліпавіч
Мухін трапіў на фронт.

Душа прагла помсты. Сэр-
ца жыло надзеяй хуткай су-
стрэчы з бацькамі, з сёстра-
мі Палінай, Любай, Лідай.

— Да паветраных баёў з
нямецка-фашысцкімі захоп-
нікамі, — расказвае Васіль
Піліпавіч, — нас рыхтавалі з
першага дня вайны. Мы добра
ведалі варажую тэхніку,
прыёмы пілатавання гітле-
раўцаў. Праўда, спачатку
мне ўдалося зрабіць усяго
шэсцьдзесят вылетаў. І пар-
нілі. Ды на зямлі, на аэра-
дроме. Нечакана вынырнулі
з-за хмар фашысты, скінулі

рых баёў. Але першыя—са-
мыя незабыўныя.

5 ліпеня 1943 года пача-
лася бітва на Курскай дузе.
Па баявой трывозе прыбеглі
лётчыкі дасвіткам на аэра-
дром. Пастроіліся. Хвалююцца.
Камандзір аб'яўляе: «Та-
варышы! Перад намі адказ-
ная задача—прыкрыць свае
пазямныя часткі ад бамбар-
дзіроўкі ворага. Па машы-
нах!»

У імгненне ўзвіліся ў па-
ветра «лавачкіны», дзве
дзевяткі—васемнаццаць бая-
вых машын. Васіль Мухін у
пары з Кажадубам... Насуст-
рач ім—трыццаць варажых
«юнкерсаў» з бомбамі. За-
ўважылі нашых паветраных
асаў—адразу выстралілі ў
так званы абарончы круг.

зі, якая да апошняга дня
вайны прыкрывала нашы на-
земныя часткі ад варажай
бамбардзіроўкі... Жывыя ге-
роі... А колькі іх згарэла ў
небе? Вылятала на задан-
не... і не вярталіся. Толькі
зямля і можа адказаць, дзе
знайшлі яны свой спачын, а
памяць аб іх можа змясціць
толькі эрап!

— Цяпер мы часта суст-
ракаемся з баявымі сябрамі,
— расказвае Васіль Піліпа-
віч. — Шле віншавальныя тэ-
леграмы двойчы Герой Са-
вецкага Саюза Кірыла Аляк-
сеевіч Еўсцігнеў. Вось і ня-
даўна з Іванам Кажадубам
выступалі ў Маллаві. Быў
я ў яго сям'і... Таму, хто
прайшоў вайну, ёсць што ўс-
помніць...

...За вайну Васіль Пілі-
павіч зрабіў 340 баявых вы-
летаў, збіў звыш дзесяці ва-
рожных самалётаў. Адзін і з
папарнікамі. Звычайнай, бу-
дзённай справай лічыў Ва-
сіль Піліпавіч службу ў
авіяцыі і ў пасляваенныя
гады. Ён мае паследчанае
лётчыка першага класа за
нумарам пятнаццаць. Васіль
Піліпавіч адзін з першых
пятнаццаці лётчыкаў у краі-
не асвоіў складаную прагра-
му палётаў ва ўсіх метаэ-
ралагічных умовах на рэак-
тыўных самалётах «МІГ-15».
А пасля амаль дзесяць га-
доў навучаў прыёмам пята-
жу на звышгукавых машы-
нах лётчыкаў, камандзіраў
эскадрыляў, палкоў.

...Утульна ў кватэры Му-
хіных, Лідзія Міхайлаўна,
жонка героя, яшчэ зусім ма-
лажвава з твару, прыветная
жанчына. Як і не было тых
гадоў, калі сумавала па му-
жу, гадзінамі стаяла ля ак-
на, узірала ў неба, чакаю-
чы яго з палётаў...

Лідзія Міхайлаўна не
скардзіцца на свой лёс. А
зусім не проста ж быць жон-
кай лётчыка... Умець чакаць.
Умець назваць домам лю-
бое неабжытае месца... Яна
не думала аб цяжкасцях, яна
качала...

Валя, дачка Васіля Пілі-
павіча, скончыла Гомельскі
універсітэт, працуе Інжыне-
рам-тэхнолагам на заводзе.
Выйшла замуж, гадуе дачку,
Шчаслівая... Адно ўспамі-
нае, што ў дзяцінстве яна
таксама марыла стаць лёт-
чыцай.

Сын Барыс скончыў ра-
дыётэхнічнае вучылішча,
працуе тэхнікам па рамонту
тэлевізараў...

...На чыгуначнай станцыі
«Гомель» заўсёды шумна і
людна. Сюды часта прыхо-
дзіць Васіль Піліпавіч Му-
хін. Адыходзяць пасажыры,
цяжкія таварыні... Развіт-
ваюцца, сустракаюцца лю-
дзі. Ветэраны рэвалюцыі, ге-
роі вайны, жанкі, беззусыя
юнакі і дзяўчаты. І ў гэтай
імклывай плыні шпарка кро-
чыць ён, вясёлы і рашучы
чалавек, салдат, абаронца
Айчыны і ўдарны працаў.
Сустракае сваіх сяброў, пра-
водзіць іх... Жыве памяць у
сэрцы, жыве франтавое сяб-
рства...

МУЗЕЙ ПІСЬМЕННІКА

У вёсцы Пілякальняй Іёнаў-
скага раёна ёсць невялікая ха-
та, вакол якой растуць высо-
зныя дубы і клёны. На белай ме-
марыяльнай дошцы, што пры-
мацавана да сцяны, напісана:
«Тут нарадзіўся вядомы літоў-
скі паэт і драматург Пятрас
Вайчунас». Днямі тут адкрыты
грамадскі мемарыяльны музей
паэта.

На ўрачыстае адкрыццё му-
зея сабраліся калгаснікі мясцо-
вай гаспадаркі «Панацярэй»,
госці з Вільнюса, Каўнаса, Ук-
мерге, Кедайнія. Цікавымі ўс-
памінамі падзяліліся ўдава
пісьменніка — народная арты-
стка рэспублікі Т. Вайчунене,
пісьменнікі Ю. Грэйчунас і
В. Драздоўскас.

У грамадскім музеі пабыва-
лі ўжо сотні экскурсантаў.

СИМФАНІЧНАЯ ПАЗМА

Літоўская вёска Пірчупіс —
сястра беларускай Хатыні. Фа-
шысты сцёрлі вёску з твару
зямлі. Трагедыя Пірчупіс уве-
кавечана скульптурай Гедыміна-
са Яікубоніса, якая ўдастоена
Ленінскай прэміі.

Гэтая тэма хвалюе кампазіта-
раў і паэтаў рэспублікі. Некаль-
кі гадоў таму назад кампазітар
Т. Макачынас на словы паэта
А. Іёніса напісаў музыку «Попел
Пірчупій». Памяці ахвар фа-
шызму прысвядзілі свае творы
кампазітары В. Багданас, Ю.
Юзелюнас, В. Баркаўскас.

Недаўна народны артыст Лі-
тоўскай ССР кампазітар А. Ра-
чунас напісаў сімфанічную па-

эму «Маці Пірчупій». Яна пра-
гучала ў выкананні сімфаніч-
нага аркестра Літоўскай філар-
моніі.

У РЭПЕРТУАРЫ КАПЭЛЫ

Больш як пятнаццаць гадоў
існуе сельская капэла «Гальве»
з Тракайскага раёна, якой кі-
руе кампазітар Ю. Гайжаўскас.
У гэтым калектыве самы разна-
стайны рэпертуар. Тут і патрыя-
тычныя і лірычныя песні савец-
кіх кампазітараў, літоўскія на-
родныя песні. Прыемна, што
тракайскія самадзейныя арты-
сты пляюць і беларускія народ-
ныя песні. У інструментальным
суправаджэнні іх выконваюць
Рэгіна Барткене і Марытэ Урба-
нене.

Аркестр капэлы ў час канцэр-

таў часта выконвае беларускія
народныя танцы.

СЕЛЬСКІЯ АРТЫСТЫ

Калгас «Паесіс» Каўнаскага
раёна славіцца не толькі вы-
творчымі паказчыкамі. Тут уме-
юць добра працаваць і добра
адпачываць. Дом культуры гас-
падаркі аб'яднаў у розныя гурткі
дзесяці аматараў мастацкай
самадзейнасці. Далёка за межа-
мі калгаса славіцца сваім вы-
канаўчым майстэрствам жаночы
інструментальна-вакальны
ансамбль, сельская капэла, ка-
лектыў народных танцаў, эс-
традны аркестр. Праўленне кал-
гаса пастаянна клапаціцца аб
самадзейных артыстах — для
іх набыты музычныя інстру-
менты, касцюмы, абсталяваны
пакой для рэпетыцый.

У НАШЫХ
ЛІТОЎСКИХ
СЯБРОЎ

Любамір ЛЕУЧАЎ

КОЛЬКІ КАШТУЕ БІЛЕТ ДА КРАМІКАЎЦАЎ¹⁾

Успомні словы ўсе, што лёгка сказаны!
Успомні абяцанні ўсе ўрачыстыя!
Паверка вартасці іх нас: упіла...

Паеду!
На святанні пагасаюць
і яркія лірычныя сузор'і,
і доўгія неонавыя трубы.
Сняжынкі з чорных робяцца
срабрыстымі,
дарогі непазбежнымі становяцца.
А вецер грае
і не заціхае...

Вось і аўтобусны прыпынак.
Сцяна шырокіх цёмных спін.
Сцяна цяжкіх сутулых плеч.
Сцяна паднятых каўняроў.
А думаў я, што выйшаў вельмі рана...

На гэтым новым рэйсавым прыпынку,
з парваным бураю лістом-раскладам,
маўчанне
тоўпілася прада мной,
сумненне
тоўпілася прада мной,
свет незнаёмы прада мной стаяў...

І я
наіўным тонам навабранца
спытаў усемагутную сцяну:
— Таварышы, а колькі да Крамікаўцаў
білет каштуе!
І тады
лаволі,
як сілуэты на вайсковым стрэльбішчы,
ссутуленыя плечы павярнуліся.
І развіднела ад вачэй—
вачэй,
вачэй,
і ў іх —
на ўсе адлегласці цана напісана!

Пытаеш, колькі
білет каштуе ў будучыню!

...Зноў ноч без сну.
Зноў ледзяное рэха:
«Ідзі!
І забірай свае ўсе выдумкі!
І ўсё сваё партыйнае сумленне!
Але на губы на мае забудзься.
Я не прыму цябе назад ніколі,
няшчасны, недарэчны Дон Кіхот...»

Вось гэта й ёсць цана
білета да Крамікаўцаў.

...Ракія сінім полымем гарыць.
Ракія прыдае «бывалым» смеласці.
«Ты разумееш—
ніхто нікога там пазнаць не зможа.
Там людзі грошыкі грабуць дай божа!...»
Ракія сінім полымем гарыць.

Вось гэта й ёсць цана
білета да Крамікаўцаў.

«Абрыдла мне,
як малалетку, марыць,
чытаючы пазатыя раманы.
Хадзіць на вечары і сходы,
дзе сумаваць даводзіцца заўсёды.
Быць акуратным хлапчуком падсобным,
што пійністу ноты перагортвае...
Агоркла гэта мне даўно, агоркла!
Я жыць хачу!
Хачу кіпець, бурліць!
Там, дзе і цяжкія і слава...»

Вось гэта й ёсць цана
білета да Крамікаўцаў.

Што ж, дзякуй!
Разумею, вочы, вас,
і разумею вас якраз на дэсвітку.

¹⁾ Металургічны камбінат, існаваў ад Сяфіі — адна з найвялікшых новабудуемых сацыялістычнай Балгарыі.

9-га верасня братні балгарскі народ адзначае вялікае нацыянальнае свята — 30-ю гадавіну Сацыялістычнай рэвалюцыі. Разам з балгарскімі братамі гэта свята адзначаем і мы, савецкія людзі, радуючыся тым велізарным поспехам, якіх дасягнула Балгарыя пад сцягам свабоды, на шляху сацыялістычнага будаўніцтва. Савецкую Беларусь і Народную Рэспубліку Балгарыю звязваюць моцныя эканамічныя, культурныя і літаратурныя сувязі. У нас добра вядомы імёны многіх патрыятычных песняроў сэрцавінай балгарскай зямлі. З выпадку слаўнай гадавіны прапануем паведаць чытачоў некалькі вершаў сучасных балгарскіх паэтаў у перакладах Ніла Глевіча.

І на пачатку шляху.
Разумею...
І чую голас зноў—
зусім як мой:

«Успомні словы ўсе, што лёгка сказаны!
Успомні абяцанні ўсе ўрачыстыя!
Паверка вартасці іх наступіла.
Цяпер —
з усіх дарог на цэлы свет...»
І я збіраю ўсё, што любя-міла,
каб аплаціць білет.

Анастас СТАЯНАЎ

ВАДА

Пасля Юр'я, штовечар, помню—
толькі месяца блісне рог—
жбан вады крынічнае поўны
мама ставіла за парог.

І казала мне: колісь, сыне,
за турэцкім яшчэ ярмом,
рушыў атрад па дагіне
да Урачанскіх суровых стром.

Дзвесце душ, акрылёных адвагай,
важывода-герой на чале.
Даняла іх аднойчы смага—
парашылі паліць у сяле.

А ў сяле—бы вымерлі ўсе там:
напаіць іх ніхто не змог...
З той пары ў нашым краі летам
ставяць жбан вады за парог.

Бо як толькі ўцямурае неба—
ад сяла да сяла ідуць
на чале з ваяводам гнеўным
дзвесце змучаных смагай душ.

Атрад сасмятлі, я цябе помню—
стрэльба да стрэльбы,
крок у ірок!

І вучу дзяцей сваіх жбан поўны
ставіць вецерам за парог.

Эўстаці БУРНАСКИ

ВОСЕНЬ

Вачам ужо
чагось недадаецца.
Пахаладнела.
Восень настае.
Па жоўтых лісцях
пазнаю яе
і па прыглушаных
ударах сэрца.

У скверы, долках—
забыцця шуршэнне.
Пахаладнела.
Дзень шсарэў і стух.
Ды двух абцасікаў
знаёмы стук—
журботнай восені
аправаржэнне.

Марка ГАНЧАЎ

ПРА АГОНЬ

Каля агню ў пячоры-яме
[агну, што выкралі ў багоў!]

я быў пакінуты братамі
таму ўжо сотні сот вякоў.

Ішлі на бой з варожым племенем
ці доўбняй маманта валіць—
агнь быў клопатам нязменным:
не ўмелі ж самі запаліць!

Дык пакідалі, каб я дзьмухаў,
пакуль не вернуцца яны,
паколькі целам, ды і духам,
я быў не годзен для вейны.

Але аднойчы хтось аб крэмень
ударыў крэменем другім—
і стала ясна, што патрэбна,
каб запаліць агонь самім.

Расклялі вогнішчы навокал,
сыпнулі пораху пасля,
і вось—агнём з гарматных глотак
ужо заплёвана зямля.

Цяпер ён важыць мегатоны—
забойца цэлых гарадоў.
Ну, а пра мой агонь хто помніць—
пра той, што ўкрадзены ў багоў!

Каб не патух—кідаю былкі
і попел кіем варушу—
з наіўнай верай першабытнай,
што ён сагрэе нам душу...

Арлін АРЛІНАЎ

ПАД МЛЕЧНЫМ ШЛЯХАМ

Захапіў нас гэзфас веку—
век мудруючы жыве...
Ну, а простае — улётку
строкат коніка ў траве!
Грае ён на вечнай скрыпцы,
жнеям сэрца весяліць,
знае: немаўля ў калысцы
там, пад грушаю, вісіць.
А калыска ўжо і знікла—
час цячэ, бяжыць наўскач...
Ды пад Млечным Шляхам звыкла
грае той жа ўсё скрыпач.

Іван ДАВЫДКАЎ

З НІЗКІ «МЕЛОДЫ ДЛЯ ФЛЕЙТЫ»

Гэтай ноччу ў небе згарэў самалёт.
Так высока было, што ніхто на зямлі
не заўважыў.
Праўда, вугальчык адтуль трапіў у сон
дзіцяці
і яно заплакала, як параненае.
Бацька быў вельмі змораны і не пачуў,
маці таксама спала глыбска, накрывшыся
коўдрай турбот.
А неба было перапоўнена музыкай—
столькі было ў ім музыкі, што не магла
памесціцца.
Дым самалёта быў музыкай,
перадсмяротнае завыванне яго было
музыкай,
некралог, прыколаты ў небе чатырма
зоркамі-кнопкамі, быў музыкай—
таму што ў тым самалёце пяцеў
сімфанічны аркестр разам
са скрыпкамі, у якіх выгібы плаўняыя,
нібы конскія шыі, разам з флейтамі,
у якіх—у кожнай спіць перапёлка,
разам з басэтыямі у якіх—

у кожнай у чэраве затаілася навалыніца.

Попел мёртвых сімфоніяй кружыўся
ў бязмежжы,
і падалі, нібы манеты ў руку папрасіцца,
бледныя маладзікі тонкіх вячальных
пярэсцёнкаў.

Раніцою, прыласкаўшы цябе,
я адчуў, што твае валасы пляюць
мелодыю арфы, матагэй, як жаўранкава
хмарыя.

Дакрануўся да пляча твайго
і адчуў, што далонь мая слізгае па лаку
скрыпкі.

Пад бісернае шапаценне дажджу,
ты ад мяне аддзялялася.

Паходка твая, усмешка твая,
цень твой, што сунуўся па рыбацкіх
сетках,—
усё было музыкай.

Ці мог гэта цуда ўтварыць
спалымнелы аркестр —
пылінка сусвету,
па якой заплакала ў сне дзіця,
параненае зорнай куляй у сэрца!

Станка ПЕНЧАВА

ПОЗНЯЕ

Цяпер бы
я ўслаўляла
не першае каханне—
бясplotнае, нясмелае,
вясновае, няспелае,—
цяпер бы я ўслаўляла
бязлітаснае,
позняе,
бясстрашнае,
апсшняе...
Такому месца не прыгатавана—
самому трэба здабываць адважна—
і зневажаць і быць зняпажаным...
Яго дарожка кветкамі не ўслана—
ідзе па цэрнях,
па асколках крэменя,
ідзе—
бо час імчыцца хутка вельмі,
бо блізка ўжо разлука неадольная...
Раскалыханае ўсё цёмным полымем,
ідзе—
і след яго крывёй адсвечвае...
Не першае ўслаўляю я,
не першае.

Іван ТРЭНЕЎ

ХАЙ ПРЫЙДЗЕ МАМА

На каляды хай прыйдзе мама—
прынясе кукурузу і мёд,
свежы бохан, што пахне жнівом,—
са скарынкай крамянай.
Не бяда, што не ўспомніць даўнейшыя
спевы
і не будзе кадзіць на ўраджай духмяна.
Не бяда, што не будзем абвязваць
саломай дрэвы.
Што не зойдуць да нас калядоўшчыкі—
не бяда таксама.
Хай толькі прыйдзе мама!
Хоць на вечар прынамсі адключыць ад
тэлевізара—
ад антрактаў са здымкамі гор,
па мастацку прылізаных.
Можна быць, ад інфаркта памру ці ад
кровезліцця,
не ўдыхнуўшы патрэбнага для жыцця
водару хвой і з вяршыняў
паветра-бальзама.
Як даўно я не меў сэрца птушкі
ў грудзях,
як даўно не ўзіраўся вачмі хлапчука
ў прасцяг...
Хай прыйдзе, хай прыйдзе мама!

СОНЕЧНЫМ ШЛЯХАМ

9 верасня — знамянальная дата ў гісторыі Балгарыі. У гэты асенні дзень 1944 года паўстаўшы народ пад кіраўніцтвам Балгарскай камуністычнай партыі пры рашаючай дапамозе Савецкай Арміі звергнуў ненавісную манарх-фашысцкую ўладу і стаў гаспадаром свайго лёсу.

Балгарыя — невялікая краіна. Тэрыторыя яе — усяго 111 тысяч квадратных кіламетраў, насельніцтва — 8,6 мільёна чалавек. Крыху больш за пяцісот кіламетраў аддзяляюць заходнія і ўсходнія граніцы НРБ. Але якой разнастайнасцю і прыгажосцю адарыла прырода гэтую краіну! На параўнальна невялікай тэрыторыі размешчаны высокія горныя масівы, малюнічыя ўрадлівыя даліны. Калі падарожнічаеш па Балгарыі, перад вачыма прасціраюцца залітыя сонцам палі, на якіх спее багаты ўраджай, радуюць вока шчодра ўсеяныя пладамі сады і вінаграднікі, усюды бачыш прыгожыя сучасныя гарады, добраўпарадкаваныя сёлы.

Такой зрабілі родную зямлю працавітыя рукі балгарына. Вось ужо тры дзесяцігоддзі Балгарыя ідзе па шляху сацыялізма. Трыццаць гадоў поплеч з крывымі сацыялістычнай садружнасці балгарскі народ няўхільна крочыць па шляху вялікіх здзяйсненняў, па шляху будаўніцтва сацыялізма.

30 гадоў — гэта кароткі гістарычны перыяд. Але за гэты час карэнным чынам змянілася жыццё балгарскага народа. З краіны, эканоміка якой атосамлівалася з вытворчасцю ружовага масла і тытуню, якая ўвозіла з-за граніцы нават пшнікі, яна ператварылася ў развітую індустрыяльна-аграрную дзяржаву.

Балгарыя актыўна ўдзельнічае ў міжнародным сацыялістычным падзеле працы, у пашырэнні і паглыбленні эканамічнага супрацоўніцтва ў рамках Савета Эканамічнай Узаемадапамогі. Вядучай галінай народнай гаспадаркі стала прамысловасць. Металургічныя заводы выплаўляюць штогод больш як 2 мільёны тон сталі і каля 1,5 мільёна тон чыгуну, электрастанцыі вырабляюць больш за 24 мільёны кілават-гадзін электраэнергіі. Прадпрыемствы выпускаюць дзесяткі відаў станкоў, сучасныя аўтамабілі, буйнатаранжныя судны, электронна-вылічальныя машыны. Агульная прадукцыя прамысловай вытворчасці ў параўнанні з 1944 годам вырасла ў 47 разоў.

Адной з буйнейшых заваёў сацыялістычнай рэвалюцыі з'яўляецца перамога сацыялізма ў вёсцы. Пад кіраўніцтвам БКП калісці асталяла, монакультурная, дробнаўлас-

Сафія. Выгляд на горад з тэлевыхнікі. Фота часопіса «Балгарыя».

ніцкая сельская гаспадарка ператварылася ў высокаэфектыўную галіну эканомікі. Цяпер сацыялістычнай сельскай гаспадарка вырабляе ў 2, 3 разы больш прадукцыі, чым у гады буржуазнай улады. Балгарскія хлебарабы збіраюць з гектара па 40—45 цэнтнераў пшаніцы, 50—60 цэнтнераў кукурузы. Па вытворчасці гародніны краіна займае трэцяе месца ў Еўропе, а па вырощванні памідораў на душу насельніцтва — другое месца ў свеце. Значныя поспехі Балгарыі ў галіне вінаградарства, садоўніцтва, дывялагадоўлі. Высокім дасягненнем садзейнічаюць створаныя ў краіне аграрна-прамысловыя комплексы. Гэтыя буйныя гаспадарчыя адзінкі даюць магчымасць шырока ўкараняць прамысловую тэхналогію, спецыялізаваць вытворчасць, ажыццяўляць гарманічную сувязь паміж прамысловасцю і сельскай гаспадаркай.

Партыя і ўрад Балгарыі вялікую ўвагу надаюць павышэнню дабрабыту працоўных. Чалавек працы ў рэспубліцы акружаны паўсядзённымі клопатамі.

Няўхільна растуць грамадскія фонды спажывання. Сацыялізм забяспечыў народу бясплатную медыцынскую дапамогу, адукацыю, пенсіі, пашырў сетку дзіцячых устаноў і дамоў адначынку. На гэта ў сёлётым годзе выдзелена больш як 2,5 мільяярда леваў. Шырыцца жыллёвае будаўніцтва. На клопаты партыі і ўрада рабочыя, кааператары, працоўная інтэлігенцыя адказваюць новымі поспехамі ў працы, поўнай мабільнасцю сіл на выкананне рашэнняў Х з'езда БКП.

Вялікую дапамогу ў ства-

рэнні сучаснага народнага-падарчага комплексу народнай Балгарыі аказаў і аказвае Савецкі Саюз. Пры яго непасрэдным удзеле створаны многія галіны прамысловай вытворчасці. Прадпрыемствы, пабудаваныя з дапамогай СССР, выпускаюць цяпер 100 працэнтаў сталі і чыгуну, 70 працэнтаў пад'ёмна-транспартнага абсталявання, вырабляюць 80 працэнтаў электраэнергіі і шмат іншай прадукцыі. За апошнія 20 гадоў Балгарыя атрымала з Савецкага Саюза 6 тысяч комплектаў тэхнічнай дакументацыі.

5,5 тысячы балгар скончылі савецкія вышэйшыя навучальныя ўстановы і працуюць у сябе на радзіме высокакваліфікаванымі спецыялістамі.

«Усё тое, што дасягнута ў нашай краіне, — уздым індустрыі, механізацыя сельскай гаспадаркі, росквіт культуры і навукі, радасць і шчасце нашых дзяцей, — усё гэта вынік братняй і бескарыслівай дапамогі Савецкага Саюза і яго Камуністычнай партыі», — піша газета «Отечествен фронт».

Савецка-балгарскае супрацоўніцтва грунтуецца на асновах раўнапраўя і ўзаемнай дапамогі. Многія галіны балгарскай прамысловасці пастаўляюць на савецкі рынак сваю прадукцыю. Марскія і рачныя судны, электракары, станкі і матары балгарскай вытворчасці добра зарэкамендавалі сябе ў нашай краіне. Савецкі спажывец высока цэніць вырабы балгарскай лёгкай і харчовай прамысловасці, дарункі яе шчодрай зямлі — гародніну і фрукты.

Непамерна ўзняўся міжнародны аўтарытэт народнай Балгарыі Разам з СССР і іншымі сацыялістычнымі краінамі яна актыўна вядзе барацьбу за мір, супрацоўніцтва і дружбу, за паслабленне міжнароднай напружанасці. Магутнай ідэя-палітычнай сілай для сацыялістычнай Балгарыі з'яўляецца каардынацыя яе знешнепалітычных дзеянняў з братнімі краінамі сацыялістычнай садружнасці і, перш за ўсё, з Савецкім Саюзам.

«Калі б у нас спыталі, што такое сацыялістычны інтэрнацыяналізм, мы адказалі б: паглядзіце на адносіны паміж Балгарыяй і Савецкім Саюзам. Гэта і ёсць сацыялістычны інтэрнацыяналізм у дзеянні». — так ахарактырызавалі дружбу братніх краін Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў.

Мудрая, канструктыўная знешняя і ўнутраная палітыка БКП і ўрада НРБ сустракаюць поўную і аднадружную падтрымку з боку балгарскага народа. У гэтым і заключаецца ўсеперамагаючая сіла і эфектыўнасць сацыялістычнага ладу ў Балгарыі.

Л. ХАРКОЎ,
карэспандэнт ТАСС.

Сафія.

КУЛЬТУРНАЯ ХРОНІКА

СВЯТА ЛЯ ПІРЫНСКІХ ГОР

У маляўнічай мясцовасці Прэдзел паблізу Благоеўграда ўрачыстым злётам закончылася традыцыйнае свята песні «Пірын-74», прысвечанае 30-годдзю сацыялістычнай рэвалюцыі ў Балгарыі. Госцем злёта быў Першы сакратар ЦК БКП, старшыня Дзяржаўнага савета Балгарыі Т. Жыўкаў.

Вялікім фальклорным багаццем славіцца ў Балгарыі Благоеўградская акруга. Жыхары раскінуўшыся тут велічных гор Пірын, Паўднёва-Заходні Радоп, Беласіцы і Аграждэн склалі нямяла песень і сказанняў аб любві да радзімы, барацьбе за свабоду, дружбе з вызваліцелем Балгарыі — рускім і савецкім народзе, аб прыгажосці роднай прыроды, новым жыцці і сацыялістычных пераўтварэннях у краі.

На гэтым свяце песні выступала 800 хораў і танцавальных ансамбляў, спевакоў, інструменталістаў, танцораў і народных казачнікаў. Яны ярка раскрылі самабытнае багацце народнага мастацтва, якое створана на працягу стагоддзяў і творча развіваецца ў нашы дні.

АГЛЯД ТВОРЧАСЦІ МАЛАДЫХ ДЗЕЯЧОУ КІНО

У міжнародным маладзёжным цэнтры імя Георгія Дзімітрава ў горадзе Приморскае пачаўся першы нацыянальны агляд творчасці маладых дзеячаў балгарскага кіно. На аглядзе прадстаўлены творы кінарэжысёраў да 35-гадовага ўзросту. З цікавасцю сустракаюць кінастужкі ўжо атрымаўшыя прызнанне пастаноўшчыкаў Ніколы Русева («Адкуль мы гэта ведаем»), Іванкі Грыбчавай («Выпрабаванні невядомага часу»), Маргарыта Ніколава («Дзённым святлом»), Эдуарда Захарыева («Перапіс дзікіх зайцаў») і дэбютантаў Івана Нічова («Успаміны»), Іліі Велчава («Мандаліна»).

У праграму агляду ўключаны таксама фільмы рэжысёраў кінадакументалістаў, мультплікатараў.

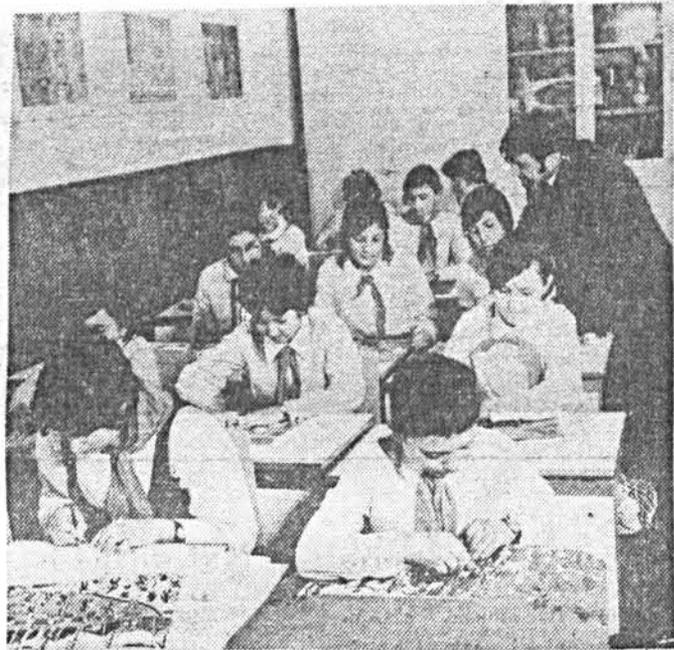
Агляд закончыцца сімпозіумам «Творчасць маладых дзеячаў балгарскага кіно».

ВЫСТАУКА ЖЫВАПІСУ

У Сафіі вялікім поспехам карыстаецца выстаўка твораў пяці маскоўскіх мастакоў Г. Коржава, В. Іванова, П. Усоўскага, Я. Звяркова і Д. Жылінскага. Усяго выстаўлена 30 іх палотнаў. «Гэта невялікая калекцыя, — адзначае «Отечествен фронт», — можа засведчыць пошукі і дасягненні мастакоў, якія па ўзросту прыбліжаюцца да 50 гадоў».

Газета далей піша: «Пяць маскоўскіх мастакоў нечакана здзіўляюць нас адным: мы мала ведаем пра новы савецкі жывапіс. Пакаленне мастакоў, на дзёбце якіх мы прысутнічаем, з'яўляецца ўжо пакаленнем майстроў. Непрыкметна для нас у савецкай мастацкай культуры нараджаецца нешта класічнае, якое нагадвае пра самыя лепшыя перыяды ў рускім і савецкім жывапісе. Гэта прадказвае новы высокі росквіт у тварэннях новых пакаленняў. І таму наша рэкамендацыя: пабольш сучасных савецкіх выставак!»

ТАСС.

У балгарскай вёсцы Трыценкі працуе дзіцячая школа выўленчага мастацтва. Штогод яе заканчваюць 80 дзяцей. Работы юных мастакоў дэманстраваліся на выстаўках у СССР, Фрайцыі, Англіі, Японіі, Індыі і іншых краінах. На здымку: заняткі ў школе. Фота часопіса «Балгарыя».

МУЗЫКА ВЯЛІКАГА АПТЫМІСТА

Берлін... 1918 год... Прэса публікуе рашэнне Акадэміі мастацтва — прэмія Мендэльсона за найбольш значны музычны твор у гэтым годзе прысуджаецца балгарыну Панчо Владыгераву за Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам № 1. Многім імя гэтага творцы, які зрабіў такую сур'ёзную залуку і ўдас-тоены гонару быць уключаным у спіс выдатных, — было невядома. У той час Панчо Владыгераву было ўсяго 19 гадоў, але за спінной яго дзякаў шлях сур'ёзнага музыканта.

У шасцігадовым узросце ён пачаў вучыцца ігра на фартэпіяна, а праз пяць гадоў пад кіраўніцтвам кампазітара Добры Хрыстава Панчо Владыгераў робіць першыя крокі ў галіне кампазіцыі. Пры садзейніччы Добры Хрыстава і па рэкамендацыі вядомага ў той час скрыпача-віртуоза А. Марто малады музыкант у 1912 годзе прыяз-

жае ў Берлін, дзе працягвае займацца музыкай у П. Юона, Ф. Герніскайма, Г. Шумана, Л. Краўцара і іншых вядомых педагогаў і творцаў. У 1912 годзе вядомы М. Рэйхардт запрашае Владыгерава ў якасці музычнага супрацоўніка ў свой Нямечскі тэатр у Берліне, — гэта было новае вялікае прызнанне творчых сіл маладога кампазітара. І трэба сказаць, што ён поўнацю апраўдаў давер вялікага рэжысёра. Панчо Владыгераў за некалькі гадоў стварыў разам з сімфанічным і інструментальнымі творамі музыку да п'яці драматических твораў Шэкспіра, Стрындберга, Клаудына, Верфеля і іншых.

У Берліне Владыгераў жыў да 1932 года, пакуль над Германіяй не нависла вяселыня цень фашызму. К гэтому часу ён ужо стаў вядомым сваімі сімфанічнымі, інструментальнымі, ва-

кальнымі кампазіцыямі, часта выступалі як выканаўца — п'яніст і дырыжор уласных твораў, за што атрымаваў нямяла пахвальных водгукаў. Быў у цесным кантакце з вядомымі інтэлектуаламі, кампазітарамі, пісьменнікамі, у прыватнасці, з такімі вялікімі творцамі, як Р. Штраўс, М. Раваль, Б. Барток, З. Кодалі, А. Шніцлер, С. Цвейг, Г. Гаўтман, Гуго фон Хофманстэль... Кожны год ён па некалькі тыдняў жыў у Балгарыі. Яго сувязь з радзімай сведчыць аб прывязанасці кампазітара да роднага асяроддзя, тлумачыць яго цікавасць да народнай творчасці.

К 1923 годзе, калі ён канчаткова застаецца жыць у Балгарыі, Владыгераў быў ужо аўтарам апрача двух канцэртаў для фартэпіяна і скрыпкі — вядомай рапсоды «Вардар», Балгарскай сюіты, Сямі сімфанічных балгарскіх танцаў, Двух

балгарскіх парафразаў для скрыпкі і фартэпіяна, Бурлескі для скрыпкі і аркестраў, балгарскіх песень і танцаў для фартэпіяна і шмат іншых твораў, заняўшы вядучае месца сярод балгарскіх кампазітараў. З таго часу на працягу чатырох дзесяцігоддзяў кампазітар стварыў мноства новых твораў — оперу «Цар Калаян», балет «Легенда аб возеры», чатыры канцэрты для фартэпіяна з аркестрам, дзве сімфоніі, уверцюры «Зямля» і «Дзесятае верасня», струнныя квартэты, шэраг песень для фартэпіяна, дзесяткі апрацовак народных песень для аркестра.

Асабліва вялікі ўплыў Владыгерава адчуваецца ў 30-я гады. Ён узбагаціў музычную мову народа песняй інтанацыяй, драматычна паглыбляе і пашырае жанры. Будучы прафесарам Балгарскай дзяржаўнай кансерваторыі, дзе ён выкладаў кампазіцыю, фартэпіяна і камерную музыку, больш як за тры дзесяцігоддзі выхавалі і сфарміравалі дзюсю плеяды кампазітараў як Парашкеў Хаджы-

еў, Аляксандр Райчав, Лазар Ніколаў, Канстанцін Іліеў...

Творчая біяграфія Панчо Владыгерава ўключае каля 70 твораў. Ён шмат выступаў як саліст і дырыжор у Балгарыі і за яе межамі. Есць шмат запісаў яго твораў на пласцінках. За заслугі ў галіне развіцця балгарскай культуры і за шматгадовую плённую творчасць ён быў удастоены звання народнага артыста БНР, Героя Сацыялістычнай Працы, ўзнагароджан многімі ордэнамі і медалямі рэспублікі, адзначаны міжнароднымі прэміямі. Гэта быў не толькі вялікі майстар у галіне кампазіцыі, віртуоз-выканаўца, але і вялікі мастак, яго творы поўныя жыцця і тонкага лірызму.

Прыроджаны аптыміст, улюбены ў жыццё, свет і гармонію, Панчо Владыгераў з'яўляецца адным з буйнейшых прадстаўнікоў балгарскай нацыянальнай культуры, шырока вядомы сусветнай музычнай і культурнай грамадскасці.

— СТАЯН СТАЯНАУ,
Сафія: прэс.

ПЕСНЯ ЛУНАЕ НАД ПАЛЯМІ

Колькі я наездзіў кіламетраў па Беларусі і менавіта ў гэтую пару года, калі хлеббаробы ўбіраюць лета! Бывае, сустрачеш старога, які нібы мімаходзь памяне прозвішча Буйніцкага; бывае, сустрачеш чалавека, які калісьці, у першую калгасную восень, чуў выступленне Ларысы Александройскай з цымбаламі Навіцкага і Шмелькіна... І хвалюе тое, што тут пралазалі франтавыя дарогі, на якіх таксама рухаліся артыстычныя дэсанты (і партызанскія, і вайсковыя). Мінаюць гады. А песня, якую спяваюць ад сэрца, лунае ў памяці сэрца, лунае над палямі.

Колькі народны артыст БССР Ігар Сарокін. Для мяне ён — Яга ў оперы «Атэла». Але тут, у гасцях у калгаснікаў, з артыстам нешта адбываецца дзіўнае. Ён спявае так, нібы ўсё жыццё рыхтаваўся да сустрэчы з гэтымі герайчынімі працаўнікамі вёскі. А як многа нечаканага пачулася нам у голасе народнага артыста БССР В. Глушакова, калі ён тут, у гэтых натуральных «дэкарацыях» выступіў як... герцаг з «Рыгалега». І плічотная мелодыя, шчыры сардэчны поклік азваўся ў душах юных нашых слухачоў.

Наташа Панова... Назваўшы яе імя, я шукаю тых слоў, якія маглі б перадаць вам хваляванне гэтай вытанчнай балерыны што карыстаецца амаль сусветным прызнаннем, у той момант, калі яна выходзіла да глядачоў, скажам, у калгасе «Кастрычнік» Ляхавіцкага раёна, у калгасе «Праца», імя Жданова, «Авангард», імя Ламаносава Клецкага раёна... Варыянт Айроры на музыку П. Чайкоўскага, мабыць, маюць вялікую сэнсіўную гісторыю. Мы, калегі П. Пановай, як нам здавалася, упершыню адкрывалі для сябе ўсё хараство танцавальных маналагаў малядой герайні балета...

Артысты выконвалі нумары, якія ім заказвалі Герой Сацыялістычнай Працы Віктар Малышка, даярка Ніна Дунік, іх сябры на працы. І нам было вельмі прыемна, што мы можам выканаць тое, аб чым нас просілі, што мастацтва і праца—судадныя. Заслужаны артыст БССР Аркадзь Сайчанка і Інэса Адзіцова, мабыць, ніколі не забудуць тых апладысмантаў, якія чулі яны пад небам жніўня 1974 года.

Я нішу гэтыя радкі, чакаючы айтобуса які павязе нас зноў у далёкія і блізкія падарожжы з песняй. Песня — хлеббаробам. Мы павязём яе з радасцю. «З радасцю!» — так нам наказылі нядаўна ў ардэнаносным калгасе «Кастрычнік» Ляхавіцкага раёна старшыня Лей Аліферка і сакратар партыйнай арганізацыі Аркадзь Сакун.

З гэтым мы і паедзем зноў. Спадзяюся, што і мая ўсмешка, артыста гумару і сатыры, застаецца недзе на гэтых пуцявінах.

Мікалай ШЫШКІН,
заслужаны артыст БССР.

ЧЫТАЕ АЎТАР...

У закулісных буднях бываюць дні, калі анцёрскай трупце паведамляюць пра тое, што не ўзбавае адбудзецца чытанне новай п'есы. І ёсць штосьці надзвычай прывабнае ў словах: «Чытае аўтар». Сярод беларускіх драматургаў сустракаюцца людзі, якія ўмеюць выдатна рабіць гэта (нават і «не горш за артыстаў!»). Чараваў трупцу сваім чытаннем і Януб Колас: ён у сярэдзіне 30-х гадоў даў згоду Другому БДТ (цяпер гэты тэатр у Віцебску носіць імя народнага паэта Беларусі) на пастаноўку яго драмы «Вайна — вайне» і аўтарскай інсцэніроўкі «Дрыгвы», якая на афішцы мела назву «У пушчах Палесся».

— Канстанцін Міхайлавіч стаў тады нашым нумарам, — гаворыць народны артыст БССР Цімох Сяргейчык. — Сустрэчы з ім узбагацілі кожнага артыста. Ён тантоўна рабіў заўвагі, даваў парады. І ў п'есах яго было тое непаўторнае багацце моўных фарбаў, якое можна смела назваць колгасушкімі! Пасцэннічому яркі і каларытны характары дзейных асоб, малючкі роднай прыроды, сакавіты гумар, выразная сюжэтная інтрыга, — усё гэта захапіла трупцу. Для тагачасных анцёраў старэйшага пакалення многія эпізоды «Дрыгвы» і «Вайны...» былі нібы старонкамі і іх біяграфій або жыцця іх бацькоў.

Магчыма, таму мы і ігралі спектаклі з гранічным адчуваннем рэальнай праўды жыцця, падазданай праз «павелічальнае шкло» сцэны. Ва ўсякім разе, і дагэтуль нас хваляюць усгамін аб тым, як Канстанцін Міхайлавіч прыходзіў да нас за нуды, не хавачушы ўзрушанага настрою і нават удзячнай слязы...

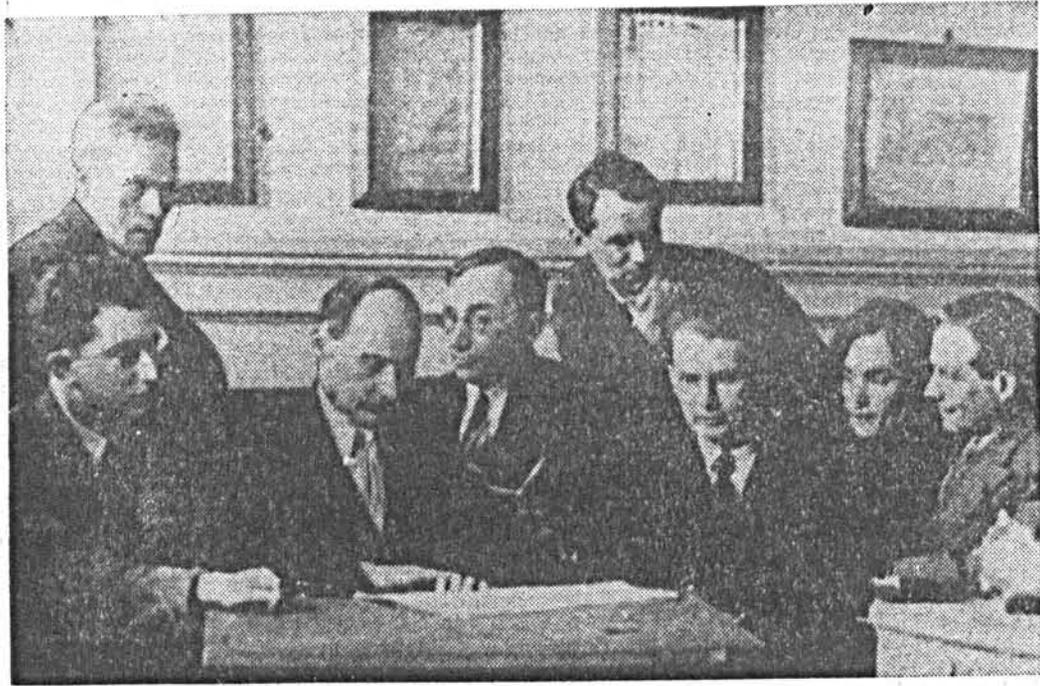
Наогул падрыхтоўка да Першага з'езда савецкіх пісьменнікаў і тая тэатрычная распрацоўка прынцыпаў сацыялістычнага рэалізму, што ён даў, мелі вялікі ўплыў на літаратуру і мастацтва. У прыватнасці, ажыўлася дзейнасць літаратараў, адрасаваная тэатру. У 1934 годзе дэбютаваў у новым для яго жанры Кандрат Крапіва, якога мы, маладыя тады анцёры, ведалі і любілі за яго дасціпныя і з'эдлівыя байкі (дарэчы, чыталі іх з эстрады вельмі ахвотна і вопытныя артысты, і моладзь). Першы БДТ паказаў яго п'есу «Канец дружбы». Гэта быў шчаслівы дэбют! Па-першае, з таго часу драматургія стала асноўным літаратурным жанрам выдатнага мастака, Па-другое, «Канец дружбы» ігралі таленавітыя, патрабавальныя да сябе, з тонкім эстэтычным густам і яркім темпераментам выканаўцы, сярод якіх былі Уладзімір Крыловіч, Лідзія Ржэцкая, Сцяпан Бі-

рыла, Ірына Ждановіч... Рэжысёрамі спэнтанна выступалі Л. Літвінаў і Л. Рахленка. Галоўнай каштоўнасцю гэтай работы тэатра быў станоўчы вобраз чалавека новай сацыялістычнай фармацыі, камуніста Карнейчыка, так бліскуча ўвасоблены анцёрам У. Крыловічам.

«П'есу чытае аўтар...» — гэтыя словы адрасуюцца і новым драматургам. І перад анцёрскай трупай у Мінску і Віцебску, у Брэсце і Гомелі выступаюць з тымі што напісанымі творами сучасныя драматургі. Лепшыя іх творы гэта і працяг традыцый папярэднікаў, і пошук новых форм адлюстравання жыцця. Палеміка і высновы па пытаннях драматычнай літаратуры на Першым пісьменнічым з'ездзе і тут служыць крыніцай каштоўных думак для кожнага, хто збіраецца пісаць для тэатра, мае намер чытаць п'есу артыстычнай трупце.

Архіўны здымак трыцятых гадоў захаваў для нас хвалюючы момант: Януб Колас чытае ў Другім БДТ у Віцебску сваю п'есу. За сталом сядзяць — загадным літаратурнай часткі тэатра І. Дорскі, Я. Колас, рэжысёр В. Дарвішаў, пісьменнік І. Гурскі, артысты Р. Кашальнікава і А. Ільцінскі; стаяць — артыст П. Малчанав і загадчык музычнай часткі Л. Марковіч.

Іван ЛІСНЕУСКІ.

Дзень добры, кніга Арменіі

Мінскім кнігалюбам шанцу на цікавыя сустрэчы. У апошні час яны змаглі пазнаёміцца з лепшымі выданнямі Мадавіі і Узбекістана, рэгулярна праводзяцца дэкады кніг сацыялістычных краін. І вось новая, чаканая і радасная сустрэча. З верасня ў Дому мастацтваў адкрылася выстаўка армянскай кнігі, на якой прадстаўлена каля 200 экспанатаў. Сярод іх грамадска-палітычная літаратура, навуковая, мастацкая, пераклады з многіх моў.

Увагу наведвальнікаў прыцягваюць выданні біяграфій К. Маркса і У. І. Леніна, творы Генеральнага сакратара ЦК

КПСС таварыша Леаніда Ільча Брэжнева.

На высокім мастацкім і паліграфічным узроўні выданы мініяцюрныя кніжкі-сувеніры: «Маніфест Камуністычнай партыі», творы У. Маякоўскага, А. Пушкіна, а таксама класікаў армянскай паэзіі А. Ісаакяна і П. Туряна.

— Армянская кніга, — скажаў на ўрачыстым адкрыцці выстаўкі галоўны рэдактар Дзяржаўнага камітэта па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю Армянскай ССР Г. Г. Баласанян, — прайшла цяжкі шлях. І толькі ў савецкі час кнігадрукаванне ў рэспуб-

ліцы дасягнула свайго сапраўднага росквіту.

Аб поспеху яго найлепшым сведчаць лічбы, што прыведзены на стэндах выстаўкі. У Армянскай ССР штогод выпускаецца 1100 назваў кніг агульным тыражом 10,5 мільёнаў экзэмпляраў. А ўсяго за гады Савецкай улады ў рэспубліцы выйшла 38 тысяч назваў кніг агульным тыражом 245 мільёнаў экзэмпляраў.

У пачатку чэрвеня ў нашых наўказскіх сяброў а поспехам прайшла выстаўка беларускай кнігі. Сёння мінчане і шматлікія гасці сталіцы з радасцю гавораць: «Дзень добры, кніга Арменіі». І шчыра ўдзячны, што ў рэспубліцы гэтай любяць і беларускія творы. Кнігі Я. Купалы, А. Куляшова, І. Шамякіна і іншых нашых пісьменнікаў з цікавасцю сустрачаюць патрабавальным армянскім чытачом.

«Вышэйшая школа» будаўнікам «БАМа»

З розных куткоў краіны ідуць пасыльні будаўнікам Байкала-Амурскай магістралі, тым, хто сёння знаходзіцца на пярэднім краі камуністычнага будаўніцтва. У іх — шмат кніг. Мастацкіх, навукова-папулярных і, вядома, падручнікаў. На будоўлі ж у асноўным працуюць моладзь і многія юнакі і дзяўчаты збіраюцца завочна вучыцца

ў сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных установах.

Нядаўна ў адрас будоўлі адпраўлены пасыльні і з рэспубліканскага выдавецтва «Вышэйшая школа». У іх — звыш ста кніг. Гэта выданні, у якіх расказваецца пра гісторыю Беларусі і яе сённяшні дзень, дапаможнікі для паступаючых у вышэйшыя навучальныя ўстановы, розныя даведнікі, кнігі па літаратуры, мастацтву, па розных галінах ведаў.

Пасыльні ўжо прыйшлі да будоўнікоў, якія шчыра ўдзячны калектыву выдавецтва за даслаўныя кнігі.

«Літаратура і искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніна галоўнага рэдактара — 33-25-60, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Ігар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФ'ЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.